

FILLIMI I NJË LUFTE
TË GJATË

GLOBESK 2022

PISTOLETA TURKE
"CANIK TP9SF ELITE-S"

OBUSI TËRHEQËS
"L118"

MBUROJA

Numri 153
Korrik 2022

ISSN 1857-7792

REVISTË E MINISTRISË SË MBROJTJES TË REPUBLIKËS SË MAQEDONISË SË VERIUT

Unitet dhe lidhje e fuqishme në kuadër të Aleancës

Avionët „F-35” të GK të Vermontit ateruan në aeroportin e Petrovecit

Unitet dhe lidhje e fuqish Avionët „F-35” të GK të Vermontit

Dy avionë luftarak të llojit „F-35” të Gardës Kombëtare të Vermontit, më 17 qershor realizuan fluturim dhe ateruan në aeroportin e Petrovecit, si një dëshmi për unitetin dhe lidhjen e fuqishme në kuadër të Aleancës, si dhe i pothuajse partneritetit tre dekadësh ndërmjet Armatës së Maqedonisë së Veriut dhe Gardës Kombëtare të Vermontit dhe gatishmërinë e Aleancës që të mbrojnë sigurinë e vendeve të saja anëtare. Ministrija e mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska, në një deklaratë për mediat theksoi se aterimi i avionëve „F-35” në territorin e Maqedonisë është një dëshmi e fuqishme se Maqedonia e Veriut është pjesë e një gjëje që është gjithnjë e më e madhe nga të gjithë ne dhe se pas sigurisë sonë dhe pas sigurisë së Aleancës qëndrojnë të gjithë aleatët me kapacitetet

dhe aftësitë e tyre. „Maqedonia e Veriut është pjesë e misionit të NATO-s për patrullim mbi hapësirën ajrore më shumë se një vit. Ky element i integritit në NATO në hapësirën ajrore kombëtare, për ne është njëri ndër aktivitetet më të rëndësishëm të ushtrisë në kushte të paqes. Vlen të përmendet se aeroportet në Maqedoninë e Veriut mund të sigurojnë mbështetje për avionin „F-35” në realizimin e misioneve të ndryshme në hapësirën ajrore të NATO-s”, tha ministrija Petrovska. Ajo u ndal edhe te partneriteti strategjik me SHBA-në, si dhe te partneriteti ndërmjet Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe Gardës Kombëtare të Vermontit, që zgjat pothuajse tre dekada. „Këto fluturake të avancuara luftarake janë pjesë e eskadrilës së 134 luftarake të Gardës Kombëtare të Vermontit. Partneriteti

me në kuadër të Aleancës ateruan në aeroportin e Petrovecit

ndërmejet Maqedonisë së Veriut dhe Gardës Kombëtare të Vermontit ka herë ka qenë shembull i bashkëpunimit dhe, miqësisë dhe mbështetjes së ndërsjellë”, potencoi ministrja. Në këtë ngjarje ishin prezent edhe zëvendës ambasadori i SHBA-së në RMV, Erik Maer dhe nënkoloneli Xhon Makrej nga Garda Kombëtare e Vermontit. Koloneli Xhon Makrej theksoi se asnjë vend tjetër vetvetiu nuk i posedon resurset në mënyrë që të ballafaqohet me të gjitha sfidat e sigurisë dhe se pikërisht partneritetet na e ofrojnë mbrojtjen kolektive dhe mençurinë për t’i identifikuar dhe me forca të përbashkëta për t’i tejkaluar kërcënimet ndaj sigurisë sonë. “Pikërisht për shkak të anëtarimit të Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO, ne si aleat kemi mundësi që të shpërndajmë siguri që del nga misionet për patrullimin në hapësirë ajrore dhe vendosje

të shpejtë të aftësive avancuese në platformën “F-35”, ashtu si që edhe e dëshmuam sot”, tha Mekrej. Mekrej duke aluduar në lidhjen tre dekadëshe ndërmjet Vermontit dhe Maqedonisë së Veriut, tha se edhe Maqedonia e Veriut jep kontributin e saj në ruajtjen e gatishmërisë së forcave. „Maqedonia e Veriut siguron trajnime dhe resurse për forcat ajrore të NATO-s përmes aeroportit ushtarak “Petrovec” dhe poligonit ushtarak “Krivollak” që janë të nevojshme për të ruajtur gatishmërinë tonë. Forcat ajrore të NATO-s, kanë shanse të trajnohen së bashku me VINGU-n tuaj ajror dhe me Armatën, me qëllim që ta garantojnë sigurinë momentale dhe sigurinë në të ardhmen të Maqedonisë së Veriut dhe rajonit të Ballkanit por edhe Europës”, tha koloneli Mekrej.

Kristina Ilievska

Botues
Ministria e Mbrojtjes
së Republikës së Maqedonisë së Veriut

Kryetar i këshillit botues
Mr. Ivan Atanasoski, kolonel

Zëvendës kryetar i këshillit botues
Dr. Toni Petreski

Anëtarë të këshillit botues:

Lidija Jançova-Hristova
Sonja Kramarska
Afërdita Volina
Toni Janevski, nënkolonel
Liljana Petreska, nënkolonele
Violeta Kostadinova, nënkolonele
Biljana Ivanova
Dr. Zhanet Ristoska

Kryeredaktore përgjegjëse
Dr. Zhanet Ristoska

Redaksia:
Umët Redzepi
(redaktor i artit grafik dhe teknikës),
Kristina Ilievska
(gazetare dhe fotografe),
Bujar Zylfiqari
(përkthimi dhe redaktimi në gjuhën shqipe)

Shtyp:
Fokus Print Shkup

MBUROJA
Është revistë e
Ministrit të Mbrojtjes së
Republikës së
Maqedonisë së Veriut

Botohet një herë në muaj
publikohet edhe në ueb
faqen e Ministrit të Mbrojtjes
<https://mod.gov.mk/штит>

10

Fillimi i një lufte të gjatë

20

NATO simpozium
i komandandëve të forcave ajrore

përmbajtja

MBUROJA ■ viti XIV ■ numri 153 ■ korrik 2022

Info.....	6	Armatim Pistoleta turke „CANIK TP9SF Elite-S”	32
Info Ministria e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska për vizitë pune në SHBA	8	Armatim Avionët gjermanë reaktiv nga Lufta e Dytë Botërore (2)	34
Misionet Nën flamurin e OKB-së	14	Armatim Pushka sulmuese ukrainase „Maliuk”	42
Jubile Jubileu i 30 vjetorit të formimit të mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë	22	Heroi i popullit Bllagoj Jankov-Muçeto Hero i popullit të Maqedonisë	50
Edukim ushtarak Paragjykimi kognitiv dhe mashtrimi ushtarak	25	Film „Bankieri i rezistencës”	56
Edukim ushtarak Dizajni operativ i betejës së Dojranit (1915 - 1918) me dëgjues të KPoPof	28	Kalishta - fshati turistik me bukuri natyrore	58

36

Transportuesi i blinduar
i armatës rumune „SAUR”

40

Obusi tërheqës „L118”

SHKRUAN:

**Dr. Zhanet
Ristoska**
Kryeredaktor
përgjegjës

Aktivitetet e Armatës

Gjatë periudhës së kaluar Armata e Republikës së Maqedonisë së Veriut zhvilloi aktivitete të shumta të natyrës së ndryshme për të cilat ju kemi njoftuar përmes revistës sonë. Edhe gjatë muajit të kaluar ishim dëshmitarë së aktivitetet e Armatës nuk ndalen dhe se të njëjtat zhvillohen me sukses dhe në mënyrë konstante sipas planit.

Shefi i Shtabit të Përgjithshëm, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurçinovski, në Ohër ishte nikoqir i konferencës së 15 të shefave të SHP të vendeve të Ballkanit, ngjarje për të cilën shkruajmë më gjerësisht në këtë numër të revistës. Përpos aktiviteteve rrjedhëse gjatë konferencës, gjenerali Gjurçinovski zhvilloi edhe takime të ndara zyrtare me shefin e Mbrojtjes Kombëtare të Greqisë, gjeneralin Konstantinos Flloros, me shefin e Shtabit të Përgjithshëm të FA të Republikës së Turqisë, gjeneralin Jashar Gjyler, si dhe me shefin e Forcave të Armatosura të (FA) të Republikës së Kroacisë, admiralin Robert Hranj. Në këto takime u vërtetua bashkëpunimi i ngushtë bilateral ndërmjet vendeve, gjë jashtëzakonisht e rëndësishme për sigurinë dhe stabilitetin e rajonit si dhe për gjetjen e mëtejme të formave të reja të aktiviteteve në interes të intensifikimit të bashkëpunimit.

Si pjesë e aktiviteteve për shënimin e jubileut tridhjet vjeçarë të Armatës, në Stadiumin Ushtarak në Shkup, në mënyrë solemne u hapën garat përfundimtare sportive me rastin e 18 Gushtit – Ditës së Armatës. Në kuadër të garave të deritanishme që u organizuan në të gjitha garnizonet e Armatës, morrën pjesë më se 1000 pjesëtarë të Armatës, ndërsa në garat përfundimtare, morrën pjesë me qindra pjesëtarë tjerë të Armatës. Sporti dhe garat sportive janë faktor i rëndësishëm në kuadër të trajnimit ushtarak, por edhe në kuadër të zhvillimit të shpirtit garues që kontribuon që në mënyrë më të mirë të realizohen detyrat luftarake në kuadër të Armatës. Njësisë më të suksesshme në rreshtimin solemn për Ditën e Armatës do t'i ndahet kupë e vlefshme, ndërsa ekipeve më të suksesshme dhe sportistëve më të suksesshëm do t'u ndahen shpërblime të tjera.

Gjatë muajit të kaluar, u realizuan disa kurse, trajnime dhe stërvitje në të cilat morrën pjesë pjesëtarët e Armatës. Në Athinë, në Republikën e Greqisë, u realizua kursi për planifikimin e operacioneve speciale (SOTG), nga ana e instruktorëve të forcave speciale të FA të Republikës së Greqisë, në të cilën morrën pjesë edhe pjesëtarë të Batalionit të Forcave Speciale (bFS) i Armatës. Në gazermën Çede Filipovski-Dame u realizua stërvitje e terrenit ndërsa në kuadër të kësaj stërvitje u bë edhe vlerësimi i Regjimentit të Lehtë të Këmbësorisë i cili do të jetë në përbërjen e Grupit Ushtarak Ballkanik (HELBROC 23/1) në përputhje me rekomandimin për vlerësim të gjendjes së gatishmërisë së Armatës. Aktiviteti i vazhdueshëm në realizimin e trajnimit të personelit të përbërjes së Armatës për përfitimin e njohurive të nevojshme nga procesi i standardizimit të NATO-s, vazhdoi edhe gjatë muajit qershor me realizimin e modulit të dytë të trajnimit të planifikuar të kësaj fushe. Në kuadër të KOD-it u realizua kurs për dizajnimin dhe menaxhimin e trajnimit, nga ana e instruktorëve nga ekipi këshilldhënës nga FA të Mbretërisë së Bashkuar.

Pjesëtarët e VING-ut ajror nga përbërja e Komandës së Operacioneve (KO), në kuadër të aktiviteteve me rastin e 30 vjetorit të themelimit të Armatës, më 10 qershor shënuan ditën e njësisë, njëherit edhe jubileun tridhjetë vjeçar. Në fund të këtij solemniteti të pranishmit patën mundësi të ndjekin fluturimin e fluturakeve "F-16" si pjesë e patrullimit ajror të NATO-s, si dhe fluturimin e një pejsje të fluturakeve me të cilën disponon VING-u.

Në gazermën "Çolija" në garnizonin "Petrovec", pjesëtarët e Batalionit Tankist (bT), nga përbërja e Brigadës së 1 këmbësorike (1bpk), shënuan ditën e njësisë.

Në vigjile të Ditës së Armatës, mund të konkludojmë se entuziazmi dhe motivimi në realizimin e detyrave dhe obligimeve të pjesëtarët e Armatës është në nivelin më të lartë të mundshëm dhe se kemi Armatë që jep kontribut cilësor edhe në kuadër të mbrojtjes së vendit, por edhe në kuadër të anëtarimit kolektiv.

TË NDERUAR Pjesëtarë të Armatës dhe të Punësuar në MM,

„Orce Nikollov“ 116
1000 Shkup

Telefon: 02 3128 276
www.mod.gov.mk

Redaksia e revistës „Mbuvoja“ ju inkurajon të dërgoni shkrime rreth aktiviteteve më të rëndësishme në kuadër të njësisë suaj organizative. Shkrimet e juaja, informatat, apo reportazhet me fotografitë përkatëse, mund të na i dërgoni në adresat vijuese:

zanet.ristovska@mod.gov.mk, kristina.ilievska@mod.gov.mk, stit@mod.gov.mk

Qëndrimet e plasuara nga ana e bashkëpunëtorve të jashtëm nuk përfaqsojnë politikën zyrtare dhe qëndrimet e Ministrisë së Mbrojtjes

PARAQIT KORRUPSIONIN
0800 50030

Të nderuar lexues,

Muzeu ushtarak ofron mundësinë që secili qytetar që posedon ndonjë mjet me vlerë muzeale, të njëjtin t'a bashkangjitë në kuadër të mjeteve të tjera muzeale në kuadër të Muzeut Ushtarak. Rreth procedurës së shkurtër dhe të thjeshtë të dorëzimit të eksponatit muzeal në Muzeun Ushtarak, mund të informoheni në ueb faqen e Ministrisë së Mbrojtjes, në pjesën "Muzeu Ushtarak" – "Dhuro eksponate muzeale".

Ministria gjatë vendosjes se eksponateve do të shënojë emrin e personit që e ka dhuruar eksponatin. Bëhuni pjesë e historisë së Maqedonisë. Dhuroni eksponate muzeale në Muzeun Ushtarak dhe kontribuoni për historinë e vendit tonë.

Kontakt telefoni: 02/3118-421
voenmuzej@mod.gov.mk

Meetings of NATO Ministers of Defence

15-16 VI 2022

Réunions des ministres de la défense de l'OTAN

Aleanca dhe uniteti janë shtylla bartëse e NATO-s

Ministrja e mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska, morri pjesë në mbledhjet e ministrave të mbrojtjes në kuadër të Këshillit Veriatlantik të Aleancës në Bruksel. Mbledhjet u mbajtën në dy sesione të ndara, ndërsa në qendër të diskutimeve ishte gjendja në Ukrainë, investimi dhe ofrimi i mbështetjes për fuqizimin e kapaciteteve të Aleancës dhe NATO koncepti i për mbrojtje dhe siguri. “Qëllimi ynë është i qartë – NATO është aleancë e mbrojtjes e cila nuk do të lejojë çënimin e sigurisë në territorin e vendeve anëtare dhe secili nga vendet aleate është i përqëndruar dhe i unifikuar ndaj këtij qëllimi. Konfliktet nuk i kërkojmë dhe nuk i dëshirojmë, por qendrojmë fuqishëm, duke e garantuar territorin e NATO-s dhe duke e garantuar sigurinë e qytetarëve”, theksoi Petrovska. Në kuadër të diskutimit, ministrat biseduan edhe për ndarjen e barabartë të peshës, ku në këtë rast ministrat e përshëndetën rritjen e vazhdueshme shtatëvjeçare të mjeteve që i dedikohen mbrojtjes të vendeve aëntare. Qëllimi i përbashkët është arritja e nivelit të 2% të bruto prodhimit vendor për mbrojtje, nga të cilat më së paku 20% për pajisje të reja si dhe për hulumtim dhe zhvillim. Në këtë kontekst, Petrovska theksoi se ne jemi të përkushtuar, në drejtim të realizimit

të këtij përkushtimi, ndërsa sivjet një e treta e buxhetit shtetëror për mbrojtje, përdoret për pajisje dhe për modernizim, ku demonstron përkushtimi ynë ndaj sigurisë kolektive dhe ndaj sigurisë së rajonit tonë.

Ministrja Petrovska, në kuadër të mbledhjes zhvilloi disa tekime zyrtare me kolegët e saj nga vendet anëtare të NATO-s. Në takimin e ministrin sloven të mbrojtjes, Marjan Sharec, Petrovska theksoi se Maqedonia e Veriut dhe Sllovenia kanë bashkëpunim jashtëzakonisht frytdhënës dhe të invenziv në fushën e mbrojtjes që përfshinë edhe stërvitje dhe trajnime të përbashkëta duke i shfrytëzuar kapacitetet e dy vendeve. Dy ministrat shprehë kënaqësinë nga vendimi i marrë për mbështetje financiare dhe materiale të forcave ballkanike mjekësore nga ana e European Peace Facility. Ministrja e mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska, në selinë e NATO-s në Bruksel u takua edhe me ndihmës sekretarin e përgjithshëm të NATO-s për investime në fushën e mbrojtjes, Kamil Grand, me të cilin foli për avancimin e kapaciteteve dhe për bashkrendimin e Qendrës për Trajnimin e Pilotëve me kapacitetet tjera të trajnimit të pilotëve në Europë, edhe atë në kuadër të iniciativës për krijimin e NATO strukturës për trajnim në fushën e fluturimit në Europë. Ndihmës sekretari

i përgjithshëm, Grand, theksoi nevojën për trajnime në fushën e fluturimit në Europë dhe mes tjerash nënvizoi se QTP në Maqedoninë e Veriut ka kapacitet të jetë njëra ndër bartëset e trajnimeve në kontinent.

Në selinë e Aleancës, ministrja Petrovska, së bashku me sekretarin e mbrojtjes së SHBA-së Llojd Ostin dhe me ministrat e mbrojtjes të vendeve aleate morri pjesë në mbledhjen e Grupit të Kontaktit për Ukrainën, ku u riafirmua mbështetja e sovranitetit dhe integritetit territorial të Ukrainës dhe gjithashtu u ritheksua përkushtimi i NATO-s për mbështetje për qytetarët e Ukrainës dhe të vendit, në mbrojtje nga agresioni paarsyeshëm rus. Ministrja Petrovska morri pjesë në darkën zyrtare të ministrave të mbrojtjes të vendeve anëtare të NATO-s dhe të ministrave të mbrojtjes së Suedisë, Finlandës, BE-së, Ukrainës dhe Gjeorgjisë, ku njëherit përshëndeti aplikacionet e Suedisë dhe Finlandës për anëtarim në NATO. Në Bruksel Petrovska u takua edhe me kolegun e saj rumun, Vasile Dinku, të cilit i shprehu mirënjohje për mbështetjen rumune në luftën kundër zjarreve në Maqedoninë e Veriut gjatë verës së kaluar dhe theksoi se vendi është i përkushtuar ndaj zhvillimit të vazhdueshëm të bashkëpunimit bilateral në fushën e mbrojtjes.

Konferenca e 15. E shefave të SHP të vendeve të Ballkanit

Tema kryesore e Konferencës së 15. të shefave të Shtabeve të përgjithshme të vendeve të Ballkanit e cila u mbajt në Ohër, ishte “Përdorimi i forcave të armatosura në ballafaqimin me sfidat më të reja në kontekstin kombëtar dhe ndërkombëtarë (praktikat më të mira)”. Në këtë konferencë, përveç shefit të Shtabit të Përgjithshëm të Armatës, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurçinovskit, morrën pjesë edhe shefi i SHP të FA të Bosnje e Hercegovinës, gjeneral-nënkolonel Senad Mashoviq, shefi i SHP të FA të Bullgarisë, admiral Emil Eftimov, shefi i SHP të Mbrojtjes Nationale të Greqisë, gjeneral Konstantinos Floros, shefi i SHP të FA të Rumanisë, gjeneral Daniel Petresku, shefi i SHP të Armatës së Serbisë, gjeneral Milan Mojsiloviq, shefi i SHP të FA të Turqisë, gjeneral Jashar Gjyler, zëvendës shefi i SHP të Armatës së Malit të Zi, kolonel Raduloviq, përfaqësuesi i FA të Shqipërisë. Si mbikqyrës të konferencës erdhën edhe shefi i SHP të FA të Kroacisë, admiral Robert Hranj, si dhe përfaqësues nga: Komiteti Ushtarak i BE-së, gjeneral-major Johan Frenk, Komanda Supreme e Forcave Aleate të Euroës, gjeneral-nënkolonel Brajs Hjudit, Komandës së Bashkuar të NATO-s në Napoli dhe përfaqësues nga Komanda e Armatës së SHBA-së për Europë dhe Afrikë, gjeneral-nënkolonel Xhon Kollashevski. Pas hapjes së konferencës nga ana e shefit të SHP të Armatës së Republikës

së Maqedonisë së Veriut, gjeneral-nënkolonel Vasko Gjurçinovskit, fjalë rasti mbajti edhe presidenti i Republikës së Maqedonisë së Veriut, njëherit edhe komandanti suprem i forcave të armatosura, Stevo Pendarvoski, si dhe zëvendësministri i mbrojtjes, Bashkim Hasani. Presidenti Pendarovski para të pranishmëve tha: “Ju vetë e dini më së miri se agresioni rus ndaj Ukrainës cënon afërsisht edhe vetë Europën. Invasioni rus shkaktoi edhe krizë energjetike, inflacion të lartë, krizë ushqimi si dhe ngadalësim i rimëkëmbjes postpandemike të ekomive kombëtare. Jam i bindur se Ballkani në Bashkimin Europian edhe Europën do ta bëjë më stabile dhe më të sigurtë, ndërsa NATO dhe BE-ja janë dy garancat për një të ardhme më të sigurt dhe më me prosperitet në kontinent”. Zëvendësministri i mbrojtjes Hasani theksoi para të pranishmëve se Konferenca dëshmon se interesi i gjithë vendeve të Ballkanit është i vetëm, e ai është ruajtja e paqes dhe sigurisë dhe krijim të një rajoni të fuqishëm dhe të zhvilluar, që do të jetë shembull i bashkëpunimit. „Të gjithë ne kemi një qëllim, që t’u mundësojmë gjeneratave që vijnë pas nesh një të ardhme stabile dhe të sigurt, të ardhme që edhe ato do t’a krijojnë në këto hapësira. Këtë mundemi dhe duhet ta bëjmë, sepse ky rajon ka çfarë të ofrojë”, tha Hasani. Gjenerali Gjurçinovski ceku rëndësinë dhe përfitimet nga vendimet e marra të

deritanishme të cilat gjatë gjithë këtyre viteve janë shumë të rëndësishme dhe kanë kontribuar për një bashkëpunim më të suksesshëm të ndërsjellë, gjë që në fund rezultoi me një mjedis më të sigurt për të gjitha vendet e rajonit. Për këtë shkak, kjo nismë është jashtëzakonisht e rëndësishme edhe për Republikën e Maqedonisë së Veriut. “Premtuam se do të bashkëpunojmë në zhvillimin e marrëdhënieve ushtarake në mënyrë që të përmirësojmë dhe të avancojmë bashkëpunimin ushtarak në të gjitha nivelet në rajonin tonë dhe të kontribuojmë për përgjigje të përshtatshme ndaj kërcënimeve potenciale asimetrike dhe kibernetike” theksoi gjenerali Gjurçinovski në fjalën e tij hyrëse. Në këtë konferencë, përpos shqyrtimit të temës kryesore, u bisedua edhe për kërcënimet dhe për mënyrën e bashkëpunimit ushtarak në vendet ballkanike, si dhe për mënyrat për kundërvënje ndaj të gjitha sfidave të sigurisë, rreziqeve dhe kërcënimeve në rajon. Kjo parimisht ka të bëjë me realizimin e llojeve të përbashkëta të trajnimit, si dhe me vlerësimin e kërcënimeve asimetrike në Ballkan. Shefat e shtabeve të përgjithshme të vendeve të Ballkanit, në fund të konferencës nënshkruan deklaratë të përbashkët me të cilën dëshmohet përkushtimi i fuqishëm për zgjerim dhe fuqizim të bashkëpunimit ushtarak.

Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska për vizitë pune në SHBA

Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska në kuadër të vizitës së punës në SHBA vizitoi Kolegjin Ushtarak të Forcave Tokësore të SHBA-së, në Pensillvani, ku u takua me gjeneral-major Dejvid Hill dhe me prorektorin e këtij kolegji, Dr. Xhejms Brekenrixh. “Arsimi në kuadër të Kolegjit Ushtarak është në përputhje me standartet më të larta ushtarake dhe me të vërtetë ndjej kënaqësi që përmes IMET-programit me SHBA-në, Maqedonia e Veriut dërgon oficerët e saj që këtu avancohen sa i përket arsimit të tyre ushtarak. Kjo praktikë do të vazhdojë dhe do të intensifikohet”, theksoi ministrja në këtë takim. Përgjatë vizitës, ministrja morri pjesë edhe në tavolinën e rumbullakët me Kadetrën për Çështje Europiane, kushtuar politikës së sigurisë, realitetit të ri të sigurisë në Europë si pasojë e invazionit rus ndaj Ukrainës, si dhe bashkëpunimi rajonal dhe sfidat e sigurisë rajonale. Në Kolegjin Ushtarak, ministrja u takua edhe me dy oficerë të

Ministrja e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, zhvilloi vizitë pune disa ditore në SHBA. Përgjatë vizitës, Petrovska zhvilloj takime të shumta me përfaqësues të lartë të mbrojtjes dhe forcave të armatosura të SHBA si dhe morri pjesë në dialogun e parë strategjik ndërmjet Maqedonisë së Veriut dhe SHBA-së, si pjesë e delegacionit qeveritar të Republikës së Maqedonisë së Veriut

Armatës të cilët momentalisht shkollohen në këtë kolegji, me kolonelin Naumovski dhe me nënkolonelin Milenkovski. Ministria e mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska, në kuadër të vizitës së SHBA-së, vuri kurrora me lule të freskëta pranë varrit të “Ushtarit të Panjohur” pranë varrezave kombëtare ushtarake “Arlington” në Uashington.

Ministria Petrovska vizitoi Pentagonon ku zhvilloi disa takime me përfaqësues të lartë të fushës së mbrojtjes. Në takim me zëvendës ndihmës sekretarin e mbrojtjes për çështje ndërkombëtare dhe të sigurisë, Kolin Kall, ministria Petrovska tha: “Së bashku me aleatët tanë në NATO qëndrojmë të vendosur në pozicionet për parandalimin e krizave të sigurisë të cilat i çënojnë paqen, stabilitetin dhe prosperitetin në botë. Me pjesëmarrjen tonë të përbashkët në misionet e NATO-s dhe me mbështetjen e aktiviteteve të tjera të Aleancës, së bashku ballafaqohemi me sfidat gjeopolitike dhe kontribuojmë kundrejt reduktimit të kërcënimeve dhe rreziqeve potenciale ndaj bashkësisë euroatlantike”. Realiteti i ri i sigurisë, tha ministria gjatë takimit, na fton në një aleancë edhe më të fuqishme si dhe kërkon integrim efikas të Ballkanit Perëndimor në strukturat europiane dhe euroatlantike. Petrovska u ndal edhe në, siç theksoi detyrat e shtëpisë – rritjen e buxhetit të mbrojtjes i cili realizohet në përputhje me dinamikën e paraparë. Nënksecretari i mbrojtjes, Kall theksoi se SHBA-ja gjithmonë i ka vërtetuar reformat që janë ndërmarrë në fushën e mbrojtjes nga ana e Maqedonisë së Veriut dhe se kjo dëshmon përkushtimin e partneritetit strategjik, e sëndërtuar me dialogun strategjik dhe përkushtimin e përbashkët si aleatë në NATO.

Ministria e mbrojtjes Sllavjanka Petrovska, në Pentagon u takua edhe me komandantin e Byrosë së Gardës Kombëtare të SHBA-së, gjeneralin Daniel Hokanskon, me komandantin e Gardës Kombëtare të Vermontit, gjeneral-majorin Gregori Najt dhe me nënksecretarin e Armatës së SHBA-së, Gabriel Kamarillo.

Ministria e mbrojtjes Sllavnajka Petrovska në Shtëpinë e Bardhë zhvilloi takim me Amanda Slet, drejtoreshë për Europë; me Dejvid Fabrnicki, Drejtor për NATO dhe çështje europiane dhe Admir Muzuroviq, Drejtor për Ballkanin dhe Europën Qëndrore në kuadër të Këshillit për Siguri Kombëtare. Në këtë takim u bisedua për gjendjen e përgjithshme të sigurisë në kontinentin europian, gjendje e cila kërkon unitet, aleancë dhe integrim të shpejt dhe efikas. Ministria Petrovska theksoi se pikërisht procesi i integrit

europian u shëndrrua në çështje të sigurisë i prioritetit më të lartë me ç’rast përshëndeti mbështetjen e fuqishme amerikane për një fillim të paanulluar të negociatave të Maqedonisë së Veriut në BE. Në këtë takim u bisedua edhe për ballafaqimin me kërcënimet kibernetike, duke i përfshirë këtu edhe dezinformatat të cilat mund të kenë efekt destabilizues në shoqëritë e rajonit. Bashkëpunimi i ndërsjellë, përkushtimi i ndërsjellë dhe mbështetja në zhvillimin intenziv të Armatës, por edhe bashkëpunimi dhe aleanca në NATO, ishin në fokus të darkës zyrtare të ministres Sllavjanka Petrovska me ndihmësen e sekretarit amerikan të mbrojtjes, Seleste Valander. Ministria Petrovska theksoi se dialogu strategjik do të shkojë edhe një hap para në tashmë bashkëpunimin intenziv dhe të frytshëm ndërmjet SHBA-së dhe Maqedonisë së Veriut në fushën e mbrojtjes. Petrovska dhe Valander biseduan edhe për rralitetin e ri të sigurisë në Europë. Valander gjatë darkës së punës theksoi rëndësinë e Maqedonisë së Veriut në ruajtjen e paqes dhe sigurisë rajonale, duke i potencuar edhe vendimet të cilat mundësuan pranim të Republikës së Maqedonisë së Veriut në NATO.

Në kuadër të dialogut strategjik ndërmjet SHBA-së dhe Maqedonisë së Veriut edhe njëherë u vërtetua mbështetja plotësuese financiare nga ana e SHBA-së për sivjet në procesin e modernizimit të Armatës, edhe atë me 40 milion dollarë. Ministria e mbrojtjes, Sllavnajka Petrovska, në fjalën hyrse të saj në sesionin kushtuar mbrojtjes, theksoi se SHBA-ja për tre dekada është partneri ynë më i afërt në zhvillimin dhe në procesin e integritit euroatlantik. Realiteti i sotëm i sigurisë në Europë, tha Petrovska, bën thirrje për një bashkëpunim edhe më të frytshëm edhe më të theksuar me një qëllim – paqen, sigurinë dhe stabilitetin në zonën euroatlantike. Petrovska mes tjerash tha se Qeveria dhe Ministria e Mbrojtjes mbeten fuqishëm me qëllindrimin për rritjen e buxhetit të mbrojtjes i cili sivjet arrinë 1,77 për qind nga BPV-ja, ndërsa sipas planeve duhet të arrijë 2% deri në vitin 2024, përfshirë këtu edhe 20 për qind nga mbrojtja të ndahet për pajisje dhe modernizim. Ministria informoi se në fokus është edhe Batalioni i Lehtë Këmbësorik, i cili sivjet morri vlerësim pozitiv në NATO, ndërsa vlerësimi është “gjendje gatishmërie”.

Fillimi i një lufte të gjatë

Përgjatë historisë, ne jemi dëshmitarë të skenave dhe momenteve që duket se paralajmërojnë fundin përfundimtar të luftës. Për shembull, pas përfundimit të Luftës së Parë Botërore dhe nënshkrimit të Traktatit të Versajës më 28 qershor 1919, katër perandori u zhdukën: Perandoria Gjermane, Perandoria Austro-Hungareze, Perandoria Osmane dhe Perandoria Ruse. Kombe të shumta rifituan pavarësinë e tyre të mëparshme dhe u krijuan të reja. Në Gjermani, nazistët u përpoqën ta portretizonin situatën si një tradhëti të brendshme dhe konspiracion ndërkombëtar, në një përpjekje për të nxitur kombin gjerman në frymën e hakmarrjes dhe për të devijuar kujtimet e luftës në favor të politikave të tyre. Perandoria Ruse humbi pjesën më të madhe të territorit të saj perëndimor dhe u krijuan shtetet e reja të pavarura: Estonia, Finlanda, Letonia, Lituania dhe Polonia. Një simbol i humbjes së Boshtit dhe fitores së Aleatëve në Luftën e Dytë

Çdo luftë ka fillimin dhe fundin e saj. Sot, lufta në Ukrainë duket se po shkon drejt dy skenarëve më të mundshëm: një zgjidhje paqësore ose një konflikt të zgjatur. Lufta ruso-ukrainase ka zgjatur shumë më tepër sesa pritej dhe nuk ka asnjë moment në horizont që mund të shënojë fundin e luftës. Është e qartë se qëllimi i dëshiruar i Rusisë - kontrolli i të gjithë territorit të Ukrainës, nuk do të arrihet lehtë dhe Ukraina do ta ketë të vështirë të dëbojë forcat ruse nga territori i pushtuar

Botërore është flamuri i fitores i vendosur mbi ndërtesën e Reichstag pas kapjes së tij gjatë Betejës së Berlinit. Nga 4 shkurti deri më 11 shkurt 1945, në Gadishullin e Krimesë u mbajt Konferenca e Jaltës, ku morën pjesë krerët e Britanisë së Madhe, Shteteve të Bashkuara dhe BRSS dhe u ra dakord për ndarjen e zonave të pushtuara në Gjermaninë e pasluftës. Gjermania kapitulloi më 8 maj 1945, pas së cilës forcat gjermane u dorëzuan, duke i dhënë fund Luftës së Dytë Botërore në Evropë, dhe pas refuzimit nga ana e Japonisë të kërkesës së aleatëve për dorëzim pa

kushte, Shtetet e Bashkuara hodhën bombat e para atomike në qytetet japoneze, pasi Japonia kapitulloi më 2 shtator 1945, duke i dhënë fund zyrtarisht Luftës së Dytë Botërore. Fundi i Luftës së Dytë Botërore shënoi fillimin e Luftës së Ftohtë. Rënia e Murit të Berlinit në nëntor 1989 simbolizoi fundin e Luftës së Ftohtë. Megjithatë, pavarësisht rënies së Bashkimit Sovjetik, pyetja është nëse Lufta e Ftohtë ka përfunduar. Sot, lufta në Ukrainë duket se po shkon drejt dy skenarëve më të mundshëm: një zgjidhje paqësore ose një konflikt të zgjatur. Lufta ruso-ukrainase ka zgjatur

shumë më tepër se sa pritej dhe nuk ka asnjë moment në horizont që mund të shënojë fundin e luftës. Është e qartë se qëllimi i dëshiruar i Rusisë - kontrolli i të gjithë territorit të Ukrainës, nuk do të arrihet lehtë dhe Ukraina do ta ketë të vështirë të dëbojë forcat ruse nga territori i pushtuar. Zgjidhja e konfliktit është padyshim e vështirë për t'u arritur në të ardhmen e afërt, prandaj pyetja nëse kjo luftë mund të sjellë një epokë të re konflikti, dhe nëse lufta nuk përfundon së shpejti, sfida kryesore do të jetë koha.

Koha është dimension i themelor i luftës. Koha dikton, kontrollon, krijon dhe kufizon realitetet objektive me të cilat përballem palët kundërshtarë në fushën e betejës. Të kuptuarit e kohës do të na ndihmojë të kuptojmë më lehtë rreziqet dhe mundësitë, si individë, si organizata dhe si vende. Ekzekutimi i një operacioni ushtarak, kohëzgjatja, shtrirja, logjistika dhe mbështetja e tij bazohen në kohën si imperativ. Koha ka një ndikim të madh në arritjen e rezultateve operacionale. Një forcë e vogël dhe e çorganizuar ushtarake mund të fitojë një avantazh ndaj një force ushtarake shumë më të aftë thjesht për shkak të kornizës kohore të mirë për kryerjen e operacioneve të saj ushtarake. Të dyja palët kundërshtarë kanë nevojë për një planifikim të mirë kohor dhe pyetja është se cila nga palët do të përfitojë prej tij.

A është koha në anën e Rusisë? Një luftë e zgjatur, e cila do të zgjasë me vite, mund të jetë qëllimi i dëshiruar për Moskën, sepse rezultati do të jetë shkatërrimi i Ukrainës si shtet dhe paqëndrueshmëria afatgjatë në Evropë me një kërcënim të vazhdueshëm të përhapjes së konfliktit në vendet përreth. Një luftë afatgjatë do të ndihet edhe në nivel global, sepse do të shkaktojë një valë urie dhe pasigurie ekonomike në botë. Lufta e gjatë do të jetë problem për vendet perëndimore që nuk janë në gjendje të përballojnë pasojat e konfliktit të rëndë ushtarak. Kjo për shkak se shoqëritë demokratike perëndimore janë mësuar me komoditetet që ofron globalizimi dhe kushtet paqësore të jetesës. Në të njëjtën kohë, makineria e propagandës ruse po mobilizon ushtarakisht shoqërinë ruse.

Megjithatë aleatët perëndimorë shpresojnë për një fitore të shpejtë të Ukrainës, ata gjithashtu duhet të përgatiten për një luftë të zgjatur. Me shumë mundësi, masat politike që janë

marrë – ndihma ushtarake për Ukrainën dhe sanksionet kundër Rusisë, nuk do të ndryshojnë në lidhje me kohëzgjatjen e luftës. Mbështetja maksimale ushtarake për Ukrainën është thelbësore, pavarësisht nga trajektorja e luftës. Sanksionet që synojnë Rusinë, veçanërisht ato që synojnë sektorin energjetik, me kalimin e kohës duhet të shkaktojnë ndryshime në llogaritjet ruse dhe një rënie afatgjatë të makinës ushtarake ruse.

Në këtë rast, koha është një faktor vendimtar edhe në planin strategjik. Vendimi politik për të ndërhyrë, dislokuar dhe demonstruar forcë brenda një periudhe të caktuar kohore është qartësisht i pamundur për t'u zbatuar nga forcat në terren dhe kërkesat ushtarake për "më shumë kohë" nuk pranohen qartë në nivel politik. Kështu, një palë më e dobët me "më shumë kohë" në dispozicion shpesh mund të

mposht një forcë më të fortë ushtarake, duke përdorur manovra në shkallë të gjerë dhe përfitime operacionale afatshkurtra që janë të pamundura në afat të gjatë. Prandaj, suksesi i Ukrainës do të varet nga udhëheqja politike e aftë dhe e duruar dhe mbështetja e fortë nga opinioni publik global.

Sot zhvillimi teknologjik i jep edhe më shumë rëndësi kohës në kushtet e luftës, si sfida e mbrojtjes dhe e sigurisë. Ka shumë mënyra se si mund të funksionalizohet koha, nga mashtrimi te lufta psikologjike dhe sulmet kibernetike, te çorientimi, ndalimi dhe ngadalësimi i kundërshtarit. Në luftën moderne, koha duhet menduar përmes një qasje koherente dhe gjithëpërfshirëse. Edhe nëse ndodh që ka ndonjë formë të marrëveshjes së paqes, cili subjekt do të garantonte zbatimin e saj dhe në çfarë afati

kohor. Me shumë mundësi, Rusia nuk do të tërheqë trupat e saj derisa të plotësohen të gjitha kushtet e marrëveshjes eventuale dhe pyetja është se sa do të ishte e gatshme shoqëria ukrainase t'i pranonte të njëjtat. Derisa ajo marrëveshje paqeje të përfundojë dhe të zbatohet plotësisht, është e qartë se Rusia do të vazhdojë të veprojë ushtarakisht kundër Ukrainës, duke shkaktuar gjithnjë e më shumë dëme, duke e shtyrë vendin drejt katastrofës humanitare. Nëse një marrëveshje nuk arrihet shpejt, do të zhvillohet një luftë afatgjatë me një intensitet shumë më të ulët. Megjithatë, një sërë faktorësh do të ndikojnë negativisht që një skenar i tillë të jetë i qëndrueshëm. Me fjalë të tjera, sanksionet e vendosura nga aleatët perëndimorë do të zvogëlojnë aftësinë e Rusisë për të mbajtur një prani të konsiderueshme ushtarake në Ukrainë për një periudhë të gjatë kohore, e cila tashmë po rezulton në humbje të konsiderueshme në terren dhe humbje financiare prej dhjetëra milionë dollarësh për ditë. Pyetja është nëse forcat ruse do të jenë në gjendje të mbajnë kontrollin mbi territoret e pushtuara, pasi popullsia do të mbetet besnike ndaj Ukrainës. Dhe sigurisht, ndihma ekonomike dhe ushtarake për Ukrainën nga aleatët perëndimorë do të forcojë rezistencën e Ukrainës dhe do të parandalojë çdo përparim të ardhshëm rus.

Gjithsesi, të dyja palët në konflikt do të pësojnë dëme të mëdha. Ekonomia e Ukrainës tashmë është dëmtuar rëndë nga lufta, me dalje masive kapitale që filluan edhe para pushtimit rus. Sipas analizave ukrainase, rreth 30% e ekonomisë është e mbyllur, ndërsa FMN vlerëson se ekonomia e Ukrainës mund të tkurret deri në 35% këtë vit. Infrastruktura jetike, duke përfshirë rrugët, hekurudhat dhe urat, është dëmtuar dhe një numër i objekteve portuale të Detit të Zi janë nën kontrollin rus. Pranimi i Ukrainës në BE mund të zgjasë me vite. Skenari më i pranueshëm për Ukrainën do të ishte anëtarësimi në BE, ndihma e fortë financiare dhe tërheqja ruse nga territori i tyre. Një marrëveshje e tillë do t'i inkurajonte ukrainasit që të praninin lëshime të mundshme si pjesë e një marrëveshjeje të caktuar paqeje dhe t'i mbante larg forcat ultranacionaliste. Në rast të një konflikti të zgjatur ose një skenari tjetër të ngjashëm, ai do të kishte një efekt edhe më shkatërrues në shoqërinë ukrainase, duke përfshirë

një vazhdim të luftës që do të lejonte lëvizjet e ekstremit të djathtë të marrin nën kontroll ushtrinë dhe institucionet shtetërore. Nëse forcat ruse nuk tërhiqen, në planin afatgjatë do të nënkuptonte ndarje të vendit.

Edhe shoqëria edhe ekonomia ruse do të përballen me pasojat e luftës. Inflacioni në Rusi mund të arrijë deri në 20%, dhe PBB-ja mund të ulet midis 8 dhe 15 për qind këtë vit. Sanksionet kanë shkaktuar dëmin e tyre dhe kanë dëmtuar aftësinë e Moskës për të shërbyer borxhin e saj dhe kanë rezultuar në një tërheqje masive të kompanive ndërkombëtare nga tregu i saj, duke rritur frikën për një rritje të madhe të papunësisë. Do të duhen shumë vite për të rindërtuar ekonominë ruse. Për të shtypur opinionin publik kundër luftës, qeveria ruse filloi një goditje ndaj disa mediave dhe më shumë se 15,000 njerëz u arrestuan për protesta kundër luftës. Njerëzit që kritikojnë luftën shpallen tradhtarë dhe frika e represionit ka dëbuar shumë rusë nga vendi dhe sipas disa

vlerësimeve, numri i emigrantëve politikë arrin në 300,000. Megjithatë, në planin afatgjatë, sundimi diktatorial nuk do të jetë në gjendje të ruajë pushtetin dhe Moska do të detyrohet të përshtatet me një model tjetër politik dhe ekonomik.

Natyrisht, Moska ka shumë arsye për të zhvilluar një luftë të gjatë. Së pari, qëllimet e planifikuara janë larg arritjes. Deri më tani, ushtria ruse nuk është dëshmuar e aftë të detyrojë Ukrainën të dorëzohet. Pas tërheqjes nga rajoni rreth Kievit, ambasadat po rihapen në Ukrainë dhe liderë të huaj po vizitojnë. Forcat ukrainase fundosën anijen luftarake ruse "Moskva", një shembull i dobësisë ushtarake të Rusisë. Rusia tashmë po paguan një çmim të lartë për veprimet e saj. Humbja e një numri të madh ushtarësh rusë, mjetet dhe pajisjet materiale dhe izolimi ndërkombëtar do të jenë një arsye shtesë që Moska të mos pranojë paqen me asnjë çmim. Para pushtimit, Rusia kishte një ekonomi të mirë dhe lidhje me BE-në dhe SHBA-në, por

vetëm pak javë më vonë, lufta në Ukrainë shkatërroi këto marrëdhënie ndërkombëtare. Me kalimin e kohës, ekonomia ruse do të shembet. Pranimi i Finlandës dhe Suedisë në NATO është gjithnjë e më i sigurt. Politika ruse, në vend që ta dobësojë atë, do të forcojë Aleancën e NATO-s dhe aleatët transatlantikë. E gjithë kjo nuk do ta ndihmojë Moskën të reduktojë humbjet e saj në Ukrainë. Të vetëdijshëm për humbjet e mundshme, një opsion për Moskën është të zhvillojë një luftë të zgjatur të gjatë, e cila do të jetë një mbulesë për të fshehur dhe vonuar humbjen. Një luftë e gjatë do të nënkuptojë rekrutimin dhe trajnimin e një numri të madh të forcave të reja, të reja ruse. Vetëm nëse mbështetja për Ukrainën nga aleatët perëndimorë fillon të ulet, lufta e gjatë do të ketë një rezultat pozitiv për Rusinë. Deri më tani, forcat ukrainase kanë treguar sakrificë, gatishmëri, këmbëngulje dhe moral të jashtëzakonshëm për të kundërshtuar një nga forcat ushtarake më të mëdha në botë. Të përforcuar me dronë dhe armë moderne antitank, ata kanë rritur aftësitë mbrojtëse të ushtrisë së tyre. Operacionet sulmuese ruse po ndërlikojnë bisedimet e paqes për një armëpushim të ardhshëm. Në fund të fundit, duket se Rusia po bën një luftë kundër popullit ukrainas dhe krimet e luftës të kryera kundër qytetarëve ukrainas janë një konfirmim i kësaj. Qeveria e Ukrainës dhe popullsia ukrainase janë më koherente se para luftës. Një marrëveshje, e cila do të ishte e pranueshme për popullin ukrainas, duhet t'i lejojë Ukrainës të ruajë sovranitetin, integritetin dhe sigurinë e saj. Kjo marrëveshje ka të ngjarë të varet nga përparimi i mëtejshëm i forcave ukrainase në fushën e betejës. Nëse kushtet e Rusisë nxitohen dhe pranohen, mirëqenia e qytetarëve ukrainas dhe ekzistenca e Ukrainës si një shtet i pavarur mund të kërcënohet. Lufta e zgjatur për Ukrainën ende paraqet një sfidë serioze politike. Nëse lufta zgjat me vite, Ukrainës do t'i duhet të ruajë sistemin e saj politik dhe demokracinë. Një luftë e zgjatur në Ukrainë do të kishte pasoja të thella për kontinentin evropian, një kontinent ku do të kishte një zonë lufte që mund të përshkallëzohej në mënyrë të paparashikueshme. Eksodi i refugjatëve ukrainas do të vazhdojë dhe me kalimin e kohës emigrantët mund të vendosin të vendosen përgjithmonë në Evropë. Një

luftë e zgjatur në Ukrainë do të kishte pasoja edhe në nivel global. Nëse lufta zgjatet, duke qenë se Ukraina dhe Rusia janë prodhuesit kryesorë të produkteve ushqimore si gruri, uria globale do të shkaktojë destabilitet global. Dalja dhe fundi i shumëpritur i pandemisë do të zëvendësohet nga krizat politike, të krijuara nga efektet tronditëse të luftës në Ukrainë. Ndërsa lufta zvarritet, sanksionet kundër Rusisë do të rriten dhe çmimet e mallrave, si nafta, do të vazhdojnë të rriten. Efektet ekonomike do të ndihen në të gjithë Evropën dhe do të paguhen mbi të gjitha nga evropianët. Prandaj është e rrezikshme që nëse zgjatet kohëzgjatja e luftës, mbështetja për Ukrainën mund të ulet dhe kërkesat që Ukraina të pranojë një armëpushim me çdo kusht mund të bëhet më e fortë. Siria është një shembull i një lufte që është lënë pas dore me kalimin e kohës, e pakëndshme për shoqëritë demokratike perëndimore. Mbështetja për Ukrainën është thelbësore sepse

kjo nuk ka të bëjë vetëm me Ukrainën, por edhe me sigurinë dhe të ardhmen evropiane. Por nëse Rusia lejohet të fitojë, askush nuk do të jetë në gjendje të garantojë se perimetri i agresionit rus nuk do të zgjerohet. Qëllimi përfundimtar për Evropën do të jetë ruajtja e pavarësisë dhe sovranitetit të Ukrainës. Ukraina ka nevojë për këmbëngulje dhe gatishmëri për një luftë të gjatë që do të ketë pasoja të gjera strategjike, politike dhe humanitare. Rusia po përpiqet të përsërisë skenarin sirian dhe po riorganizohet për të zhvilluar një luftë të gjatë me qëllimin përfundimtar - një përparim në Perëndim dhe kapjen e të gjithë Ukrainës, dhe tërheqja nga Kiev ishte një veprim i përkohshëm. Ukraina, e cila aktualisht është në vijën e parë të mbrojtjes së Evropës, duhet të durojë një luftë të gjatë, një luftë që do të duhet të mbështetet fuqishëm nga aleatët perëndimorë.

Dr. Nenad Taneski

Nën flamurin e OKB-së

Përdorimi i forces në kuadër të operacioneve paqësore – sukses i pjesërishtëm UNIFIL (1978 r.)

Këshilli i Sigurimit (KS) i OKB-së, në mars 1978, votoi një rezolutë për krijimin e një misioni paqeruajtës në pjesën jugore të Libanit (Forca e Përkohshme e Kombeve të Bashkuara në Liban - UNIFIL), ku ishte ndezur një luftë guerile fisnore (konflikti i brendshëm) Vendosja e "Helmetave Blu" në terren në Liban ishte për një qëllim:

- vëzhgimin e tërheqjes së trupave izraelite nga Libani Jugor;
- rivendosja e paqes dhe sigurisë ndërkombëtare;
- ndihmë për qeverinë e Libanit për të rivendosur autoritetin e saj në vend.

Në terren (kodrinor, me shumë përrenj dhe kanione, ideale për veprimtari guerile dhe shumë të vështira për vendosjen e forcave ushtarake konvencionale), paqeruajtësit u përballën me një mandat të paqartë dhe realisht të paarrtshëm. Detyrat e vendosura para tyre ishin komplekse dhe me një sasi të caktuar rreziku. Para së gjithash, nuk kishte autoritet të qeverisë së Libanit në atë pjesë të vendit, një kusht i rëndësishëm për ekzekutimin me sukses të misionit. Faktori dominues me autoritet joformal në zonë ishte Organizata për Çlirimin e Palestinës (PLO). Nga ana tjetër, milicia e krishterë libaneze, e udhëhequr nga majori Saad Haddad, edhe pse ilegale, kishte mbështetje të fortë nga Izraeli. Forcat e OKB-së, të formuara për t'u përgjigjur sfidave të përballjes me pasojat

e kësaj situate, u vendosën në zona që u kontestuan menjëherë, jo vetëm nga vendet e përfshira në konflikt, por edhe nga PLO dhe milicia e krishterë. Në departamentin e çështjeve politike në OKB, ata paralajmëruan menjëherë se Libani ka të ngjarë të jetë një "makth për paqeruajtësit":

Incidentet e para

Tashmë gjatë dislokimit, paqeruajtësit hasën në akte dhune si nga PLO ashtu edhe nga milicia e krishterë libaneze, por duhej të përmbaheshin nga reagimi me forcë kundër tyre. U vlerësua se në këtë fazë të hershme forcat e OKB-së nuk ishin ende të gatshme për të marrë një rrezik të tillë dhe se në rast të një konflikti të armatosur me forcat në terren, misioni do të pësonte dëme të mëdha dhe autoriteti i tyre do të vihej në dyshim. Rregullat për përdorimin e forcës u debatuan disa herë në fillim të mandatit të UNIFIL-it, si dhe reagimi ndaj disa incidenteve midis paqeruajtësve dhe milicive të ndryshme lokale në terren. Tradita e kërkimit të hakmarrjes për vdekjet e shkaktuara aksidentalisht ose me dashje, karakteristike e Lindjes së Mesme, ka qenë një sfidë e madhe për paqeruajtësit. Popullsia vendase e aplikoi këtë filozofi në konfliktet me paqeruajtësit e OKB-së, edhe kur forca përdorej vetëm për vetëmbrojtje, si reagim ndaj provokimeve të milicive

vendase. Ky ishte një rrezik potencial për të tërhequr "Helmetat Blu" në incidente të armatosura. Në prill 1979, pas bombardimeve në zonën UNIFIL, kontingjenti i OKB-së nga Gana u kundërpërgjigj, duke vrarë një anëtar të milicisë libaneze. Pasi një sulm i ashpër ndaj selisë së forcave të OKB-së nga milicia. Batalioni i Reagimit të Shpejtë i bazës, i mbështetur nga Batalioni Francez i Logjistikës, i rezistoi ashpër sulmit. Pasi u vra një pjesëtar tjetër i milicisë vendase, popullata vendase kërkoi kompensim monetar nga komanda e UNIFIL, për të shmangur hakmarrjen e gjakut. Për të rritur presionin ndaj paqeruajtësve, u rrëmbyen tre ushtarë holandezë nga "helmetat blu". Gjatë rrugës për t'u takuar me majorin Haddad, komandanti i UNIFIL, gjenerali Emmanuel Erskine, u sulmua fizikisht nga milicia lokale. OKB-ja e zgjidhi problemin duke paguar shumën e kërkuar të parave. Një procedurë e tillë mbështeti të kuptuarit se çdokush mund të pengojë lirisht misionin e OKB-së në terren, gjë që paraqet humbje të autoritetit dhe besueshmërisë së "helmetave blu".

Këto ngjarje aktualizuan debatin në OKB për vendosjen e rregullave më të rrepta të angazhimit të UNIFIL-it, në një situatë të mungesës së bashkëpunimit të palëve në konflikt. Nga ana tjetër, ushtarët nga Fixhi, me një traditë të pasur luftarake, ishin për herë të parë pjesë e një force

paqeruajtëse të OKB-së dhe u "provuan" nga palët në konflikt. Megjithatë, ata shpejt fituan një reputacion për ashpërsi, duke përdorur ndonjëherë më shumë forcë sesa paqeruajtësit e tjerë që e konsideronin të përshtatshëm. Ndryshe nga paqeruajtësit e tjerë, ata ishin më të përgatitur për të përdorur forcën kur negociatat dështonin dhe nuk donin të rrezikonin jetën e tyre. Ky qëndrim i kontingjentit fixhian i shkonte për shtat qeverisë libaneze, e cila vetë kërkonte përgjigje më të fuqishme ndaj "helmetave blu" të provokimeve të armatosura.

Incidenti në At Tiri

Incidenti më i rëndë i armatosur midis forcave të OKB-së dhe rebelëve vendas ndodhi në fshatin Ath Tiri, në sektorin e kontingjentit paqeruajtës irlandez, në prill 1980. Tensionet filluan kur një tank dhe dy xhipa të milicisë së krishterë mbërritën në një pikë kontrolli jashtë fshatit, të ruajtur nga ushtarë irlandezë. Tanku e shtyu transportuesin e blinduar irlandez nga rruga për të lejuar xhipat të hynin në fshat. Ushtarët irlandezë kanë nisur negociatat për të kapërcyer incidentin. Pas një hetimi nga zyrtarët e komandës së UNIFIL-it, forca shtesë të UNIFIL-it u vendosën brenda dhe përreth fshatit. Ky aksion i "Helmetave Blu", për sa i përket

mëngjes. Edhe pse vetëm tre ushtarë irlandezë u liruan, batalioni irlandez në zonë u sulmua. Kontingjenti irlandez iu përgjigj sulmeve. Më vonë, megjithëse u ra dakord për një armëpushim, ai nuk u respektua nga milicia e krishterë. Incidentet pasuan në ditët në vijim, në të cilat vdiq një ushtar nga kontingjenti Fixhian. Kjo provokoi ushtarët holandezë, të cilët lëshuan disa raketa kundër tankeve në tanket e milicisë libaneze, e cila u pasua nga një sulm edhe më i fortë i milicisë ndaj komandës UNIFIL, duke përfshirë përdorimin e mortajave, artilerisë, tankeve dhe mitralozave të rëndë. Sulmi zgjati më shumë se katër orë e gjysmë. Pas sulmit janë konstatuar dëme të mëdha në objektet dhe pajisjet e forcave të OKB-së, megjithëse nuk ka pasur viktima njerëzore. Pas sulmit, u formua një njësi e përhershme e mbrojtjes e komandës UNIFIL. Incidenti në Tiri demonstroi praktikisht disa parime të rëndësishme të paqeruajtjes: vendosmëria e Helmetave Blu për të mbrojtur fshatin ishte dëshmi e vendosmërisë, duke ruajtur kështu besueshmërinë e UNIFIL-it dhe u dërgoi një mesazh të qartë kundërshtarëve të misionit. Forcat e OKB-së luftuan në mbrojtje të mandatit dhe të njëjësive të tyre; koordinimi i përpjekjeve negociuese

kontingjentet e UNIFIL që t'u përgjigjen me vendosmëri dhe konsistencë kërcënimeve ose veprimeve të synuara në përçarje në kryerjen e detyrave nga forcat e OKB-së. Por vetëm përdorimi i forcës në vetëmbrojtje nuk do të arrijë përparim të rëndësishëm në zbatimin e mandatit të UNIFIL. Një operacion paqeruajtës duhet të arrijë objektivat e tij kryesorë me mjete të tjera përveç përdorimit të forcës, dhe kjo pikëpamje sigurisht që vlen për UNIFIL. Pas kësaj, filluan diskutimet joformale për futjen e masave të reja midis anëtarëve të Këshillit të Sigurimit dhe kontribuesve me njësitë ushtarake në Liban. Propozimet përfshinin ndryshime në urdhrat ekzistues për të legalizuar hapjen e zjarrit nga anëtarët e UNIFIL në situata të caktuara: kur paqeruajtësit sulmohen dhe qëllohen me qëllim për të vrarë; në tentativat për të infiltruar (hyrje të paligjshme) në një zonë nën kontrollin e forcave të UNIFIL-it për të zënë pozicione të reja; në rast të mosbindjes dhe refuzimit të urdhrave të rrepta nga paqeruajtësit e OKB-së. Gjatë debateve, reagimet midis vendeve që kontribuojnë me trupa në mision ishin negative. Por diskutimet për këto çështje vazhduan. Me kalimin e kohës, forcat e OKB-së fituan më shumë përvojë në terren dhe situata në terren ndryshoi. Rregullat për përdorimin e forcës nuk kanë devijuar në mënyrë drastike nga praktika e vendosur në terren.

Deri në qershor të vitit 1990 UNIFIL pati 130 viktima nga aksioni i armikut, që ishte numri më i madh i viktimave në krahasim me çdo mision të OKB-së në vazhdim në atë kohë. Pjesëtarët e UNIFIL-it më të vrarë dhe të plagosur kanë qenë në postblloqe rrugore, gjatë kontrolleve të importit të armëve, municioneve dhe tentativave për të futur personel të armatosur në zona të caktuara. Praktika operacionale ndryshonte midis kontingjenteve kombëtare, gjë që nuk kontribuoi në koherencën dhe besueshmërinë ushtarake të UNIFIL. Shumica e batalioneve ndërronin çdo gjashtë muaj derisa arritën në fazën ku ishin efektivë. Vazhdimësia e operacioneve në terren u interpretoi. Kjo shpesh përkonte me rritjen e niveleve të dhunës në terren. Milicia lokale dhe grupet e tjera të armatosura i testuan të ardhurit në qëndrueshmërinë dhe vendosmërinë e tyre. Problemet në Liban u shkaktuan më shumë nga mosmarrëveshja midis palëve në konflikt mbi objektivat bazë të misionit UNIFIL sesa nga mungesa e burimeve dhe aftësive të forcave të përfshira. Gjatë asaj periudhe, ishte edhe arsyeja kryesore që kërkesat e Sekretarit të Përgjithshëm të OKB-së për një mision të suksesshëm u përmbushën vetëm pjesërisht.

mandatit dhe rregullave të përdorimit të njëjësive, përfshiu në luftë forcat e UNIFIL-it. Të nesërmen, paqeruajtësit u hapën zjarr nga armët e këmbësorisë nga formacionet e armatosura lokale të milicisë libaneze, të cilave paqeruajtësit iu përgjigjën në përputhje me rrethanat. Gjatë luftimeve, nëntë ushtarë irlandezë u kapën nga forcat e Hadadit dhe komanda e UNIFIL ra dakord të negocionte lirimin e tyre. Në negociatën, Hadadi u përpoq të vendoste komandën e tij në At-Tiri, gjë që u refuzua nga negociatori i UNIFIL. Përveç kësaj, milicia lokale iu kërkua të lironte paqeruajtësit pa kushte dhe forcave të Hadadit iu dha një ultimatum që të tërhiqeshin nga fshati deri në

të Këshillit të Sigurimit të OKB-së për të zgjidhur problemet me rrjedhën e operacioneve të mbrojtjes së forcave të OKB-së në terren; ekzistenca e një komande të integruar dhe një linjë të vetme komandimi me njësitë në veprime luftarake.

Ridefinimi i rregullave për përdorimin e forcës

Në një nga raportet e qershorit 1980 Këshillit të Sigurimit, Sekretari i Përgjithshëm i OKB-së komentoi përdorimin e forcës në misionin UNIFIL, duke dhënë një qëndrim të qartë për rritjen e përdorimit të saj: "Masat e aplikuar konsiderohen të mundësujnë

GLOBSEC 2022

Samiti i sivjemë GLOBSEC, i quajtur ndryshe edhe si “Samiti i vijës së parë të luftës” u mbajt nga data 2 deri më 4 qershor të vitit 2022 me temë qëndrore “Ndërtimi i rezistencës në një botë të ndarë”. Më se 1500 persona publik, liderë zyrtar dhe global, u takuan personalisht për tu ballafaquar me çështjet aktuale në botë, të udhëhequra nga kriza, duke përfshirë edhe kthimin e stabilitetit në kushte të një epoke të re të konflikteve gjeopolitike; përforcimin e rezistencës në fushën e sigurisë energjetike, sigurimit shëndetësor, mirëmbajtjes, teknologjisë dhe kibernetikës, e mes tjerash edhe mbajtjen e rritjes ekonomike, si dhe mbrojtjen e demokracisë. Mbështetja për Ukrainën ishte çështja kryesore, por në kuadër të GLOBSEC 2022 u shqyrtua edhe gjeopolitika, përmirësimi i sigurimit shëndetësor, inovacionet dhe teknologjia, si dhe roli i medias në kohë krize. Në fokus ishin edhe Strategjia e Perëndimit ndaj Rusisë përgjatë pushtetit të Putinit dhe post-Putinit, zhvillimi i rezistencës dhe energjisë së BE-së, rezistenca kibernetike, si dhe e ardhmja e marrëdhënieve Perëndim-Kinë. Gjatë tre ditëve të Forumit u mbajtën 45 panel sesione kryesore me 130 folës.

GLOBSEC është një think-tenk me seli në Bratislavë që i kushtohet avancimit të sigurisë, prosperitetit dhe mirëmbajtjes në Europë, por edhe në tërë botën. Ajo është një organizatë e pavarur, jo qeveritare dhe apartiake. Misioni i saj është të ndikojë në të ardhmen përmes gjenerimit të ideve të reja dhe zgjidhjeve të një bote më të mirë dhe më të sigurt. Për këtë qëllim, kontribuon edhe GLOBSEC i sivjem 2022 Formi i Bratisllavës, njëra ndër konferencat udhëheqëse e sigurisë globale në botë

Pati 36 sesione me dyer të mbyllura dhe më se 150 mbledhje bilaterale dhe multilaterale. Në këtë ngjarje morrën pjesë më se 140 gazetarë nga më se 55 media rajonale dhe ndërkombëtare dhe rreth 1500 pjesëmarrës nga 80 vende. Presidenti i Ukrainës në fjalimin e tij online theksoi: “Duhet t’u përgjigjemi të gjithë sfidave dhe rreziqeve që Federata Ruse i shkakton ndaj nesh. Nuk ekziston sferë në jetën tonë që nuk ka katastrofë, krizë apo kërcënim nga katastrofa apo ndonjë tjetër lloj të krizës e cila vjen si pasojë e veprimeve të Rusisë. Cilësia e përgjigjeve tona varet drejtpërsëdrejti vetëm nga një gjë – nga uniteti ynë. Secila ndarje në Europë, është shansë për Rusinë. Që ajo të vazhdojë me politikën e saj agresive”. Ursula Von Der

Lejn, kryetarja e Komisionit European në fjalën e saj bëri thirrje për unitet dhe për mbështetje për rimëkëmbjen e Ukrainës dhe për përpjekje të rrugës së saj në rrugën drejt integritetit në BE. Ajo paralajmëroi se BE-ja do t’i ndihmojë Ukrainës me anë të një platforme që do ti drejtojë të gjitha burimet financiare në mënyrë që ti inkurajojë proceset reformuese. Duke reaguar ndaj thirrjes së drejtëpërdrejtë për mbështetjen e anëtarimit të Ukrainës në BE nga ana e presidentit Volodimir Zelenski, Von Der Lajen, tha: “Nuk është vetëm interesi ynë strategjik, por është edhe obligim i yni moral të mundësojmë që ukrainasit të anëtarsohen në BE”. Në diskutimin në të cilin morrën pjesë katër gazetarë të cilët raportojnë për

Rusinë, propagandën e saj, fjalën e lirë dhe lirinë e mediave, kryeredaktori i "Kiyv Independent", Olga Rudenko, tha: "Para luftës presidenti Zelinski kritikohet nga ana e mediave. Tashmë udhëheqja e tij ushtarake lavdërohet 24/7. Por unë jam e brengosur nga efekti i lëvdatave". Panelistët u ndalën edhe të çështjet që kanë të bëjnë me lajmet e rrejshme dhe me propagandën ruse, duke u shprehur: "Në qoftë se vlerat bazike të gazetarisë janë relevante, atëherë duhet të luftojmë kundër lajmeve të rrejshme". Raporti i prezantuar për trendet e GLOBSEC 2022, kryesisht tregon se lufta në Ukrainë ndryshoi perceptimin e lindoroeuropianëve për Rusinë. Së fundmi, në të gjitha vendet e anketuara, përveç Bullgarisë, u rrit gatishmëria për të qëndruar në NATO, përdërisa Gjermania dhe SHBA tashmë llogariten si partnerë më të rëndësishëm strategjik i vendeve të Europës Qëndrore dhe Europës Lindore.

Sa i përket sigurimit shëndetësor u tha se Komisioni i BE-së dhe OBSH duhet të marrin qëndrim më të fuqishëm, ndërsa Komisioni i BE duhet të fuqizohet në një mënyrë më agresive. Në temën: "Atmosfera e re për Ballkanin Perëndimor: Si të shëndrrohet vullneti i mirë në hapa konkret? Në panelin me titull "O sot o kurrë: Hapja e të ardhmes europiane për Ballkanin Perëndimor" u konstatua se si rezultat i luftës në Ukrainë, pas një periudhe të gjatë në Bruksel, ekziston ndërgjegjja se Ballkani Perëndimor nuk duhet lënë në pikë pa rrugëdalje. "Mbetet të shohim se a do të shëndërrohet kjo në ndonjë aksion konkret", tha i dërguari i posacëm i BE-së për dialogun Prishtinë-Beograd dhe për çështjet tjera rajonale të Ballkanit Perëndimor, Mirsollav Lajçak. Ai tha se zhvillimi i ngjarjeve në pesë vitet e fundit sa i përket zgjerimit nuk ka qenë pozitiv. „Ka një përqendrim më të ulët të BE-së ndaj Ballkanit Perëndimor, ndoshta edhe mungesë konsenzusi dhe përshtypja se rajoni është tejte i sigurt. BE shumë shpejt humb kredibilitetin dhe popullaritetin në Ballkanin Perëndimor", Ai megjithatë shtoi se invazioni rus ndaj Ukrainës paraqet një ndryshim dramatik dhe se me gjithë tragjedinë, kjo ka të bëjë me një lajm pozitiv për Ballkanin. Kryeministri i Republikës së Maqedonisë së Veriut, Dimitar Kovaçevski tha se nga perspektiva e Maqedonisë së Veriut, inkuadrimi në BE duhet të jetë një proces i bazuar në merita. "Në qoftë se i shikojmë pesë raportet e fundit për përparimin tonë, të gjitha janë pozitive. Problemi është se vetëm një vend mund ta bllokojë përparimin e një vendi kandidat, gjë që ndodh me Republikën e

Maqedonisë së Veriut, ndërsa kjo ndodhë në bazë të pastër politike. Nga ana tjetër, kemi edhe momentum geopolitik, shtoi Kovaçevski. Në rast se nuk ka vendim për Ballkanin Perëndimor, bie kredibiliteti i BE-së, e kur kjo ndodh, rritet niveli i nacionalizmit. "Çështja kyçe është që të merret një vendim i guximshëm për Ballkanin Perëndimor pas muajit qershor", tha kryeministri i Maqedonisë së Veriut. Liderët e Kosovës dhe Malit të Zi u pyetën edhe rreth faktit se vendet e tyre edhe më tej nuk i janë bashkangjitur nismës "Ballkani i Hapur", në të cilën bëjnë pjesë Shqipëria, Maqedonia e Veriut dhe Serbia. Kurti tha se ai e mbështet "Procesin e Berlinit 2.0", i cili morri një fillim të ri nga ana e kancelarit Sholc. "Ne mbështesim nisma me vlera të BE-së brenda dhe me patjetër duhet të them se as si orientim politik, e as si ndjeshmëri kulturore, nuk jam në mesin e atyre liderëve që besojnë

në vetëmjaftimin ballkanik", theksoi Kurti. Milo Gjukanoviq e pranoi se në Mal të Zi mbretërojnë mendime të ndryshme rreth nismës duke aluduar në mbështetjen e iniciativës së kryeministrit Dritan Abazoviq. Megjithatë, ai tha se personalisht e mbështet "Procesin e Berlinit". Në pjesën përmbyllëse kryetari i forumit global të sigurisë GLOBSEC, Robert Vas u shpreh: "Jo vetëm fitorja, por edhe ripërtirja dhe riparimi i Ukrainës është i rëndësishëm". Ai theksoi se Europa fuqishëm qëndron krah Ukrainës dhe përsëriti se mbështetja e vazhdueshme politike dhe ushtarake janë me të vërtetë më se të nevojshme. Në fjalën e tij përmbyllëse në forum, ai gjithashtu tha se Europa Qëndrore duhet të jetë lidere në procesin e sigurimit të unitetit, sepse si që u shpreh ai "vetëm të bashkuar mund t'ia dalim".

Mr. Biljana Popovska

Lojra sportive sindikale 2022 „Fito nëse mundesh, humb nëse është e patjetësueshme – por, asnjëherë mos u dorëzo!“

Lojërat filluan më 27 maj në terrenin për aktivitete sportive të vendosur në kompleksin e hotel “Desaret” në bregun e liqenit të Ohrit. Më 27 maj, në ditën e parë të lojërave, gjegjësisht në shpalljen zyrtare të lojërave si të hapura, ishte i ftuar edhe kryetari i Sindikatës së Mbrojtjes të Ushtrisë së Malit të Zi (SOVCG – Sindikat odbrane Vojske Crne Gore), z. Goran Dragishiq dhe këshilltari për mbrojtje i Krytarit të Qeverisë së Republikës së Maqedonisë së Veriut, z. Dragan Vasilevski. Ministria e Mbrojtjes e Republikës së Maqedonisë së Veriut, Sllavjanka Petrovska, mori pjesë në hapjen e Lojërave të Treta Sindikale Sportive. Ministria i mbrojtjes iu drejtua pjesëmarrësve të lojërave sindikaliste – pjesëtarëve të Ministrisë së Mbrojtjes dhe Armatës së Republikës së Maqedonisë së Veriut, dhe të gjithë pjesëmarrësve anëtarë të Sindikatës së Pavarur të Mbrojtjes së Republikës së Maqedonisë së Veriut u uroi që të argëtohen duke garuar, të zhvillojnë dhe ruajnë shpirtin sportiv, që është karakteristikë tipike e pjesëtarëve të ushtrisë, të miqësohen me njëri-tjetrin dhe përmes lojës dhe argëtimit të ruajë shpirtin sportiv, pra të ruajë atë

Nga data 27 deri më 29 maj, në hotelin “Desaret” në Ohër, që ndodhet buzë liqenit të bukur të Ohrit, u mbajtën Lojërat e treta Sindikale Sportive të Sindikatës së Pavarur të Mbrojtjes. Këtë vit pjesëmarrësit e Lojërave Sindikale garuan në disiplinat e voleybollit, hedhje shigjetash, vrapim të shpejtë, pra të ashtuquajturat lojë stafetë dhe tërheqje lufte

që është më e rëndësishme kur bëhet fjalë për lojëra të këtij lloji. Ministria e mbrojtjes e mbylli fjalën e saj me fjalët: “Fito nëse mundesh, humb nëse është e patjetësueshme – por kurrë mos u dorëzo!”, që ishte edhe motoja e Lojërave Sindikaliste të sivjetme.

Kryetari i Sindikatës së Pavarur, Vanço Isaiev, falënderoi ministren e mbrojtjes, Sllavjanka Petrovska për mbështetjen

dhe bashkëpunimin e mrekullueshëm të përbashkët me Sindikatën e Mbrojtjes. Në shenjë mirënjohjeje, kryetari i Sindikatës së Pavarur të Mbrojtjes i ndau ministres së mbrojtjes një certifikatë mirënjohjeje për bashkëpunimin e suksesshëm. Krahas garave sportive, të cilat u zhvilluan pa të meta dhe me frymë sportive, në natën e parë u organizuan gara joformale në pirjen më të shpejtë të birrës, ngrënia më e shpejtë e ëmbëlsirës, për të ngritur humorin e të gjithë pjesëmarrësve të lojërave sindikale. Mbrëmja kaloi në një humor shumë të mirë, me shumë të qeshura dhe atmosferë miqësore. Mbrëmja e dytë ishte ceremonia e ndarjes së çmimeve. Të dyja mbrëmjet u karakterizuan nga muzika, këngët dhe vallet. Fitues i përgjithshëm i këtyre lojërave sportive të unionit ishte rajoni Kumanovë-Shtip. Për pjesëmarrësit që fituan vendin e parë, të dytë dhe të tretë, u ndanë trofe dhe medalje. Përfundimi i përgjithshëm i Lojërave Sportive të unionit, të tretat radhazi është se ato ishin dhe u karakterizuan me shumë argëtim, shoqëri dhe moral të vërtetë sportiv.

Mr. Ksenija Miteva

Garë shtetërore

Më 4 qershor, në vendqitjen “Orizare e Poshtme” u mbajt gara tradicionale në qitje me revolver 7,62 mm në të cilën morrën pjesë 100 oficerë rezervë dhe nënoficerë nga 20 NJOK, në mesin e të cilëve Shkupi me 5 ekipe, ndërsa Sveti Nikolja dhe Velesi me nga 3 ekipe. Në garën shtetërore

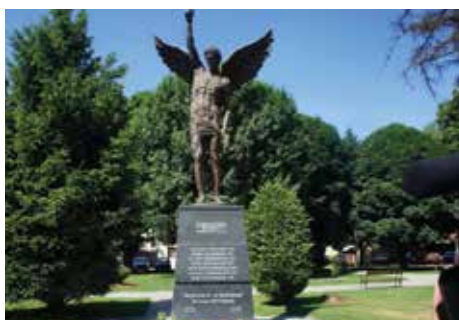
morën pjesë edhe 6 oficerë rezervë: gra aktiviste të Sekcionit të Oficerëve Rezervë nga të cilat: 3 nga Dellçeva, 1 nga Shkupi, 1 nga Velesi dhe 1 nga Demir Hisari. Aktivitetet njëditore të garës i ndoqi koloneli Nexhat Limani, përfaqësues i Komandës së Forcave Rezerve me të cilën OORMV-ja realizon bashkëpunim të rregullt. Udhëheqësi i garave togeri, Berat Bislimi nga KOD i njoftoi pjesëmarrësit me masat e sigurisë së vendqitjes, si dhe me procedurat e nevojshme gjatë qitjes si parakusht për arritjen e rezultateve. Në rikapitularin e rezultateve të arritura, si më të suksesshëm u shpallën: Kërçova (vendi 1), Radovishi (vendi 2) dhe Demir Hisari (vendi i 3). Në konkurrencën individuale më të suksesshëm ishin: Zhivko Gjorgjievski nga Kërçova (me 45 goditje), Zoran Mirçevski nga Kërçova (me 43

goditje) dhe Jovan Jovanovski nga Radovishi (me 42 goditje). Aktivistëve më të mirë në organizatën e Velesit, kryetari Boris Allçev iu ndau shenjë jubilarë të OORRMV-së si dhe mirënjohje. (me këto mirënjohje u dekoruan edhe 9 pjesëtarë të OORRMV-së). Shenja jubilarë iu nda Komandës për Trajnim dhe Doktrina për bashkëpunimin e deritanishëm të shkëlqyer si dhe për realizimin e aktiviteteve të shumta të me NJOK të OORRMV-së së Velesit. Shoqërimi njëditor përfundoi me një drekë të përbashkët – fasulen tradicionale ushtarake në kazermën “Aleksio Demnievski-Bauman” në Veles. Për realizimin e suksesshëm të kësaj gare kontribut të jashtëzakonshëm dha nikoqiri Këshilli ekzekutiv i NJOK të OORRMV-së së Velesit me të cilin udhëheq togeri rezervë Boris Allçev.

Nderime

Ndjekja e traditave liridashëse dhe nderimi i ngjarjeve dhe dative të rëndësishme të së kaluarës më të largët dhe të afërt, paraqesin aktivitete prioritare, të regjistruara në programet vjetore të njëjësive organizative komunale të OORRMV-së. Në sajë të përcaktimeve të këtyllë programore të Organizatës, më 5 qershor 2022, në Manastir u shënuar 21 vjetori i vdekjes së tre ushtarëve maqedonas (Vllatko Milenkovski, Bllagojce Siljanovski dhe Pece Matiçevski). Ata, si pjesëtarë të batalionit të policisë ushtarake u vranë në afërsi të fshatit Gajre të Tetovës. Në këtë ditë (5 qershor 2001) në rrugën Shipkovicë-Gajre, kryengritësit shqiptarë vranë të rinjtë maqedonas të

forcave të sigurisë: Koljo Kitanov dhe Isak Rufati. Me këtë rast para përmendores “Angel” në prakun te ora e qytetit dhe para përmendores që u kushtohet të vranëve nga viti 2001, kurora me lule të freskëta vendosën: kryetari i Komunës

së Manastirit, Toni Konjanovski, kryetari i Komunës së Novacit, Stefçe Stefanovski, Këshilli i Komunës së Manastirit, Njësia e Mbrojtjes në Manastir, ARMV-ja, NJOK i OORRMV-së së Manastirit si dhe famijarë të ushtarëve të vranë. Në nder të ushtarëve të vranë, ashtu si që na than ë bisedën e shkurtër Oliver Mitevski, anëtar i Kuvendit të OORRMV-së, u mbajt turne memorial tradicional në futboll të vogël “Bllagojce Vllatko, Pece” në të cilin fitoi ekipi i AMRV-së – garnizoni i Prilepit, me të cilin udhëheq Sllavço Kuzmanovski.

Aktivitet i rëndësishëm shoqëror

Aktivistë të organizatës së oficerëve rezervë dhe nënoficerëve në Tetovë me të cilën udhëheq togeri rezervë, Mr. Radislav Korunovski, organizoi aktivitet njëditor në rajonin e fshatit

Belicicë të Gostivarit. Në pjesën e parë u organizua marsh edukativo-kondicionues në afërsi të fshatit, ndërsa në pjesën e tyre, rregullim hortikulturor të pllakës përkujtimore të nga beteja në mes të aradhaës së tretë partizane të Tetovës dhe forcave balliste të cilat si bashkëpunëtorë të okupatorit kanë vepruar në Maqedoninë Perëndimore. Siç dihet, më 19 shtator të vitit 1944 janë vranë 21 luftëtar nga rradhët partizane, 18 civil ndërsa 38 shtëpi të fshatit janë djegur. Me këtë rast, kryetari i Komunës së Mavrovë-Rostushës,

Medat Kurtovski, shprehu mirënjohje deri te aktivistët, ndërsa kryetari i Këshillit Ekzekutiv të OORRMV-së në Tetovë, mr. Kornovski, komunës Mavrovë-Rostushë dhe kryetari të komunës, i ndanë një mirënjohje për bashkëpunimin e suksesshëm.

Siç na informoi mr. Korunovski, aktivistët kanë pasur mundësi të vizitojnë edhe shtëpinë e lindjes së luftëtarit dhe aktivistit shoqëror Zhivko Brajkovski. Ky aktivitet i rëndësishëm shoqëror u mbështet fuqishëm nga ana e banorëve të fshatit Belicicë.

NATO simpozium i komandandëve të forcave ajrore

Komanda Ajrore e NATO-s në Ramshtajn, Gjermani,
mars 2022

Njëra ndër ngjarjet më të mëdha të forcave ajrore dhe të komandantëve të forcave ajrore dy herë në vit është prezantuar nga ana e liderëve të forcave ajrore dhe forcave tjera të cilat bisedojnë rreth çështjeve aktuale, sigurojnë azhurime dhe shkëmbejnë mësim apo praktika më të mira të domenit të tyre. Këto inerakcione të ndërsjella krijojnë mirëbesim dhe marrëdhënie të ndërsjella të bashkëpunimit ndërmjet shefave të forcave ajrore të Aleancës dhe partnerëve të NATO-s. Rezultati është një vizion i përbashkët i fuqisë ajrore, gjë që mundëson që të veprohet në mënyrë të shpejtë dhe në mënyrë efektive, me qëllim që të sigurohet mbrojtje kolektive e sigurisë, të mbështetur në një segment të caktuar nga ana e secilës anëtare të NATO-s. Nga viti 2014 Komanda

Aleate Ajrore e NATO-s mban konferencën e komandantëve nacional të forcave ajrore me përfaqësues nga vendet partnere, shtabin ushtarak ndërkombëtar të NATO-s dhe Komandën Aleate Ajrore në mënyrë që të vazhdohet dialogu dhe bashkëpunimi praktik për një gamë të gjerë të çështjeve që kanë të bëjnë me sigurinë

në domenin ajror. Duke e theksuar rëndësinë e konferencës si forum i cili ka për qëllim t'a përmirësojë sigurinë e bashkësisë më të gjerë ndërkombëtare, në atë kohë komandanti i komandës ajrore aleate, gjenerali Tod D. Wolters shprehu mundësinë e shkëlqyer që të prezantohen forcat ajrore aleate dhe partnerët e NATO-s nga e tërë bota, me qëllim që të ndërtohet mirëbesim i ndërsjellë dhe të arrihet mirëkuptim i ndërsjellë dhe i përbashkët për atë që është e rëndësishme për NATO-n dhe për forcat ajrore të vendeve partnere, ndërsa ajo është demonstrim profesional i fuqisë ajrore. Sivjet, në AIRCOM u mbajt simpoziumi i parë nga dy simpoziumet e rregullta në nivel të komandantëve të forcave ajrore të NATO-s. Në këtë ngjarje morri pjesë edhe përfaqësues i forcave ajrore të Maqedonisë së Veriut si vend anëtar i NATO-s. Nën moton e përbashkët

për të punuar në interes dhe mbrojtje të integritetit dhe sovranitetit territorial dhe ajror të Aleancës, përfaqësuesit e lartë të forcave ajrore aleate dhe të vendeve partnere, u takuan në simpoziumin e parë në mënyrë që të bisedojnë dhe të ndajnë perspektivat rreth fuqisë ajrore. Në sfondin e luftës aktuale të nisur nga Rusia në Ukrainë, pjesëmarrësit diskutuan aktivitetet ajrore në kontekstin strategjik të NATO-s dhe në mbështetje të parandalimit dhe mbrojtjes së vazhdueshme të zonës euro-atlantike. Ekzekutimi i misioneve 24/7 për të mbrojtur kufijtë e Aleancës, patrullimi i hapësirave ajrore të kombeve është një dëshmi e profesionalizmit dhe punës ekipore të mbrojtjes kolektive të Forcave Ajrore. Me atë rast, gjenerali Jeff Harrigan, Komandanti i Komandës Ajrore Aleate të NATO-s (AIRCOM) uroi punë të suksesshme duke ndarë përvojat dhe mësimet e nxjerra gjatë këtij simpoziumi. Komanda theksoi gjithashtu rëndësinë që fuqia ajrore të udhëheqë rrugën me avionët luftarakë që kryejnë patrullime ajrore mbrojtëse, duke ofruar paralajmërim të reagimit të shpejtë, mbledhjen e inteligjencës, ofrimin e komandës dhe kontrollit dhe kryerjen e misioneve të karburantit ajror 24/7 për mbrojtjen e kufijve të Aleancës (një fakt i padiskutueshëm në angazhimin e Forcave Ajrore për mbrojtjen kolektive). Në atë drejtim, sistemi i NATO-s integron: komandën dhe kontrollin, kontrollin e misionit ajror, kontrollin e trafikut ajror, mbikëqyrjen dhe menaxhimin e hapësirës ajrore, si dhe menaxhimin e burimeve. Kjo komandë mbështetet nga dy Qendra të Kombinuara të Operacioneve Ajrore (CAOC) të vendosura në Torrejon, Spanjë dhe në Uedem, Gjermani, si dhe një Qendër e Komandës dhe Kontrollit Ajror të Deployable (Deployable Air Command and Control Center). - DACCC) në Poggio Renatico, në Itali. Peshën e ngjarjes dhe diskutimeve e dhanë fjalimet e dy Komandantëve Suprem të NATO-s, gjeneralit Tod D. Wolters (Supreme Allied Commander Europe - SACEUR) dhe gjeneralit Philippe Lavigne (Supreme Allied Commander Transformation - SACT). Të dy komandantët e lartë të ajrit iu drejtuan audiencës përmes video-konferencës. Gjenerali Tod D. Wolters shprehu mirënjohjen e tij për të gjithë komandantët dhe përfaqësuesit e Forcave Ajrore për bashkëpunimin e shkëlqyer midis kombeve brenda NATO-s dhe vlerësoi fleksibilitetin

dhe përgjegjësinë e fushës ajrore. Komandanti Suprem i Aleatëve për Transformimin trajtoi modernizimin përmes transformimit dixhital dhe dimensionit të burimeve njerëzore. "Ne kemi nevojë për më shumë risi për të modernizuar aftësitë tona, por edhe proceset tona. Një Aleancë e transformuar në mënyrë dixhitale do të sigurojë ndërgjegjësim më të mirë të situatës, vendimmarrje më të shpejtë

Komanda Aleate Ajrore e NATO-s (Headquarters Allied Air Command - HQ AIRCOM) në Ramshtajn të Gjermanisë, është nikoqire e simpoziumeve në nivel të komandantëve dhe partnerëve të NATO-s

duke shfrytëzuar operacionet me shumë domene dhe qëllimi ynë duhet të jetë ta bëjmë çdo individ një luftëtar të dhënash, duke kërkuar vazhdimisht të optimizojmë mënyrën se si i përdorim të dhënat si një aset strategjik, " përfundoi. Gjenerali Lavigne. Ishte një nder dhe kënaqësi e veçantë pjesëmarrja në këtë aktivitet, veçanërisht sepse me këtë rast morën pjesë komandantët e forcave ajrore franceze, gjermane, italiane, polake dhe rumune, të cilët u drejtuan me informime të përditësuara për çështje aktuale në fushën e fuqisë ajrore dhe hapësinore. Ish Përfaqësuesi i Lartë i AIRCOM dhe tani Këshilltar Ushtarak i Drejtorit të Përgjithshëm të Organizatës Evropiane për Sigurinë e Navigimit Ajror (EUROCONTROL), Gjeneral Major

Karsten Stoye, dha një përditësim mbi bashkëpunimin aktual dhe të ardhshëm me shtetet për të ofruar zgjidhje teknike dhe operacionale për civilë të përbashkët - Menaxhimi i trafikut ajror ushtarak.

Komanda e Përbashkët Ajrore është komanda qendrore e të gjitha forcave ajrore dhe hapësinore të NATO-s dhe Komandanti i Komandës Ajrore Aleate është këshilltari kryesor ajror dhe hapësinor i Aleancës. Roli i saj është planifikimi dhe zbatimi i operacioneve dhe misioneve të Aleancës në fushën e mbrojtjes ajrore dhe raketore. Në dhjetor 2019, krerët e shteteve dhe qeverive të NATO-s deklaruan hapësirën si "fushën e pestë" të operacioneve të Aleancës, së bashku me domenet tokësore, detare, ajrore dhe kibernetike. Nga 1 janari 2013, pas çaktivizimit të Komandës Ajrore Aleate nga Izmiri, Komanda u quajti Komanda Ajrore Aleate (AIRCOM).

Komandanti i Komandës Ajrore Aleate në Ramstein është gjithashtu drejtor i Qendrës së Përbashkët të Kompetencës për Aviacionin në Kalkar, Gjermani. Ai është përgjegjës para Komandantit Suprem të Aleatëve në Evropë për mbrojtjen ajrore dhe raketore të vendeve anëtare të NATO-s. Komanda e tij siguron ruajtjen e integritetit territorial të Aleancës nga Norvegjia Veriore në Italinë Jugore dhe nga Azores në Turqinë Lindore, duke përfshirë çdo komb evropian në NATO. Në rast të një operacioni të përbashkët të NATO-s, ai është komandanti përgjegjës i komponentit ajror dhe është gjithashtu komandant i Forcave Ajrore të SHBA-së në Evropë dhe Forcave Ajrore të SHBA-së në Afrikë.

Dragan Pavlovski

Në këtë vit, kur shënojmë 30 vjetorin e krijimit të Mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë, meriton të kujtojmë fillimet, filizat e sistemit të mbrojtjes maqedonase. Në fakt, pavarësia e Republikës së Maqedonisë (RM) në vitin 1991 nuk do të kishte përfunduar plotësisht, nëse udhëheqja shtetërore maqedonase nuk do të kishte ndërmarrë hapa vendimtarë në drejtim të ndërtimit të një sistemi mbrojtës për mbrojtjen e sovranitetit dhe integritetit të territorit dhe popullsia me forcat e veta të armatosura. Në vazhdim, ndërtimi i sistemit të mbrojtjes kombëtare të Republikës së Maqedonisë dhe formimi i Forcave të Armatosura të Maqedonisë në formën e Armatës së Republikës së Maqedonisë (ARM) në vitin 1992, si një nga atributet më të rëndësishme të shtetësisë. Përfaqësonte përfundimin e procesit të pavarësisë së vendit. Tre dekadat e fundit që nga themelimi i ARM-së nga këndvështrimi historik në dritën e tridhjetë vjetorit të themelimit të saj dhe ndërtimit të një sistemi të pavarur mbrojtës maqedonas meritojnë vëmendje të veçantë. Përpyqjet fillestare të Republikës së Maqedonisë ishin që në mënyrë të pavarur të ndërtojë sistemin e saj të mbrojtjes dhe strategjinë e mbrojtjes, dhe ARM-në të përmirësohet, pajiset dhe trajnohet për t'iu përgjigjur të gjitha llojeve të kërcënimeve dhe kërcënimeve për sigurinë dhe integritetin territorial të shtetit. Në këtë botim dhe në vijim të revistës "Mburoja", do të kujtojmë kompleksitetin, dinamizmin dhe specifikën e kushteve në të cilat u hodhën themelet e mbrojtjes dhe Armatës maqedonase, të zhvillimit të saj dhe të ndërtimit të sistemit të mbrojtjes dhe sigurisë të Republikës së Maqedonisë, për rolin e saj në konfliktin e vitit 2001, si dhe kontributin e saj të madh në përpjekjet e Republikës së Maqedonisë në procesin e integriteteve euroatlantike.

Jubileu i 30 vjetorit të formimit të m Nga idea deri te ndërtimi i sist

Në ditët e fundit të marsit 1992, përveç një numri të madh aktivitetesh, Eprorët maqedonas, tashmë të dislokuar në kazermë, bënë përgatitjet për sigurimin e kushteve adekuate të jetesës dhe punës për ushtarët e rekrutuar. Gjendja në kazermën e lënë nga APJ ishte katastrofike e keqe. Ndryshe nga Marrëveshja "Gligorov-Axhiq", APJ-ja dorëzoi kazermat dhe objektet të shkatërruara dhe të rrënuara. Ishte e qartë se objektet ishin dëmtuar dhe vandalizuar qëllimisht, gjë që i ngjante një lloj sabotimi dhe shkatërrimi nga APJ në largim. Prandaj, u desh një përpjekje e madhe, shumë punë dhe entuziazëm i pleqve të ARM-së për të siguruar kushtet minimale të nevojshme për pritjen e gjeneratës së parë të rekrutëve. Oficerët dhe nënoficerët kryenin në mënyrë të pavarur zbardhjen, pastrimin, riparimin e instalimeve, rrymën, zdrukthtari etj. Sukses i madh mund të konsiderohet fakti se në një periudhë shumë të shkurtër kohore objektet shëndetësore ushtarake, ekonomitë, bibliotekat, Ambienti i Mikpritjes Ushtarake "Vardar", klubet ushtarake, mensat, shërbimet e qendrës, lavanteria, furrat e bukës, sektorët e ndërtimit të gjithçka. të tjera ishin vënë në funksion. ishte e

nevojshme për funksionimin normal të kazermës.

Pas përfundimit të të gjitha përgatitjeve, më 14 prill 1992, në kazermën e Ohrit mbërriti rekruti i parë maqedonas, Pane Jamandiev nga Velesi, dhe më 15 prill, gjenerata e parë e ushtarëve të rinj të ARM-së u prit në kazermën në. Shkup, Manastir, Shtip dhe Ohër, me të cilin fillon formimi i Forcave të Armatosura të Republikës së Maqedonisë. Gjatë përgatitjes së formacionit të parë ushtarak të ARM-së, udhëheqja ushtarake dhe civile u përball me një sfidë tjetër serioze të karakterit personal. Nga njëra anë, projektionet tregonin nevojën për një strukturë më të vogël ushtarake me një numër më të vogël postesh pleqsh se sa numri i pleqve që ishin në dispozicion të tyre. Në fakt, ARM-së i nevojitej kryesisht Eprorët e rinj me grada më të ulëta për të kryer trajnime me rekrutët dhe situata aktuale ishte se numri i të moshuarve me grada më të larta ishte shumë më i lartë. Nga ana tjetër, vendimi i Qeverisë së Republikës së Moldavisë se do të pranojë të gjithë Eprorët dhe personat civilë që vendosën të largohen nga APJ, i detyroi autoritetet që të sigurojnë një punë të përshtatshme për të gjithë. Ndaj Ministrisë së Mbrojtjes i duhej të zgjidhte çështjet e statusit të të

Mbrojtjes dhe Armatës së Maqedonisë Sistemit të mbrojtjes nacionale (5)

gjithë pleqve, pavarësisht nevojave që lindin nga formacioni ushtarak. Për këtë situatë, qëndrimi i Qeverisë ishte që pas stabilizimit të situatës, numri i pleqve të zvogëlohet dhe të harmonizohet me formacionin ushtarak. Por, ky qëndrim i Qeverisë nuk u zbatua asnjëherë, gjë që do të ndikojë shumë negativisht në vitet e mëvonshme të

zhvillimit të ARM-së. Struktura e parë organizativo-formative e ARM-së u konceptua me qëllim të përmbushjes së parakushteve të përcaktuara në Kushtetutën e Republikës së Moldavisë, si dhe punësimit të të gjithë pleqve që u vunë në dispozicion të shtetit. Pas konsultimeve ndërmjet Ministrisë së Mbrojtjes dhe Presidentit

Regjimenti i flamurit në betimin solemn në kazermën „Ilinden“ më 9 maj 1992

Kiro Gligorov, në momentin e fundit të formimit të Armatës u bënë disa korrigjime, me këto ndryshime: në pozitën e zëvendësit në Ministrinë e Mbrojtjes në vend të ushtarakut u emërua një civil. personit dhe u hoqën pozitat e Komandantit të Armatës dhe Shefit të Shtabit të Armatës. Pjesa tjetër e strukturës ishte e propozuar nga udhëheqja ushtarake: Shtabi i Përgjithshëm si organi më i lartë ekspert për komandim dhe kontroll, njësitë operative të grupuara në tre trupa të Armatës dhe njësi të tjera të pavarura, në varësi të drejtpërdrejtë të Shtabit të Përgjithshëm të ARM-së.

Model i mbrojtjes – forca të armatosura njëkomponente me përbërje të përhershme rezerve

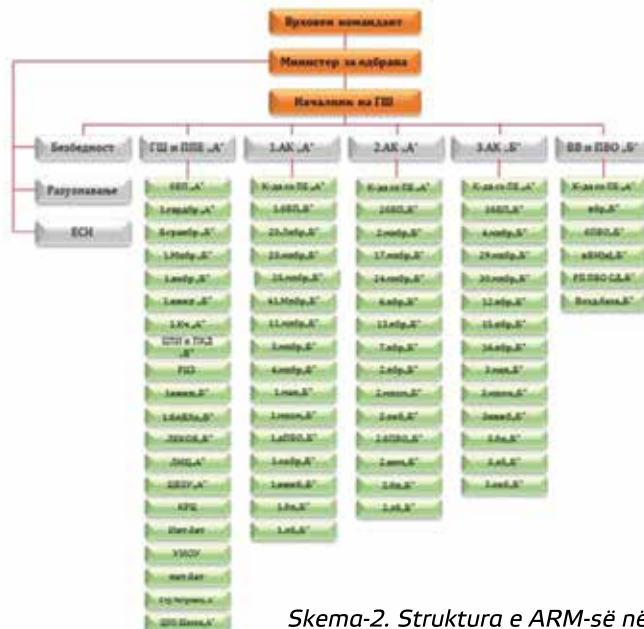
Kushtetuta parashikonte që ARM-ja të jetë e vogël në numër, teknikisht e pajisur mirë, e lëvizshme dhe me detyra të sakta në paqe dhe në luftë. Përbërja e përhershme e ARM-së përbëhej nga Eprorët ushtarakë, ushtarët në shërbimin ushtarak, civilët në shërbimin e ARM-së dhe ushtarët me kontratë, dhe ishte dashur të ishte bërthama për zhvillimin e përbërjes ushtarake të Forcave të Armatosura të Republikës së Maqedonisë. Përbërja e përhershme e ARM-së duhej të organizohej, aftësohej dhe përgatitej për mbrojtjen e kufirit shtetëror, për të parandaluar agresionin e papritur, për të përballuar me sukses goditjen e parë të agresorit të mundshëm, për të siguruar kushte për mobilizimin e suksesshëm të përbërjes rezervë. , formimi dhe zhvillimi i sistemit ushtarak të forcave të armatosura dhe enteve të tjera të mbrojtjes, si dhe kalimi i qetë i organeve të qeverisjes shtetërore, ndërmarrjeve, institucioneve publike dhe vetëqeverisjes lokale në punë nga paqja në kushtet ushtarake.

Modeli i mbrojtjes i zgjedhur nga Republika e Maqedonisë parashikonte që forcat e armatosura të ishin unike (njëkomponente), të përbëra nga një përbërje e përhershme (disa e quajne të rregullt) dhe rezervë, dhe jo, siç këmbëngulën disa, që ato të vazhdojnë të jenë dy. - Komponenti, sipas RSFJ-së, i përbërë nga një komponent i rregullt dhe rezervë dhe, përveç kësaj, nga mbrojtja territoriale. Ushtria u organizua në lloje, dhe ato u organizuan më tej në klane dhe shërbime. Llojet e ARM-së ishin Ushtria Tokësore (COV) dhe Forca Ajrore dhe Mbrojtja Ajrore (VV dhe PVO), ndërsa degët e ARM-së ishin Këmbësoria, Njësitë Artilerie-Raketore (ARE), Njësitë e Blinduara-

Mekanizuar (AME), Inxhinieria, Mbrojtja Ajrore. (PVO), mbrojtja atomiko-biologjike-kimike (ABHO), njësitë ndërlidhëse dhe gjini të tjera nëse është e nevojshme. Shërbimet në ARM ishin: teknike, tremujore, sanitare, veterinarë, financiare, ndërtimore dhe sipas nevojës edhe shërbime tjera. Sipas strukturës së parë organizative-formative të vitit 1992, Ushtria përbëhej nga Shtabi i Përgjithshëm, tre trupa të Armatës, komanda e Forcave Ajrore dhe Forcave të Mbrojtjes Ajrore, pra gjithsej 19 brigada, 7 regjimente dhe 25 batalione të pavarura. si dhe 4 brigada, 2 regjimente dhe 2 batalione në varësi të drejtpërdrejtë të GS. Në përbërjen aktive të përhershme, gjendja numerike e ARM-së ishte parashikuar në 22.000 pjesëtarë, ndërsa në përbërjen rezervë 44.000 pjesëtarë. Struktura e trupave, brigadave dhe batalioneve të pavarura u përcaktua në klasifikimin "A", "B" dhe "C", sipas kompletimit dhe gatishmërisë së tyre luftarake. Komandat dhe njësitë e ARM-së ishin të mbushura me ushtarë në shërbim të mandatit ushtarak-rekrutë, kurse mandati ushtarak parashihej të zgjaste 9 muaj. Secilit prej trupave iu caktua një pjesë e territorit të Republikës së Moldavisë si zonë përgjegjësie. Trupat përbëheshin nga brigada të klasifikimit "B" ose "C", të cilave u caktoheshin zona përgjegjësie brenda korpusit të cilit i përkisnin. Megjithatë, duhet theksuar se të gjitha njësitë formative që u krijuan u ngjanin atyre të ish-APJ-së. Fakti është se në atë kohë nuk kishte njohuri dhe përvojë se si të ndërtoheshin ndryshe njësitë formuese.

Skema-1. Struktura e Shtabit të Përgjithshëm të ARM-së në vitin 1992

Skema-2. Struktura e ARM-së në vitin 1992

ARM-ja në vitin 1992 ishte për dy të tretat më e madhe në numë se sa sot

Eprorët e kthyer nga ish-APJ-ja avokuan për numrin më të madh të mundshëm të ARM-së. Nga distanca kohore e sotme, sa vendimet janë produkt i kohës dhe kushteve në të cilat njeriu jeton dhe krijon, mund të shihet në faktin se ARM e vogël e vitit 1992 ishte dy të tretat më e madhe se formacioni aktual në 2022 si anëtare. të NATO-s. Me rekrutët e dislokuar nëpër kazermat e ARM-së, menjëherë filloi trajnimi intensiv. Në stërvitjen e njësiteve të ARM-së janë shfrytëzuar njohuritë dhe përvojat e të moshuarve nga ish-ushtria. Ishte e domosdoshme që sa më shpejt të stërviteshin dhe stërviteshin njësitë që do të çlironin TO nga siguria e objekteve ushtarake dhe mbi të gjitha nga siguria e kufirit shtetëror. Duhet veçuar një ngjarje e rëndësishme historike. Betimi ceremonial i gjeneratës së parë të rekrutëve ishte caktuar për

9 maj 1992. Për shkak të rëndësisë dhe rëndësisë së ngjarjes, u vendos që të bëhet betimi solemn i rekrutëve për njësitet nga garnizoni i Shkupit, gjegjësisht festimi qendror të mbahet në kazermën "Ilinden" në Shkup. Ngjarja kishte një rëndësi të madhe politike dhe ndërkombëtare, kështu që kryetari i shtetit Kiro Gligorov, kryetari i Qeverisë Nikolla Kljusev, kryetari i Kuvendit Stojan Andov, deputetë në Kuvend, ministra në Qeveri, përfaqësues të bashkësive fetare. i shpallur si mysafirë në ceremoninë e betimit, trupi diplomatik dhe bashkësia ndërkombëtare dhe e gjithë ngjarja u përcoll me transmetim direkt në radiotelevizionin maqedonas. Për herë të parë, në historinë e re të Maqedonisë, ushtarët maqedonas dhanë betimin solemn në Republikën e Maqedonisë të lirë, sovranë, të pavarur, në gjuhën maqedonase dhe para flamurit maqedonas. Autori i këtij fejtuni ka

pasur nderin të jetë flamurtar i flamurit maqedonas në betimin e parë solemn të ushtarëve në Maqedoninë e lirë dhe të pavarur, të mbajtur më 9 maj të 1992. Në muajt maj dhe qershor të vitit 1992, shërbimet logjistike të ARM-së, me mbështetjen e fabrikës së tekstilit "Tetex" nga Tetova, krijuan uniformën e re luftarake të ARM-së, modelin "M-92", uniformën e re të shërbimit për Eprorët, si dhe gradat, shenjat dhe simbolet tjera të ARM-së. Më 3 qershor 1993, Qeveria me vendim e shpalli 18 gushtin, ditën e formimit të batalionit "Mirce Acev" në vitin 1943 në malin Sllavej, si Ditë të Armatës së Republikës së Maqedonisë. Në të njëjtin vit, 18 gushti, si Dita e ARM-së, u festua për herë të parë në të gjitha komandat dhe njësitë, në të gjitha kazermat dhe garnizonet në mbarë Republikën e Moldavisë. (vazhdon)

Dr. Pavle Arsoški, gjeneral-major

Paragjykimi kognitiv dhe mashtrimi ushtarak

Një komandant i suksesshëm do të kërkojë gjithmonë të fshehë aftësitë dhe synimet e forcave të tij nga kundërshtari, ndërsa kryen veprime që paraqesin një realitet të rremë dhe që synojnë ta detyrojnë armikun në veprime që nuk janë të favorshme për përmbushjen e detyrave dhe synimeve të tij. Psikologët e përkufizojnë paragjykimin kognitiv si një gabim sistematik në të menduarit që ndodh kur njerëzit përpunojnë dhe interpretojnë informacionin në mjedisin e tyre dhe ndikon në vendimet dhe gjykimet e tyre. Paragjykimet njohëse janë shpesh rezultat i përpjekjeve të trurit për të thjeshtuar përpunimin e të dhënave dhe për të marrë një vendim në më pak kohë.

Sipas publikimit të përbashkët JP 3-13.4 të Forcave të Armatosura të SHBA-së, mashtrimi ushtarak është "veprimet e ndërmarra për të mashtruar qëllimisht vendimmarrësit ushtarakë kundërshtarë, organizatat paraushtarake ose të dhunshme ekstremiste, duke bërë që kundërshtari të ndërmarrë ose të mos ndërmarrë veprime konkrete që do të kontribuojnë në përmbushjen të misionit miqësor. Gjenerali Dwight D.

Sipas Merriam Webster, mashtrimi është «akti i detyrimit të dikujt që të pranojë si të vërtetë ose të vlefshme atë që është e rreme ose e pavlefshme», dhe sipas Fjalorit të Kembrixhit, mashtrimi është «akti i fshehjes së së vërtetës, veçanërisht për të përfituar». Në një shoqëri të qytetëruar, mashtrimi është një fenomen që përbuzet, edhe pse është pjesë e natyrës njerëzore. Nga ana tjetër, gjatë operacioneve ushtarake, mashtrimi pranohet si virtyt

Eisenhower, ndoshta më shumë se kushdo tjetër në historinë ushtarake, përqafoi rolin e mashtrimit në operacionet ushtarake dhe tha: "Asnjë operacion i rëndësishëm ushtarak nuk duhet të kryhet pa planifikimin dhe zbatimin e masave të mashtrimit". Në historinë ushtarake amerikane, mashtrimi ushtarak ka luajtur një rol të rëndësishëm. Duke filluar që në fillim, me veprimet e gjeneralit George Washington që mashtronin britanikët në lidhje me aftësitë dhe synimet e forcave të tij, duke penguar gjeneralin britanik Cornwallis të përdorte forcat e tij superiore dhe, gjatë gjithë kohës, duke ngritur njësi për betejën vendimtare në Yorktown. Duke përfunduar me gjeneralin Schwarzkopf, gjatë operacionit "Stuhia e Shkretëtirës",

duke siguruar iranianët se sulmi ndaj forcave amerikane në Kuvajt do të vinte nga deti, në kundërshtim me manovrën e ekzekutuar në mënyrë të pamundur, "goditjen e majtë" të famshme, duke sulmuar nga drejtimi i shkretëtirës. Ky tekst përqendrohet në Luftën e Yom Kipurit, e luftuar midis 25-6-10-1973, midis Izraelit dhe Egjiptit, dhe do të shtjellojë planin strategjik të detajuar dhe të suksesshëm të mashtrimit të ngritur dhe ekzekutuar nga egjiptianët, i cili vetëm sa e komplikoi dështimin e izraelitët, oficerët e inteligjencës dhe planifikuesit ushtarakë të cilët ishin të ngarkuar me paragjykime. Ekziston një atmosferë e tepërt besimi midis izraelitëve në periudhën pas Luftës Gjashtë-ditore dhe para Luftës së Yom Kipur. Nga ana tjetër, egjiptianët, me

planin e tyre të mashtrimit ushtarak, të ndërtuar mbi rrethana fatlume dhe një ndërthurje të veprimeve ushtarake dhe diplomacisë, arrijnë të sjellin sukses ushtarak në fazën fillestare të Luftës së Yom Kipur.

Në periudhën nga 5 deri më 10.6.1967 u zhvillua Lufta Gjashtë Ditore midis Izraelit dhe koalicionit të shteteve arabe. Për atë luftë, Izraeli parashikoi sulmin dhe filloi sulmet parandaluese. Izraeli mundi ushtritë arabe dhe pushtoi Gadishullin Sinai dhe Rripin e Gazës nga Egjipti, Lartësitë Golan nga Siria dhe Bregun Perëndimor nga Jordania. Linjat u arritën dhe armëpushimi i rënë dakord lehtësoi shumë mbrojtjen e Izraelit të territorit të tij përgjatë Kanalit të Suezit dhe lumit Jordan dhe siguroi thellësi strategjike të territorit për vendosjen e mbrojtjes së brezit. Forcat e kufizuara izraelite të dislokuara në frontet siriane dhe egjiptiane në Luftën Gjashtë-ditore rezistuan me sukses dhe mposhtën forcat shumë më të mëdha në numër të një koalicioni të shteteve arabe, duke reflektuar vetëbesimin e mëvonshëm të izraelitëve në aftësinë e tyre për të fituar luftërat që do të pasonin. Shefi i Shtabit të Forcave të Mbrojtjes izraelite, gjeneral-lejtant David Salazar, bën deklaratën e famshme: "Ne kemi njëqind tanke kundër tetëqindve të tyre, kjo duhet të jetë e mjaftueshme" dhe simbolizon besimin e tepruar të Izraelit dhe kërkesën për konfirmimin e tij. aftësitë në suksesin e kaluar. Izraelitët, para fillimit të Luftës së Yom Kipur, besonin, për shkak të humbjeve të shkaktuara në forcat arabe, se epërsia e tyre ushtarake e sapofituar nuk mund të sfidohej nga asnjë shtet arab ose koalicion shtetesh arabe.

Komandanti i mbrojtjes izraelite në bregun lindor të Kanalit të Suezit, ose linjës mbrojtëse Bar Lev, gjeneralmajor Shmuel Gonen, i shtyrë nga sukcesi personal në Luftën Gjashtë Ditore dhe nga emërimi i tij në pozicionin e gjeneralmajorit të respektuar Ariel Sharon, në verën para fillimit të luftës në Yom Kippur, ai zhvilloi një paragykim njohës që çoi në një reagim të ngadaltë ndaj sulmit egjiptian dhe mungesë kontrolli mbi njësitë që ai komandonte nga streha e tij dhe jo nga fronti. Sukseset e tij personale nënvizuan përbuzjen e tij për fuqinë ushtarake arabe dhe gatishmërinë luftarake të ushtrisë egjiptiane, duke krijuar, pa kuptim, një realitet të ndryshuar në mendjen e tij.

Ministri izraelit i Mbrojtjes në atë kohë, gjenerali Moshe Dayan, nuk urdhëroi sulme parandaluese para fillimit të luftës, pavarësisht se kishte informacione për përgatitjet e forcave

të armatosura egjiptiane për një sulm. Pas fillimit të sulmit, ai nuk urdhëroi mobilizimin e forcës rezervë të Forcave të Mbrojtjes të Izraelit, duke besuar se forcat e vendosura tashmë në zonat e mbrojtjes do të ndalonin sulmin, duke supozuar se ngjarjet e vitit 1967 do të përsëriteshin. Përveç kësaj, ai nuk donte ta portretizonte Izraelin si agresor në një luftë të re dhe të humbiste mbështetjen që kishte fituar nga Shtetet e Bashkuara. Por me mosveprimin e saj, ajo vetëm do të detyrojë SHBA-në të organizojë

dhe e dinte se agjërimi i rreptë para festës më të madhe izraelite Yom Kippur dhe abstenimi i rreptë nga puna fizike gjatë festës do të reduktonte shumë gatishmërinë luftarake të izraelitëve. Planifikimi i operacionit gjatë muajit të shenjtë mysliman të Ramazanit vetëm sa do të shtojë habinë e izraelitëve. Plani i El Sadatit përbëhej nga disa hapa. Ai vendosi fillimisht, zyrtarisht, të dëbonte këshilltarët ushtarakë nga Bashkimi Sovjetik në verën e vitit 1972, duke ndryshuar imazhin e tij si një kukull

Izraelitët, para fillimit të Luftës së Yom Kipur, për shkak të humbjeve të shkaktuara në forcat arabe, besonin se epërsia e tyre ushtarake e sapofituar nuk mund të sfidohej nga asnjë shtet arab apo koalicion shtetesh arabe

Fotografi nga çarja e mbrojtjes së bregut lindor të Kanalit të Suezit

një transport masiv ajror të armëve për Forcat e Mbrojtjes të Izraelit pas dështimit fillestar të luftës. Presidenti i atëhershëm i Egjiptit, Mohamed Anwar el Sadat, do të kishte vendosur të sulmonte Izraelin pa mbështetjen e Sirisë. Në vend që të priste furnizime shtesë me armë për të sulmuar, El Sadat vendosi të vendoste objektiva të kufizuara për sulmin: (1) të shkaktonte humbje izraelite në njerëz dhe pajisje dhe (2) të kapte territorin izraelit në përputhje me kushtet e fushëbetejës. Qëllimi përfundimtar ishte rivendosja e krenarisë kombëtare të egjiptianëve pas humbjeve territoriale në Luftën Gjashtëditore dhe kthimi në pozicionin e fuqisë në negociata dhe shndërrimi i fitores ushtarake në një fitore politike. Presidenti El Sadat i njihnte karakteristikat kulturore të izraelitëve

e sovjetikëve dhe duke përhapur zëra se egjiptianët nuk ishin në gjendje të përdornin pajisjet sovjetike vetë. Ky veprim u pranua dhe u raportua nga mediat perëndimor si një sukses i ndikimit perëndimor në Egjipt dhe tek izraelitët vetëm sa përforcoi idenë e paaftësisë së ushtrisë egjiptiane. Më pas, ai vazhdoi të propagandonte kërcënimet e tij ndaj Izraelit për kthimin e territoreve të pushtuara nga Lufta Gjashtë Ditore, por nuk ndërmori asnjë veprim konkret për t'i kryer ato kërcënime, duke ulur kështu besueshmërinë e treguesve para shërbimit inteligjent izraelit. Në shkurt 1972, ai dërgoi këshilltarin e tij të sigurisë kombëtare në një mision diplomatik në Shtetet e Bashkuara për të nisur dialogun midis Izraelit dhe Egjiptit, duke përforcuar perceptimin

midis izraelitëve se Egjipti nuk ishte në gjendje të sulmonte. Ministri i Luftës dhe Komandanti i Forcave të Armatosura të Egjiptit vendosi gjeneralin besnik Ahmed Ismail Ali. Gjenerali Ali krijoi një sistem të ri mobilizimi të forcave rezervë dhe ai e praktikoi atë sistem mobilizimi gjithsej njëzet e dy herë midis janarit dhe tetorit 1973. Duke e bërë mobilizimin një operacion rutinë për izraelitët, ai përjashtoi mobilizimin si një tregues të besueshëm të sulmit. Çdo mobilizim i izraelitëve si rezultat i stërvitjeve egjiptiane i kushtoi Izraelit, në atë kohë, rreth dhjetë milionë dollarë amerikanë dhe për këtë arsye ata pushuan së përgjigjuri ndaj stërvitjeve të gjeneralit Ali. Njësitë për të disiplinuar ushtarët e padisiplinuar u vendosën në bregun perëndimor të Kanalit të Suezit, duke treguar njësitë izraelite duke luajtur sport, duke luajtur voleyboll, në vend që të kryenin stërvitje.

Në mars të vitit 1973, filloi stërvitja e mbrojtjes civile e Egjiptit me shumë publicitet për t'u marrë me përmbytjen e Nilit. Si pjesë e atij ushtrimi, u zhvilluan teknikat dhe procedurat për prishjen e argjinaturës mbrojtëse në bregun lindor të kanalit të Suezit. Argjinatura ishte 18 deri në 25 metra e lartë dhe egjiptianët kishin nevojë për shtatëdhjetë kalime të gjera shtatë metra për të lëvizur forcat e armatosura nëpër Gadishullin Sinai mjaft shpejt. Egjiptianët përcaktuan me eksperiment se duke pompuar ujin në argjinaturë do të hapnin kalimet në dy orë, ndërsa me njësitë konvencionale të shpërthimit dhe inxhinierisë do t'u duheshin gjashtë orë. Këto veprime do të çojnë në befasi edhe më të madhe mes izraelitëve gjatë kryerjes së sulmit.

Sulmi i egjiptianëve filloi në orën 14:00 të datës 6 tetor 1973, në kundërshtim me praktikën e mëparshme për fillimin e operacioneve ushtarake në agim ose muzg. Egjiptianët filluan sulmin duke përdorur pajisjet më të fundit sovjetike për luftime kundër armaturës dhe mbrojtje kundërajrore pa praninë dhe ndihmën e këshilltarëve sovjetikë. Përdorimi i grupeve të betejës kundër armaturës, në thellësi të formacionit të betejës izraelite, siguroi prishjen e kundërsulmit izraelit dhe mundësoi zhvillimin e qetë të formacionit të betejës egjiptiane në bregun lindor të kanalit të Suezit.

Egjiptianët po përdorin me sukses parimin e mashtrimit ushtarak të gjeneralit Megruder dhe vetëm sa po përforcojnë paragjykimet ekzistuese njohëse të izraelitëve. Ata fshehin me sukses përgatitjet e tyre, prezantojnë teknika dhe procedura të reja për të krijuar konfuzion shtesë midis izraelitëve dhe ngarkojnë në mënyrë të

Presidenti i Egjiptit Muhamed Anval Al Sadat

Sheti i Shtabit të Përgjithshëm i Armatës së Egjiptit, gjeneral, Ahmet Islamil Ali

Egjiptianët, duke eksperimentuar, përcaktuan se duke pompuar ujin në argjinaturë, do t'i hapnin kalimet në dy orë, ndërsa me njësitë konvencionale të shpërthimit dhe inxhinierisë, do t'u duheshin gjashtë orë. Këto veprime do të çojnë në befasi edhe më të madhe mes izraelitëve gjatë kryerjes së sulmit

panevojshme shërbimin e inteligjencës izraelite me alarme false. Duke vepruar kështu, egjiptianët ngritën një sistem kompleks dhe shumë të suksesshëm për mashtrimin ushtarak të izraelitëve. Por i gjithë ky sistem nuk do të kishte arritur rezultatet e pritura nëse izraelitët nuk do të kishin paragjykimet e tyre të rrënjësura njohëse që nuk kishin lidhje me realitetin. Besimi i tepërt i Izraelit në epërsinë e tij ushtarake, pas suksesit mahnitës të Luftës Gjashtë Ditore, lejoi që plani i mashtrimit ushtarak të El Sadat të ishte shumë i suksesshëm dhe t'u mundësonte egjiptianëve suksesin ushtarak në fazën fillestare të Luftës së Yom Kipur.

Tomica Ristoski

Grupi egjiptian për luftë anti blinduese

Dizajni operativ i betejës së Dojranit (1915 - 1918) me dëgjues të KPoPof

Qëllimi i këtij kursi është aftësimi i nënoficerëve të lartë me gradën rreshter i lartë i klasit I për kryerjen e detyrave të shefit të rreshterit të batalionit dhe detyrave të tjera që parashikohen me gradën rreshter, si dhe përgatitja e kandidatëve për referim në Akademia e Nënoficerëve në Republikën e Kroacisë ose në SHBA Kursi përbëhet nga pesë lëndë, kurse lënda e parë është Njohuritë e Përgjithshme Ushtarake, ku studentët realizuan mësimet e historisë ushtarake me ligjëruesin, nënkolonelin Andrej Iliev, i plotë. profesor në Akademinë Ushtarake “Mihailo Apostolski”, Shkup.

Mësimi i lëndës Historia Ushtarake u zhvillua në dy pjesë, pjesa e parë e cila përfshin një ligjëratë teorike dhe pjesa e dytë e cila përbëhet nga ushtrime praktike. Pas realizimit të pjesës teorike, ku studentët u njohën me historia ushtarake e Maqedonisë, profesori, nënkoloneli Andrej Iliev, në rolin e mentorit formoi tre grupe me nga pesë dëgjues me një udhëheqës grupi, ku secilit grup iu dha detyra të realizonte një dizajn operativ në formë ushtrimesh, Beteja e Dojranit 1915-1918, do të thotë një detyrë projekti, e bërë në Power point-prezantim në NATO Joint operation planning. Detyra përfshinte prezantimin e vetë prezantimit para profesorit dhe dëgjuesve, si dhe realizimin e aktivitetit në terren, duke përmbledhur përmbajtjen e detyrës së projektit në kushte reale të terrenit.

Grupit të parë iu dha detyra për të

Më 13 prill 2022 në Komandën e Stërvitjes dhe Doktrinës në Veles filloi kursi pilot për nënoficerët e lartë, i cili planifikohet të zgjasë deri më 24 qershor 2022, pra gjithsej 50 ditë pune

krijuar një projekt-detyrë me temën “Pjesëmarrja dhe kontributi i popullit maqedonas në frontin maqedonas (Selanik)”. Në krye të grupit të parë u caktua rreshteri i lartë i klasit të parë Viktor Krstevski. Udhëheqës i grupit të dytë ishte rreshteri i lartë i klasit të parë Bekim Yunuzi, të cilit iu dha detyra të bënte një dizajn operativ të paraqitjes dhe veprimit të forcave qendrore në Betejën e Dojranit, ndërsa grupit të tretë, ku prijës ishte rreshteri i lartë. Klasi I Koljo Delev, iu dha detyra e hartimit të projektit operativ të forcave të Antantës. Përgjegjësini për mbështetjen e plotë të detyrave të projektit e mori komandanti

i kompanisë stërvitore për trajnimin e nënoficerëve, toger Jasmin Brahoviq, me ekipin e tij të instruktorëve, me mbështetjen e të cilëve aktiviteti u krye në kohë dhe me një shkallë të lartë profesionalizmi.

Ushtrimet e planifikuara nga lënda Historia Ushtarake janë përcaktuar për datat 16 dhe 17 maj 2022, ku detyrat e projektit janë realizuar në dy pjesë, ndërsa pjesa e parë është realizuar në Qendrën për trajnime individuale në Veles, duke ia dorëzuar detyrat e projektit mentor, Nënkolonel Andrej Iliev, për nënshkrim dhe miratim. Prezantimet e dizajnit operativ u realizuan në një video rreze, ku secili drejtues grupi dha shpjegimin e tij të detajuar për temat e detyrës së projektit. Ishte me të vërtetë një kënaqësi e madhe të shihja rreshterët e ardhshëm me çfarë entuziazmi dhe profesionalizmi zhvillojnë informimet, duke demonstruar aftësitë e tyre prezantuese të zotëruara mirë, ku çdo prezantim u pasua me duartrokitje dhe diskutime. Më 17 maj 2022 filloi zbatimi i pjesës më interesante, një stërvitje në terren në Dojran në skenën e depërtimit në frontin e Selanikut, ku secili drejtues grupi duhej të menaxhonte grupin e tij në briefing, ndërsa secili anëtar i grupit ishte përgjegjës për informimin pas një pike të caktuar. Mbërritja në vendin e caktuar për aktivitet në terren ka qenë rreth orës 12:00. Secili grup kishte rreth 30 minuta për përgatitje dhe 30 minuta për informim. Emocionimi i dëgjuesve u rrit, pasi të gjithë donin të jepnin kontributin maksimal për grupin e tyre. Dëgjuesit nga KPoPOF-i i vizitoi edhe kryerreshteri i Armatës, Brane Petrevski, i cili dha një kontribut të rëndësishëm, duke shkëmbyer udhëzime dhe përvoja. Nën udhëheqjen e mentorit, nënkolonelit Andrej Iliev, grupi i dytë filloi me briefingun

e parë, përkatësisht grupi i rreshterit të lartë të klasit të parë Bekim Yunuzi, i cili dha pjesën hyrëse. Është kryer edhe orientimi gjeografik, topografik dhe taktik i forcave qendrore të shpërndara në zonën e Dojranit. Rreshteri i lartë i klasit të parë, Darko Jovanovski, në rolin e shefit të J-3, zhvilloi një konferencë për përqendrimin, shpërndarjen dhe përgatitjen e fushëbetejës, me qëllim të parandalimit duke ndërmarrë veprimet e duhura mbrojtëse të forcave qendrore, të cilët si person me përvojë. anëtar i Batalionit të Inxhinierisë, tregoi qartë rëndësinë e fortifikimeve në një betejë përmes shembullit "Gryka duhet të funksionojë kur pushka nuk funksionon". I dyti me informimin për forcat e Antantës ishte grupi i tretë, i cili informoi për gravitetin e forcave aleate dhe drejtimin e veprimit të tyre. Rreshteri i lartë Gatsov Stojan informoi, i cili bëri një përmbledhje të dominimit, me një analizë të asaj që u ndërmor dhe çfarë duhej për të ndërmarrë sulmin e forcave të Antantës, në mënyrë që sulmi të bëhej më efektiv dhe të shmangeshin humbjet njerëzore. Më pas vijuan informimet e anëtarëve të tjerë të grupit të tretë, të cilët informuan për gjendjen e personelit në forcat e Antantës, për problemet logjistike, për problemet në fushën e lidhjeve dhe komunikimeve etj. Pas një pauze të shkurtër, si i fundit me një informim, filloi grupi i parë, ku udhëheqësi i grupit përmes analizave gjeografike, demografike dhe ushtarako-politike dha një vështrim statistikor për pjesëmarrjen e popullit maqedonas në Luftën e Parë Botërore. dhe në frontin maqedonas (Selanik), ndërsa rreshteri i lartë i klasit të parë, Ljupço Milanovski, shpjegoi në detaje planimetrinë dhe drejtimitet e veprimit të të gjitha ushtrive pjesëmarrëse në frontin e Selanikut në territorin e

Maqedonisë. Në përfundim, udhëheqësi i grupit të parë, rreshteri i lartë i klasit I, Viktor Krstevski, e përfundoi aktivitetin grupor në të cilin theksoi se populli maqedonas është popull i mosbindjes, mosbindje që është "sine qua non" në pavarësinë e një kombi. , një popull që në brezat që do të vijnë do të vazhdojë të formojë bërthamën intelektuale, e cila do të fillojë lëvizje të reja në mesin e rinisë intelektuale maqedonase e cila, e mësuar nga absurditeti i luftës vëllavrasëse të Luftës së Parë Botërore, do të bashkohet në një lëvizje të re kundër një armiku të ri dhe qartësisht të vendosur në Luftën e Dytë Botërore dhe, së bashku me kombet e tij vëllazërore, më në fund do të fitojë një fitore që do të arrijë. ëndrra shekullore e të parëve tanë, që është Maqedonia të jetë e lirë dhe të jetojë e lirë. Aktiviteti në terren i dëgjuesve të KPoPOF-it përfundoi me duartrokitje dhe urime nga nënkoloneli Andrej Iliev dhe shefi i rreshterit të ushtrisë, Brane Petrevski. Më pas, nënkoloneli Andrej Iliev i shpërbleu tre dëgjuesit më të shquar me nga një libër, "Historia e luftës". Ky libër iu dha rreshterëve të lartë të klasit të parë Ljupço Milanovski dhe Stojan Gatsov, si prezantues nga zona J-3, ndërsa rreshteri i lartë i klasit të parë Viktor Krstevski gjithashtu u shpërblje me një libër si drejtues grupi. Së fundi, ishte një fotografi në grup, një vizitë në bunkerët e Luftës së Parë Botërore që ende qëndrojnë si kujtime të një epoke të shkuar, dhe më pas një kthim i sigurt i dëgjuesve në kazermat në Veles. Dëgjuesit e këtij kursi u kthyen të pasuruar me njohuri të reja dhe të përgatitur për sfidat e reja që do të pasojnë.

Viktor Krstevski

Kampusi i 11. veror i Akadem

isë Ushtarake

Nën organizimin e Akademisë Ushtarake “Gjeneral Mihajlo Apostolli”, pranë qendrës së trajnimit “Pepelishte” u mbajt kampusi i 11 veror në të cilin morrën pjesë 90 studentë dhe kadetë nga 16 vende miqësore dhe partnere. Në kampusin e sivjemë veror morrën pjesë studentët dhe kadetët nga: Shqipëria, Austria, Bosnja e Hercegovina, Bullgaria, Gjermania, Kroacia, Italia, Kosova, Latvia, Mali i Zi, Norvegjia, Polonia, Rumania, Shtetet e Bashkuara të Amerikës, Hungaria dhe nga Maqedonia e Veriut. Ku përgjatë stërvitjeve patën mundësi të japin kontributin e tyre aktiv në realizimin e operacioneve multinacionale stimulative në mbështetjen e paqes në fazë stabilizimi, rikonstruimi dhe ndërtim të paqes. Në hapjen e kampit me fjalë rasti u drejtua zëvendësministri i mbrojtjes Bashkim Hasani, i cili më së pari, studentëve, kadetëve dhe ligjëruesve të tyre u dëshiroj punë të mbarë gjatë dy javëve sa zgjat kampi veror dhe njëherit u shpreh se ky kamp ofron mundësi të shkëlqyeshme, përpos edukimit, trajnimit dhe shkëmbimit të përvojave dhe njohurive, të ndërtojnë ura ndërmjet kulturave dhe kombeve të ndryshme dhe të krijojnë shoqëri të reja ndërmjet oficerëve të ardhshëm. „Kam nderin t’ju përsërisht dhe t’ju dëshiroj mirëseardhje në kapusin e sivjemë veror, sidomos për shkak të pauzës dy vjeçare që solli pandemia COVID-19, por edhe për shkak asaj që kjo është hera e parë që ky kampus të organizohet që nga koha kur vendi ynë është anëtar i NATO-s. Ky kampus paraqet mundësi të shkëlqyer të njiheni, të punoni së bashku për gjetjen e zgjidhjeve për sfidat vijuese në procesin e ndërtimit të paqes në operacionet postkonfliktuale si liderë të ardhshëm të vendeve të NATO-s”, tha Hasani. Hasani, gjithashtu shtoi se ky projekt i Akademisë Ushtarake demonstroi përkushtim të fuqishëm në procesin e ndërtimit të kapaciteteve që do të ballafaqohen me proceset e reja të sigurisë. „Kampusi është një shembull i shkëlqyer për bashkëpunim ndërkombëtar dhe për partneritet ndërmjet vendeve të rajonit dhe më gjerë, vende të cilat janë partnerë shumëvjeçarë, të përkushtuar për krijimin e oficerëve të ardhshëm, të aftë për të punuar në një mjedis multinacional dhe multikulturor”, potencoi Hasani. Prodekani i Akademisë Ushtarake, koloneli Elenior Nikollov, shprehu falenderime deri te të gjithë pejsëmarrësit për pjesëmarrjen në këtë kampus, njëra ndër ngjarjet më të rëndësishme për Akademinë Ushtarake. Programi i kampusit do të udhëhiqet nga instruktorë me renome të lartë nga institucione me renome dhe nga instruktorë profesional, si nga vendi ashtu edhe nga jashtë, por edhe nga ana e pjesëtarëve të forcave të armatosura të vendeve pjesëmarrëse në këtë kampus.

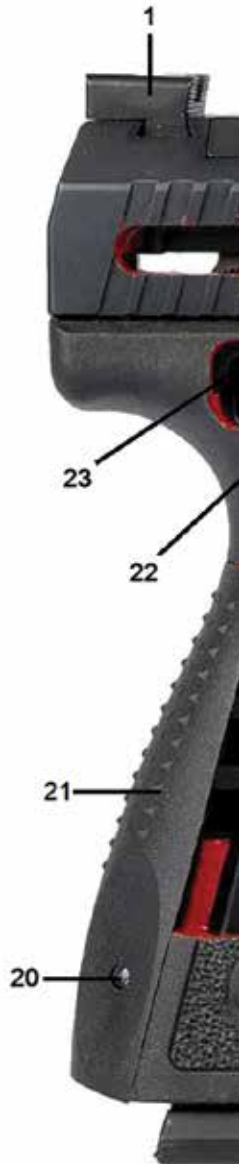

Pistoleta turke „CANIK TP9SF Elite-S“

CANIK TP9SF Elite-S është një armë modulare e gjeneratës së katërt me kornizë polimeri që posedon një mekanizëm veprimi të besueshëm, mekanizma të shkëlqyer sigurie, peshë të lehtë, ergonomi të shkëlqyer, një kornizë municioni me kapacitet të madh, saktësi të lartë dhe është e lehtë për t'u çmontuar dhe mirëmbajtur. Pistoleta ka një veprim gjysmë automatik me një mekanizëm mbrapsht SAO (Single-Action Only), duke përdorur një mekanizëm pa sulmues. Arma ka 3 shkallë sigurie të destinuara për sigurinë e përdoruesit dhe të mjedisit, përkatësisht: siguresën e këmbëzës, mekanizmin bllokues të kunjave të qitjes dhe frenimin manual. Sistemi i mbylljes së armës është me një tërheqje të shkurtër të tytës dhe mbyllje në vrimën katrore për nxjerrjen e fishekëve (kyçja e modifikuar sig). Avantazhi i armës është aftësia për të përcaktuar nëse mekanizmi i veprimit është bllokuar, domethënë, kur kunja e qitjes është në pozicionin e bllokuar (gati për veprim), ka një kunj të dalë me një pikë të kuqe në pjesën e sipërme të pasme të mbulesa që mund të përcaktohet vizualisht ose me prekje (parimi i huazuar nga Walther P99). Ndërsa për të përcaktuar nëse ka një plumb në tytë, një tregues i plumbit në tytë është i vendosur në pjesën e përshtatshme të karikatorit mbrapa portit të nxjerrjes së fishekut, i cili ngrihet kur plumbi është në dhomë. Korniza e armës është bërë nga një polimer shumë rezistent që ka futje metalike brenda. Pistoleta ka një shirit Picatinny (standard MIL STD 1913) në pjesën e përparme të poshtme të kornizës për të pranuar një pamje lazer ose dritë taktike. Në pjesën e sipërme të kapakut, përballë pamjes së pasme mekanike, vendoset një pllakë metalike e lëvizshme, në vendin e së cilës (kur hiqet), mund të vendoset një pamje kolimator, por ka edhe një version që ka një mbulesë standarde, domethënë është pa këtë opsion. Lidhja midis kornizës dhe kapakut bëhet përmes udhërrëfyesve prej çeliku. Korniza e municionit është prej çeliku, e cila është

e mbyllur në pjesën e poshtme me një mbulesë polimer. Korniza standarde për municionin "Para" 9x19 mm është me dy rreshta, me kapacitet 15 fishekë dhe ka vrima me numra të shkruar në anën e pasme, në mënyrë që përdoruesi të mund të përcaktojë lehtësisht gjendjen e sasisë së municionit. Për armën është zhvilluar edhe një kornizë municioni me kapacitet 18 fishekë. Ndryshe, kornizat e municionit janë produkt i kompanisë "Mac-Gar". Arma përmban pamjet e betejës me dizajn të ulët luftarak, nga të cilat pamja mekanike e pasme është e drejtuar dhe pjesa e përparme është një pamje me fibra optike. Për t'u përshtatur me nevojat e përdoruesve dhe për të lehtësuar trajtimin e armës, CANIK TP9 SF Elite-S është projektuar që të ketë kontrole dytekste, si p.sh., leva e lëshimit të mbështjelljes/kështjellës, leva manuale e frenimit të montuar në mbrojtësi i poshtëm i këmbëzës dhe butonat për çmontimin e armës, ndërsa butoni i lëshimit/bllokimit të kornizës së municionit mund të vendoset opsionalisht në anën e majtë ose të djathtë të kornizës. Gjithashtu, për t'u përshtatur me kapjen e përdoruesit, doreza e pistoletës është projektuar në pjesën e pasme për të pranuar futje të dy madhësive të ndryshme, të cilat mund të zëvendësohen vetëm me ndihmën e një mjeti. Pjesët e jashtme metalike të armës mbrohen me një shtresë teniferi ose një fund të pjekur me cerakota në majë të veshjes së teniferit, ndërsa pjesët e brendshme, të cilat i nënshtrohen ngarkesave më të larta, janë të veshura me nikel. Përndryshe, për pastrim dhe mirëmbajtje elementare, arma çmontohet dhe montohet lehtë dhe shpejt, pa pasur nevojë për mjete (të ngjashme me pistoletën Glock). Nga pistoleta "CANIK TP9" është krijuar një familje e tërë versionesh dhe nënversionesh, por konkretisht nga versioni "CANIK TP9 SF Elite-S" janë krijuar 3 nënversione për të përdorur 9x19 mm, .40. S&W dhe municione .380 ACP.

Ivica Dameski

1. Sheñjestra e pasme mekanike.
2. Pjesë e mbulesës e cila mund të hiqet, me qëllim të vendosjes së shñjestrës kolimatorike „red dot“.
3. Tërheqësi i gëzhjojave/plumbave.
4. Indikator i për plumbat në tubë
5. Vend ii plumbave në tubë.
6. Mbulesa.
7. Tubi.
8. Shñjestra mekanike e përparme.
9. Picatinny-shina (standarde MIL STD 1913).
10. Hapësira kthyese.
11. Mbrojtësi i këmbëzës.
12. Butoni i dyanshëm për çmontimin e pistoletës.

- 13. Vija e vendosjes/heqjes së mbulesës.
- 14. Këmbëza me “gjuhëz” te fusha e sigurisë.
- 15. Vija e frenit të dyanshëm manual.
- 16. Buton për vendosjen/heqjen e kornizës së municionit.
- 17. Korniza polimerike me hyrje të metaltë.
- 18. Hapësira e kornizës së municionit.
- 19. Korniza e municionit.
- 20. Vendosësi modular i dorëzës.
- 21. Vendosja modulare e dorëzës (me 2 madhësi).
- 22. Vija e këmbëzës për lidhjen e mekanizmit të veprimit.
- 23. Mekanizmi i veprimit të këmbëzës.

KARAKTERISTIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË „CANIK TP9 SF ELITE-S“	
KALIBR/MUNICIONI	9 mm / 9x19 mm
GJATËSIA	185 mm
LARTËSIA	134 mm
GJERËSIA MAKSIMALE	37 mm
GJERËSIA E TUBIT	106.5 mm
GJATËSIA E VIJËS SË SHËNJESTRIMIT	160.5 mm
PESHA I ZBRAZUR	805 kg
KAPACITETI I PLUMBAVE	15 ose 18 (varësisht nga korniza e municionit)

Avionët gjermanë reaktiv nga Lufta e Dytë Botërore (2)

„Arado Ar 234 Blitz“

A Bombarduesi i parë operativ në botë me motor jet u projektua gjatë Luftës së Dytë Botërore, i njohur si "Arado Ar 234 Blitz" (anglisht: "Lightning"). Ky bombardues është gjithashtu avioni i parë më i madh që është përdorur në kushte luftarake nga Forcat Ajrore Gjermane. Prodhuar në numër shumë të kufizuar. „Arado Ar 234 Blitz,“ ai u përdor pothuajse tërësisht në një rol zbulimi dhe me disa përdorime si bombardues rezultoi pothuajse i pamundur për t'u përgjuar. Pësha e projektimit për aeroplanin ishte rreth 8 ton, dhe për të zvogëluar peshën dhe për të maksimizuar kapacitetin e brendshëm të karburantit, novatorët në Arado nuk parashikuan përdorimin e pajisjes së uljes të anulueshme. Gjithsej 210 avionë u ndërtuan nga mesi i vitit 1944 deri në fund të luftës. Është avioni i fundit i Luftwaffe që fluturoi

mbi Angli gjatë luftës, në prill të vitit 1945.

Sipas kërkesave operacionale për avionët e specifikuar nga Ministria gjermane e Forcave Ajrore, vetëm kompania Arado e udhëhequr nga profesor Walter Blume u përball me sfidën e projektimit dhe prodhimit të bombarduesit. Në fund të vitit 1940, Ministria Naziste e Forcave Ajrore ofroi një avion të shpejtë zbulimi me motor jet me një rreze veprimi prej 1300 miljesh (2156 km). Në vitin 1941, novatorët në Arado pranuan dhe miratuan konceptin e bombarduesit të zbulimit të shpejtë, sipas të cilit prodhimi filloi si një model konvencional me krahë të lartë dhe motorë nën çdo krah. Megjithatë prototipet u përfunduan kryesisht para fundit të vitit 1941, motorët nuk ishin gati deri në shkurt 1943. Kur mbërritën motorët e kualifikuar për fluturim, fluturimi i parë u bë më 30 korrik 1943 në aeroportin e Rhine.

Dihet ngjarja e vitit 1944 në prag të Krishtlindjeve, kur nëntë avionë të këtij modeli u shfaqën në hapësirën ajrore të Belgjikës duke befasuar forcat aleate të vendosura rreth qytetit të Liezhit. Në këtë bombardim historik, aeroplanët turbojet që mbanin secili rreth 500 kilogramë bomba hodhën ngarkesën e tyre mbi një kompleks fabrike. Përdorimi më karakteristik i këtij avioni si bombardues ishte në përpjekje për të shkatërruar urën "Ludendorff" ("Remagen"). Kur ura u kap nga aleatët, ajo u bombardua vazhdimisht me bomba 1000 kg.

Avioni "Arado Ar 234 Blitz" vazhdoi në shërbim derisa Gjermania u dorëzua më 8 maj 1945. Disa nga aeroplanët u rrëzuan në luftime, u shkatërruan ose mbetën në fusha ajrore duke pritur për karburant që nuk mbërriti kurrë. Avioni ishte më i mirë se çdo bombardues tjetër që Forca Ajrore Gjermane kishte në atë kohë, me

potencialin për të mbijetuar nga forcat dërrmuese ajrore aleate si një bombardues i vetëm.

„Focke-Wulf Ta 183 Hucklebein“

Edhe pse lufta përfundoi përpara se ky avion të mund të vihej në shërbim në vijën e frontit si një avion luftarak, ai u shfaq për herë të parë në dizajne që në vitin 1942 në gjashtë modele kryesore ose variante të propozuara. Inxhinieri Hans Multhopp mbledhi një ekip projektimi për luftëtarin e ri bazuar në të kuptuarit e tij se studimet e mëparshme të projektimit të avionëve nuk kishin asnjë shans për t'u realizuar sepse atyre u mungonte potenciali për shpejtësi transonike. Nga një total prej gjashtë modelesh, opsioni i pestë i dizajnit paraqiste teknologjinë revolucionare të fluturimit në lartësi të madhe. Dizajni i avionëve luftarakë ishte menduar si pasardhës i „Messerschmitt Me 262“ dhe avionëve të tjerë në shërbimin „Luftwaffe“ gjatë Luftës së Dytë Botërore. Ajo u zhvillua vetëm në masën e modeleve të testuara në tunelin e erës pas përfundimit të luftës. Dizajni bazë u zhvillua më tej pas përfundimit të luftës në Argjentinë (i njohur si „FMA IAe 33 Pulqui II“). Ndërsa ishte në mërgim në Argjentinë, projektuesi „Kurt Tank“ vazhdoi të punonte në „Focke-Wulf Ta 183 Hucklebein“ për qeverinë argjentinase. Besohet gjithashtu se dizajni i Bashkimit Sovjetik për avionët MiG-15 është frymëzuar nga dokumentacioni i këtij avioni, i marrë nga Gjermania pas përfundimit të Luftës së Dytë Botërore. Konsideratat aerodinamike dhe strukturore nga ky model u përdorën në hartimin e shumë avionëve të tjerë luftarakë modernë (amerikan „F-84F Thunderstreak“, suedez „SAAV 29 Tunnan“ dhe francez „Dassault Ouragan“).

Në fillim të vitit 1944, Ministria e Forcave Ajrore të Rajhut u bë e vetëdijshme për zhvillimin dhe rëndësinë e avionëve aleatë, si dhe nevojën për të përballuar këto sfida. Si përgjigje, ata prezantuan Programin e Urgjencës së Luftëtarëve, i cili hyri në fuqi më 3 korrik 1944. Ai i dha fund prodhimit të shumicës së bombarduesve dhe avionëve me shumë role në favor të avionëve luftarakë. Përveç kësaj, ata

përsheptuan zhvillimin e modeleve eksperimentale që do të garantonin një avantazh ndaj modeleve aleate. Këto dizajne do të zëvendësonin avionët e parë luftarakë gjermanë, „Messerschmitt Me 262 Schwalbe“ dhe „Heinkel He 162 Spatz“. Fluturimi i parë i avionit ishte planifikuar të bëhej në maj 1945, por asnjë prototip përfundimtar i serisë „Ta 183 Versuchs“ nuk u përfundua deri më 8 prill 1945, kur trupat britanike morrën objektet „Focke-Wulf“.

Krahët e tij të hollë u projektuan me një pjerrësi 40 gradë në trup, në mënyrë që të zvogëlonte turbulencat dhe në këtë mënyrë të krijonte një stabilitet më të madh anësor. Duke reflektuar dilemën e mungesës së materialeve strategjike, opsioni i parë për të përdorur pjesë të caktuara të strukturës ishte përdorimi i aluminit,

fletës së hollë çeliku dhe drurit në vend të metalit në të gjithë strukturën e krahut. Ky avion kishte një trup të shkurtër me një hyrje ajri që kalonte nën kabinë. Armatimi kryesor i avionit përbëhej nga katër topa 30 mm të vendosur rreth hyrjes së ajrit. Ishte planifikuar prodhimi i plotë, me një shpejtësi të parashikuar prej rreth 1,000 km/h në një lartësi prej 7,000 metrash. Më tej u vlerësua se 300 avionë në muaj mund të dorëzoheshin kur të fillonte prodhimi, dhe çdo avion do të prodhohej për një burim në orë prej 2500 orësh fluturimi. Risi të tjera dalluese të dizajnit përfshinin: një kabinë me presion të vendosur në qendër me një pamje të shkëlqyer për pilotin, pajisje të veçanta uljeje dhe aerodinamikë të përmirësuar.

Dragan Pavlovski

Transportuesi i blinduar i armatës rumune „SAUR“

Transportuesi i blinduar i personelit Saur-1 u zhvillua nga kompania ROMARM nga Rumania si një sipërmarrje private për të përmbushur kërkesat e ushtrisë rumune. Vlen të theksohet se ROMARM ka përvojë të konsiderueshme në projektimin, zhvillimin dhe prodhimin e automjeteve të blinduara me rrota. Transportuesi i blinduar i personelit "Saur-1" është një zhvillim i mëtejshëm i transportuesit të personelit të blinduar "Zimbru 2000" (përkthyer si Bizon Evropian) me një byk plotësisht të ridizajnuar. Kjo transportues personeli i blinduar ishte renditur më parë si "Zimbru 2006". Prototipi i parë u përfundua në vitin 2006. Transportuesi i blinduar i personelit Saur-1 u testua nga ushtria rumune, por nuk mori një urdhër. Në vend të kësaj, Ministria Rumune e Mbrojtjes bleu transportues personeli të blinduar "Piranha IIIC" të prodhuara nga kompania zvicerane "MOWAG". Automjeti ka armaturë prej çeliku të salduar. Armatura e "Saur 1" mbron kundër zjarrit të armëve të vogla dhe predhave nga predha artilerie. Sipas "ROMARM", ky personel i blinduar mund të përballojë një shpërthim të një mine antitank prej 8 kg TNT nën çdo rrotë.

„Saur 1“ është i pajisur me një stacion armësh me telekomandë, të armatosur me një mitraloz 12,7 mm ose 7,62 mm ose një granatëdhës automatik

40 mm. Transportuesi i personelit të blinduar ka një ekuipazh prej dy personash dhe mund të mbajë 9 ushtarë të tjerë. Ushtarët hyjnë dhe dalin nga automjeti përmes dyerve të pasme ose shfrynave të çatisë. Janë parashikuar një numër i madh hapjesh që ushtarët të hapin zjarr në rast nevojë. Transportuesi i blinduar „Saur-1“ ka një motor naftë "Cummins" të montuar në qendër, i cili zhvillon 275 kf. Motori është i lidhur me një transmetim automatik Allison. Të dy boshtet e përparme janë të drejtuara. Automjeti është i pajisur me një sistem qendror të fryrjes së gomave CTIS, i cili siguron që "Saur-1" të ruajë lëvizshmërinë

në rast të dëmtimit të një ose të të gjitha gomave dhe përmirëson lëvizshmërinë në terrene të vështira. "OT Saur-1 APC" është plotësisht amfib. Lëviz në ujë me dy avionë uji. Ky transportues i blinduar i personelit mund të transportohet nga avioni taktik i mallrave "C-130 Hercules". Shasia e këtij transportuesi të personelit të blinduar mund të aplikohet në një gamë të gjerë misionesh në fushën e betejës. Variantet e propozuara përfshijnë një ambulancë të blinduar, një automjet të blinduar të punishtës dhe një automjet rikuperimi (recovery). Si variant është transportuesi i përmirësuar i personelit të blinduar

8x8 "Saur-2". U prezantua në vitin 2008. Makina është e pajisur me një motor të ri dhe ka një brendshme të përmirësuar. Ka edhe një sërë përmirësimesh të tjera.

Transportuesi i blinduar „Saur 2“ 8x8

„Saur 2“ është një mjet i blinduar me rrota 8x8 i prodhuar nga rumune "Uzina Automecanica Moreni (UAM)", një degë e kompanisë shtetërore "ROMARM", e zhvilluar për Forcat e Armatosura Rumune. Automjeti u zhvillua si pasardhës i automjetit "Saur 1". Transportuesi i blinduar „Saur 2“ siguron transport të sigurt dhe mbështetje zjarri për forcat e armatosura që veprojnë në mjedise sfiduese të fushëbetjës. Automjeti ofron mbrojtje dhe rehati superiore të blinduar ndryshe nga paraardhësi i tij OT „Saur 1“. Transportuesi i blinduar „Saur 2“ u prezantua në ekspozitën "Black Sea Defense & Aerospace (BSDA 2008)" në Bukuresht. Rreth 80% e financimit për projektin Saur 2 sigurohet nga UAM, dhe pjesa tjetër nga „ROMARM“.

Dizajni dhe karakteristikat e automjetit ushtarak „Saur 2“

„Saur 2“ APC u prezantua në ekspozitën „Black Sea Defense & Aerospace (BSDA 2008)“ në Bukuresht“.

„Saur 2“ përfshin një byk të blinduar të bërë prej çeliku të gjitha të salduar. Ka një seksion të ridizajnuar të hundës. Boshtet lëvizëse janë ndërtuar brenda bykut për mbrojtje. Automjeti mund të transportojë deri në 12 persona, duke përfshirë një shofer, komandant, gjuajtës dhe nëntë ushtarë të tjerë. Pozicioni i shoferit është përpara në të majtë të gypit, dhe furnizimi me energji elektrike ndodhet në të djathtë të tij. Komandanti ulet pas shoferit dhe ushtarëve u sigurohen rregullime individuale të ndenjësive në seksionin e transportit.

Automjeti është 7.7 metra i gjatë, 2.95 metra i gjerë dhe 2.2 metra i lartë. Ai peshon 12.8 ton.

„Saur 2“ ka një motor të ri, goma më të mëdha dhe sedilje të reja që ofrojnë mbrojtje më të mirë kundër minave. Ka shtatë hapje për hapjen e zjarrit në rast nevojë, katër në të djathtë dhe tre në të majtë të ndarjes së trupave. Mjeti është i pajisur me një çikrik hidraulik, i vendosur përpara mjetit.

Koncepti i dizajnit modular siguron fleksibilitetin për të kthyer platformën bazë për misione specifike. Automjeti mund të modifikohet si autoambulancë, automjet komandues, transportues personeli i blinduar, mjet logjistik, mjet rikuperimi, automjet tank dhe mortaja 120 mm. Armatimi dhe karakteristikat tjera të automjetit të blinduar me rrota 8x8 Shoferi dhe komandanti pajisen me kapakë

me mbulesa një-pjesë në çatinë e mjetit. Stacioni i armëve ka dy kapele në pjesën e pasme mbi ndarjen e transportit të trupave. Të tre periskopët vendosen përballë dhe përdoren për vëzhgim përpara. Periskopi qendror mund të zëvendësohet me një periskop pasiv për ngarje natën. Automjeti është i pajisur edhe me kamera termike.

Transportuesi i blinduar "Saur 2" mund të pajiset me një stacion armësh të telekomanduar të pajisur me lloje të ndryshme të sistemeve të armëve me një kalibër deri në 30 mm. Konfigurimi i zakonshëm i armës përfshin një top "Oerlikon" 25 mm dhe një mitraloz koaksial 7.62 mm.

Vetëmbrojtja dhe blinduesi i pasardhësit të „Saur 1“

Trupi prej çeliku i mjetit të blinduar mbron ekuipazhin nga zjarri i armëve të vogla dhe copëzat nga granatat. Harku i përparmë është i pajisur me mbrojtje shtesë të blinduar.

„Saur 2“ siguron transport të sigurt dhe mbështetje zjarri për forcat e armatosura që veprojnë në mjedise sfiduese të fushëbetjës.

Automjeti ofron mbrojtje kundër minave dhe balistike të nivelit 2 në përputhje me STANAG 4569. Transportuesi mund të pajiset me një

Motorë dhe mobiliteti i „Uzina Automecanica Moreni (UAM)-Saur 2“

„Saur 2“ mundësuar nga një motor naftë MAN, tipi EURO 3, i lidhur me një kambio automatike Allison. Motori jep energji deri në 326 hp.

Motori me fuqi të lartë përmirëson lëvizshmërinë e automjetit dhe lejon instalimin e sistemeve më të rënda të armëve. Automjeti ka një shpejtësi maksimale rrugore prej 100 km/h dhe një gamë autonomie prej 700 km.

Automjeti plotësisht amfib lëviz në ujë me dy avionë uji. Mund të notojë me shpejtësi maksimale 10 km/h. Automjeti mund të kapërcejë një pjerrësi prej 60% dhe një pjerrësi anësore prej 30%. Mund të kalojë një pengesë vertikale prej 0,5 metrash dhe një llogore me gjerësi dy metra.

Specifikimet tjera të automjeteve të blinduara „Saur 2“ ce:

- prodhues: „Uzina Automecanica Moreni“ (UAM)
- gjatësia: 7,7 metra;
- gjerësia: 2,95 metra;
- lartësia: 2,2 metra;
- pesha 12,8 ton;
- motori: „MAN diesel engine“;
- ekuipazhi: 3+9 (shofer, komandant, shënjestruer + 9 ushtarë);
- armatim: „Oerlikon“ 25 mm canon and

çantë armaturë shtesë për të rritur mbrojtjen në nivelin 3 për t'i bërë ballë shpërthimeve të minave TNT antitank tetë kilogramësh. Automjeti është i pajisur me granatahedhëse tymuese për mbijetesë më të mirë.

Ndarja e ekuipazhit dhe pjesa e motorit janë të pajisura me një sistem automatik të shuarjes së zjarrit. Pajisjet mbrojtëse ABH përfshijnë tuba ajri dhe maska ajri individuale. Automjeti është i pajisur edhe me një kompresor për ndarjen e një filtri pluhuri dhe një filtri absorbues.

- 7.62mm „coaxial machine gun“;
- autonomia e vargut: 700 km;
- shpejtësia maksimale në rrugë: 100 km/h;
- shpejtësia maksimale lundruese: 10 km/h;
- mbrojtja blinduese: deri në 12 mm, fragmente artilerike dhe mbrojtje anti minë;
- tejkalim pengese deri në 60%;
- tejkalim i pengesës anësore 30%;
- tejkalim i pengesës vertikale: 0.5 m;
- tejkalim i hendekut: 2 m;
- shkathësitë amfibe.

Idriz Idrizoski

Avantazhi teknologjik i inteligjencës artificiale

NATO kohët e fundit nisi një iniciativë për të siguruar një avantazh teknologjik inteligjencës artificiale për të kuptuar më mirë teknologjinë dhe aplikimet e saj të mundshme për luftë. Më shumë se 80 ekspertë të inteligjencës artificiale, studiues dhe akademikë nga SHBA dhe shtete të tjera anëtare janë të përfshirë në nismën, të njohur si "skanimi strategjik i horizontit", të krijuar së bashku nga Organizata e Shkencës dhe Teknologjisë e NATO-s dhe Agjencia e Komunikimeve dhe Informacionit të NATO-s.

Disa muaj më parë, në Hagë të Holandës u mbajt një takim dhe punëtori inauguruese, ku ndodhen të dhënat e Agjencisë dhe objektet e inteligjencës artificiale. "Inteligjenca artificiale është një nga teknologjitë kryesore në zhvillim e identifikuar nga NATO si jetike për të mbështetur punën e saj teknologjike," thekson shkencëtar kryesor i NATO-s Brajan Uells. Duke punuar së bashku, Organizata e Shkencës dhe Teknologjisë e NATO-s dhe Agjencia e Komunikimit dhe Informacionit të NATO-s janë në gjendje të bashkojnë ekspertë globalë për të siguruar që ekspertiza më e mirë shkencore të jetë në dispozicion për të këshilluar NATO-n dhe aleatët dhe partnerët e saj në terren mbi tendencat

më të fundit shkencore . Garancia e NATO-s për mbrojtjen kolektive dhe avantazhi i numrave, si në fushën e betejës ashtu edhe në laborator, u diskutua shumë gjatë pushtimit të fundit të Rusisë në Ukrainë dhe në aplikimet e mëvonshme për anëtarësim të paraqitura nga Finlanda dhe Suedia. Ministrat e NATO-s në tetor të vitit 2021 miratuan Strategjinë e parë të Aleancës për Inteligjencën Artificiale, e cila përshkruan aftësinë si "ndryshim të mjedisit global të mbrojtjes dhe sigurisë", duke ofruar "një mundësi të paprecedentë për aleatët për të forcuar punën e tyre teknologjike". NATO ra

dakord në vitin 2019 të fokusohej mbi teknologjitë, të dhënat, kalkulimet me inteligjencën artificiale ndërmjet tyre, duke siguruar që ka standarde të përbashkëta dhe se sistemet do të punojnë me sisteme dhe do të jenë kyçe për arritjen e suksesit. „Me këtë fazë të re të teknologjive, një nga sfidat më të mëdha është se si të qëndrojmë në komunikim me aleatët, duke përdorur të njëjtën teknologji”, tha Dejvid van Vel, ndihmës sekretari i përgjithshëm i NATO-s. "Ky është një rol i madh për NATO-n," ka konfirmuar Vel.

Mr. Zorica Stojkova

Familja e fluturakeve luftarake pa pilot katërkompter „QX“

Në panairin ndërkombëtar për sistemet luftarake pa pilot "UMEX 2022", të mbajtur në Abu Dhabi, Emiratet e Bashkuara Arabe, kompania vendase "ADASI", e cila është pjesë e konsorciumit EDGE, prezantoi të gjithë gamën e prodhimit të sistemeve luftarake pa pilot, zbulimit dhe transportit. sisteme, të destinuara për përdorim nga forcat tokësore, ajrore dhe detare. Ndër ekspozitat u prezantuan edhe familja e avionëve luftarakë pa pilot me katërkompter "QX", pra "QX-1", "QX-2" dhe "QX-3". Të gjithë këta avionë vertikal të ngritjes/uljes kontrollohen nga një operator i vetëm, duke përdorur një tastierë të vogël komanduese video celulare, tek e cila transmetohen të gjitha të dhënat përkatëse për misionin luftarak, si të dhënat e navigimit satelitor dhe të dhënat e regjistruara nga topi sensor i pajisur, avion me një kamerë termike televizive për të kërkuar objektiva. "QX-1" është një katërkompter i vogël kamikaze që mund të mbahet në një çantë shpine. Ka një peshë prej 3 kg

dhe mbart një ngarkesë prej 500 gr. Tavani i tij i fluturimit është 2,000 m, dhe lartësia e tij e lundrimit është 1,000 m. Falë motorit elektrik dhe baterive që përdor, mund të fluturojë për 20 minuta, ndërsa fluturon 10 km. "QX-2" është

një version më i madh i një kuadrati kamikaze që mund të mbahet edhe në një çantë shpine, por gjithashtu mund të mbajë një bombë të vetme të drejtuar nga TV (me një saktësi prej ± 1 m), Praktikiisht, "QX-2" mund të veprojë 2

objektiva ose pas aksionit luftarak me bombën e drejtuar kryejnë një vlerësim të efektivitetit të veprimit luftarak në objektiva. Ka një peshë prej 8 kg dhe mbart një ngarkesë prej 1.5 kg. Tavani i tij i fluturimit është 2,000 m, dhe lartësia e tij e lundrimit është 1,000 m. Falë motorit elektrik dhe baterive që përdor, mund të fluturojë për 30 minuta, ndërsa fluturon 20 km. Kuadrokopteri i tretë dhe më i madh me shumë qëllime është "QX-3". Ndryshe nga katërkompterët e mëparshëm, QX-3 mund të mbajë katër bomba të drejtuara nga TV, dhe pas luftimit me bomba mund të kryejë një vlerësim të efektivitetit të veprimit luftarak në objektiva. Ka një peshë prej 20 kg dhe një ngarkesë të dobishme 6 kg, ndaj është planifikuar të transportohet me një kamion të lehtë. Tavani i tij i fluturimit është 2,000 m, dhe lartësia e tij e lundrimit është 1,000 m. Falë motorit elektrik dhe baterive që përdor, ai mund të fluturojë për 40 minuta dhe të fluturojë 40 km në të njëjtën kohë.

„FN HiPer“ – pistoleta e re belge

Më 31.5.2022, kompania belge e dëshmuar botërore për industrinë e qëllimeve speciale "FN Herstal" lançoi armën më të fundit modulare të gjeneratës së 4-të, "FN HiPer", e destinuar për ushtritë dhe shërbimet e sigurisë. Sipas deklaratave të prodhuesit, sistemet inovative të patentuar nga FN Herstal janë zbatuar gjatë ridizajnit të armës, të cilat lejojnë ergonomi më të madhe dhe funksionim të besueshëm dhe të sigurt të armëso. Mbulesa e pistoletës është prej aliazh çeliku, korniza është prej polimeri, si dhe është inkorporuar një mekanizëm i ri veprimi dhe mekanizmi i goditjes, ndërkohë që është kujdesur që të ketë një tolerancë minimale

ndërmjet pjesëve, në mënyrë që të mbrohet nga futja e pluhurit dhe papastërtive të tjera, d.m.th për ta bërë armën jashtëzakonisht të besueshme kur vepron në kushte normale dhe të pafavorshme moti dhe terreni. Arma është projektuar me një dorezë që ka ergonomi të shkëlqyer dhe një vendosje këndore, e cila lejon saktësi të shkëlqyer edhe gjatë gjuajtjes së shpejtë. Për nevojat e dorezës janë zhvilluar 3 inserte të ndryshme që mund të zëvendësohen, për ta bërë më të lehtë rregullimin sipas dorës së përdoruesit. Korniza polimer e armës ka kontrolle të dyanshme. Një komandë është leva e kyçjes/lirimit të kapakut të ndërtuar në anët e fundit të kornizës për të parandaluar aktivizimin aksidental. Komanda e dytë është leva e lëshimit/kyçjes së kornizës së municionit, e cila funksionon duke e rrotulluar poshtë (në vend të një butoni shtypës). Levat për fiksimin e kornizës së municionit veprojnë veçmas, në mënyrë që krahu të mos bllokohet. Arma përfshin një mekanizëm të ri këmbëze që rregullon rezistencën e tërheqjes dhe gjatësinë e këmbëzës (rregullimi

bëhet me ndihmën e një pushkëtari). Përndryshe, në pjesën e përparme të poshtme të kornizës ka një hekurudhë për pranimin e pajisjeve shtesë. Për funksionim të sigurt, pistoleta ka 3 mekanizma sigurie: mekanizmin e sigurisë së këmbëzës, mekanizmin e sigurisë me kunja zjarri dhe nuk mund të funksionojë kur korniza e municionit hiqet. Çmontimi i armës është i lehtë dhe i shpejtë, pa ndihmën e mjeteve. Korniza standarde e municionit është prej polimer të fortë dhe ka vrima në anët për kontroll të dukshëm të plumbave brenda. Kapaciteti i kornizës së municionit është 15 fishekë. Arma ka një gjatësi prej 180 mm, një gjatësi tytë 100 mm, një lartësi 142 mm dhe një peshë me një kornizë municioni bosh prej 730 gr. Janë zhvilluar 2 versione të pistoletës, njëri është standardi "FN HiPer" dhe i dyti është "FN HiPer" (versioni MRD) i cili është përshtatur për të pranuar një pamje mikro pika të kuqe në pjesën e sipërme të kapakut dhe kjo versioni ka pamje më të larta mekanike të përparme dhe të pasme.

Obusi tërheqës „L118“

Karakteristikat e "L118" lejojnë që ai të tërhiqet nga pothuajse të gjitha llojet e automjeteve të lehta 4x4 jashtë rrugës. Ai mund të transportohet me ashensor helikopter me një grup të veçantë pajisjesh lidhëse dhe fiksuese me helikopterët "CH-47 Chinook" dhe "UH-60 Black Hawk". Në rast nevoje për transport ajror, madhësia e obusit lejon vendosjen dhe transportimin e më shumë obuseve brenda aeroplanit të transportit. Numri i obusëve që transportohen në avion varet nga lloji i avionit dhe varion mesatarisht nga 4 deri në 8 obusa. Obusi është projektuar në mënyrë që të mund të hidhet nga një avion duke përdorur një parashutë, pa përdorur amortizues të veçantë gjatë rënies dhe kontakt me tokën.

Historia e obusit

Obusi u projektua dhe u prodhua fillimisht nga Fabrikat Mbretërore Britanike të Ordnance si L118. Për herë të parë "L118" hyri në përdorim operacional në vitin 1976 në Ushtrinë

Obusi tërheqës "L118" 105 mm është një obus i lehtë i Ushtrisë së Mbretërisë së Bashkuar dhe është produkt i BAE Systems. Ky obus është baza për zhvillimin e modeleve të tjera në mbarë botën që bazohen në këtë model. Modeli deri më tani është prodhuar në mbi 1100 copë dhe mund të gjendet në armatimin e 20 ushtrive në mbarë botën.

Britanike. Obusi u përdor më intensivisht gjatë Luftës së Falkland, në të cilën 30 armë qëlluan deri në 400 raketa për armë në ditë. "L118" u përmirësua më vonë në variantin "L119 për të përmbushur standardet e NATO-s dhe SHBA-së dhe për të qenë në gjendje të përdorë dhe të gjuajë raketa gjysmë të bashkuara 105 mm të përputhshme NATO/SHBA. Gjatë vitit 1987 u arrit një marrëveshje midis SHBA dhe Britanisë që "L119" të prodhohej me licencë nga SHBA si "M119" për të zëvendësuar "M102" të SHBA.

„L118“ mund të përdoret në të gjitha kushtet e motit dhe terrenit dhe mund të përdorë të gjitha llojet e municioneve 105 mm të NATO-s.

Sot "L118" është plotësisht i dixhitalizuar me një sistem navigimi inercial, sistem pozicionimi global (GPS) dhe kompjuter balistik në nivel arme dhe nivel njësie në rangun e baterisë së artilerisë. Krahas funksioneve bazë të llogaritjes së elementeve për qitje dhe menaxhimin të armëve në aspektin e zjarrit, kompjuteri mundëson edhe funksione të tjera si: punë si njësi e pavarur, integron një bazë të dhënash më të madhe, si për vëzhgues ashtu edhe për objektivat apo caqet.

Përveç kësaj, sistemi hidraulik i obusit është përmirësuar, në mënyrë që gjatësia e tërheqjes së fuçisë gjatë qitjes të zvogëlohet në 64 centimetra, presioni në djepin e obusit zvogëlohet dhe jeta e shërbimit zgjatet.

Në rast se një nga softuerët kryesorë dhe përmirësimet e dixhitalizuara nuk funksionon, avantazhi i "L118" është se ruan të gjitha mundësitë për të vazhduar xhirimet në një mënyrë të thjeshtë, duke përdorur mekanizmat dhe montimet, pa u mbështetur në dixhitalizimi, pra modernizimi. Obusi "L118" 105 mm përdor të gjitha llojet e predhave gjysmë të shkrira të municioneve standarde të NATO-s. Obusi përbëhet kryesisht nga këto montime: fuçi, rrëshqitës me frenim dhe zbrapsje hidraulike, pajisje kundër zbrapsjes, montim amortizimi, djep me mekanizëm për dhënien e drejtimit dhe ngritjes së tytës, krahëve dhe rrotave dhe suspension.

Tubi i obusit është një copë dhe e përforcuar. Ka një gjatësi prej 30 kalibrash (3.2 metra) dhe ka një grilë manuale. Versioni britanik i municionit për "L118" përdor predha topash

KARAKTERSITIKAT TAKTIKO-TEKNIKE TË OBUSIT „L118“ 105 MM	
KALIBRI I TUBIT	105 mm
MËNYRA E MBUSHJES	Me dorë
VARGU	nga 11 deri në 17 km – varësisht nga municioni
GJATËSIA E TUBIT	3,9 m
NGARKESA E KOMORËS SË BAROTIT	5,3 litra
GJATËSIA E OBUSIT	6,62 m
PESHA E OBUSIT	1982 kg
PUNA E TUBIT	8000 predha
GJERËSIA	1,78 m
LARTËSIA NË POZICION LUFTARAK	2,63 m
GJATËSIA GJATË MARSHIT	1,37 m
EKUIPAZHI	1+5
KOHA E NEVOJSHME PËR KALIM NGA POZICIONI I MARSHIT NË POZICION TË QITJES	më pak se 2 minuta
KOHA E NEVOJSHME PËR KALIM NGA POZICIONI I QITJES NË POZICIONIN E MARSHIT	më pak se 2 minuta
FUSHA HORIZONTALE E VEPRIMIT	majtas dhe djathtas me 100 të mijt
FUSHA VERTIKALE E VEPRIMIT	nga - 100 deri në +1244 të mijt
REGJIMI I QITJES	nga 6 deri në 8 predha për minutë

elektrike, ndërsa varianti "L 119" përdor predha topash goditëse. Obusi dallohet lehtësisht vizualisht nga krahët e rumbullakosura të karrocës, të cilët nuk ndahen as gjatë të shtënave. Pavarësisht nga ky fakt, obusi ruan plotësisht stabilitetin e qitjes. Arma mund të qëllojë në gjendje normale dhe pa një platformë në vend. Platforma e

montuar lejon që mjeti të jetë plotësisht i lëvizshëm, deri në 180 gradë, kur kushtet e kërkojnë. Obusi mund të tërhiqet nga çdo lloj mjeti i lehtë për të gjithë terrenin, si: „Land Rover“, „Pinzgauer“, „Supacat“, „HMMWV“ dhe mjete të tjera.

Slavčo Kuzmanovski

Konflikti në Ukrainë po bëhet shpejt një vitrinë për të gjitha llojet e armëve të këmbësorisë vendase dhe të huaja, si dhe sisteme të ndryshme kundërajrore dhe antiblindore. Dërgesat e mëvonshme të ndihmës ushtarake të huaja kanë lënë në hije përdorimin e armëve të zhvilluara brenda vendit nga forcat ukrainase, dhe kjo është kryesisht e panjohur jashtë Ukrainës

Pushka sulmuese ukrainase „Maliuk“

Në rrjetet sociale dhe imazhet nga Ukraina të sjella nga mediat ndërkombëtare në ekranet anembanë botës, shpërndahen imazhe të ndryshme nga lufta në të cilat shihen ushtarët vendas duke mbajtur një pushkë, e cila dallohet për performancën bullpup. Këta janë anëtarë të Forcave të Operacioneve Speciale të Ukrainës që përdorin pushkën e sulmit ukrainas Maliuk në një konfigurim bullpup.

"Maliuk" është një fjalë ukrainase, që në maqedonisht do të thotë "fëmijë", "fëmijë" ose "djalë" dhe, në fakt, emri është dhënë sipas prototipit të kësaj pushke, të cilën kompania "InterProInvest (IPI)", me qendër në Kiev, e prezantoi për herë të parë në 2015. Kompania aktualisht e tregon këtë pushkë sulmi si Vulcan ose Vulcan-M, por ajo ende përmendet rregullisht me pseudonimin e saj origjinal. Raportet nga konflikti në Ukrainë shpesh tregojnë këtë pushkë sulmi që ishte parë rrallë më parë.

Origjina e pushkës sulmuese Maliuk daton në mesin e viteve 1990, kur Qendra e Kërkimit dhe Zhvillimit të Inxhinierisë Precize të Agjencisë Shtetërore të Hapësirës ukrainase vendosi për herë të parë një prototip të

sistemit të armëve me bazë AK të quajtur Derri (nuk ka lidhje me linjën e pushkëve të prodhuar nga Rusia dhe pushkë gjahu me të njëjtin emër), të cilat do të hynin në shërbim me Forcat e Armatosura të Ukrainës si zëvendësim për pushkët e vjetra AK (Kallashnikov), duke filluar nga viti 2003. Për shkak të kufizimeve buxhetore, kjo nuk u realizua kurrë, por interesi për projektin si nga ushtria ukrainase ashtu edhe nga investitorët privatë nuk u zhduk brenda natës dhe duke filluar nga viti 2005, kompania

private IPI filloi një projekt të ri për një pushkë bullpup bazuar në AK, me mbështetjen e inxhinierëve të angazhuar më parë në zhvillimin e "Vepar". E njohur fillimisht si "Vulkan", më pas "Vulkan-M", pushka u shfaq në formën e saj përfundimtare dhe aktuale në 2015 në ekspozitën "Armët dhe Siguria" në Kiev. Teknikisht, Maliuk është një konvertim i platformës AK në një version bullpup dhe si i tillë mund të merret ose si një pushkë krejtësisht e re e prodhimit ukrainas ose si një komplet konvertimi për t'u

aplikuar në pushkët e sulmit ekzistues të tipit Kallashnikov. Është konfigurimi i tij bullpup që është gjëja më e rëndësishme për Maliuk, domethënë vendosja e mekanizmave dhe kornizës së ngarkimit pas dorezës dhe këmbëzës. Qëllimi kryesor i përdorimit të këtij dizajni është që ajo të zvogëlojë gjatësinë e përgjithshme të armës, duke e bërë atë të menaxhueshme në hapësira të ngushta pa pasur nevojë të sakrifikohet gjatësia e tytës, gjë që do të rezultonte në më pak saktësi pasi plumbi do të kishte më pak kohë për të udhëtuar. stabilizojeni përpara se të dilni nga gryka e tubit.

Pushka Maliuk është e disponueshme në tre kalibra – 7.62x39mm M43, 5.45x39mm M74 dhe 5.56x45mm NATO – dhe është e ngarkuar me AK47/AKM, AK-74 dhe 0.223/5.56 mm përkatëse. Në zemër të çdo pushke Maliuk është një stok origjinal AK, tytë, grup këmbëze dhe grup mbajtës bulonash, të modifikuara dhe të vendosura në një shtresë polimeri me një mbrojtës të gjërë këmbëze. Të gjithë përbërësit e polimerit janë të zbrazët dhe të prerë për të lehtësuar ftohjen me konvektion dhe kështu lejojnë një zjarr të qëndrueshëm. Grupi mbajtës i bulonave nuk ka më një dorezë integrale përsëritëse, kështu që Maliuk vjen me një dorezë përsëritëse të zhvendosur përpara që mund të instalohet në anën e majtë ose të djathtë. Ofrohet një frenë e re e butonit me shtytje, pikërisht mbi mbrojtësen e këmbëzës, zgjedhësi i zjarrit mund të mbetet i njëjtë me "AK" origjinal ose të zëvendësohet me një çelës më të vogël. Dy shufra transferimi lidhin stokun e pushkës me pjesën e poshtme të saj të re polimer, njëra lidh grupin e këmbëzës drejtpërdrejt me këmbëzën e re, ndërsa tjetra lidh kornizën e municionit me një buton të vendosur prapa vetë këmbëzës. Ajo që shumë, në shikim të parë, mund të gabojnë për një "shkallëzues të dytë" është në fakt tufa e lirim të kornizës së municioneve, e cila lejon që korniza e zbrazët të lëshohet kur shtypet. Porta e nxjerrjes së kasës bosh të Maliuk është vetëm në anën e djathtë, por vjen me një deflektor të plotë për funksionimin me dorën e majtë. Mbulesa e re e sipërme përmban një shirit Picatinny me gjatësi të plotë për optikën dhe pamjet metalike të palosshme, ndërsa tre shina më të shkurtra Picatinny për aksesoret janë ngjitur në veshjen mbrojtëse. Një numër pajisjesh mund të vendosen në grykën e tubit, duke përfshirë një silenciator të dedikuar. E balancuar mirë për manovrim në situata

Origjina e pushkës së sulmit Maliuk daton në mesin e viteve 1990, kur Qendra e Kërkimit dhe Zhvillimit të Inxhinierisë Precize të Agjencisë Shtetërore të Hapësirës ukrainase vendosi për herë të parë një prototip të sistemit të armëve me bazë AK të quajtur Derri (nuk ka lidhje me linjën e pushkëve të prodhimit rus dhe pushkë gjahu me të njëjtin emër), të cilat do të hynin në shërbim me Forcat e Armatosura të Ukrainës si zëvendësim për pushkët e vjetra AK (Kalashnikov), duke filluar nga viti 2003

luftarake të afërta, pushka e sulmit është 71 cm e gjatë, me një tytë 415 mm në të gjitha kalibrat, peshon 3.8 kg me një kornizë municioni bosh dhe qëllon me një shpejtësi prej 660 fishekësh në minutë në modalitetin plotësisht automatik. Maliuk definitivisht ka ende disa të meta dalluese tipike për shumicën, nëse jo të gjitha, pushkët e performancës bullpup, por të gjitha raportet nga terreni përen të sugjerojnë se Maliuk mund të jetë bullpup-i më i mirë i platformës AK. u shfaq deri më tani. Përkundër faktit se autoritetet ukrainase njoftuan në vitin 2016 se Maliuk kishte kaluar testet shtetërore, përdorimi i tij nga ushtria dhe forcat e tjera të sigurisë qeveritare ishte me sa duket i kufizuar. Megjithatë, që nga fillimi i pushtimit rus në shkurt, ushtarët e forcave speciale ukrainase janë parë duke përdorur këto armë. Në rrjeta mund të gjenden foto të ndryshme që e

tregojnë këtë. Disa anëtarë të Forcave Vullnetare të Mbrojtjes Territoriale të Ukrainës, duke përfshirë individë nga Batalioni i diskutueshëm Azov, janë parë gjithashtu me Maliuk. Megjithatë, është e paqartë nëse ato janë siguruar nga qeveria ukrainase, janë blerë në mënyrë komerciale apo janë dhuruar për ato njësi. Përkundër faktit se forcat e operacioneve speciale ukrainase kanë në dispozicion një sërë armësh, tashmë duke përfshirë ato të kapur, ata ende përdorin këtë pushkë sulmi, të prodhuar në vendin e tyre, si kryesoren dhe me sa duket janë shumë të kënaqur me "të vegjëlit" e tyre. ". Kështu që duket shumë e mundshme që ne do të vazhdojmë t'i shohim këto pushkë në duart e operacioneve speciale dhe njësitë të tjera ndërsa mbrojnë vendin e tyre.

Aleksandar Stojčevski

70 vjet Organizata e Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut (1952 - 2022)

Konstituimi i oficerëve rezervë dhe nënoficerëve në asociacion të veçantë

Nga fundi i viteve gjatëdhjeta, në federatën e atëhershme (RSFJ), filloi të ndërtohet koncepti i mbrojtjes publike dhe vetëmbrojtjes shoqërore. Sipas këtij koncepti, qytetarët, punëtorët dhe organizatat e tjera dhe bashkësitë socio-politike janë bërë palë aktive, organizatorë dhe zbatues të masave në fushën e mbrojtjes dhe bartës të të drejtave dhe detyrave të mbrojtjes, lirisë dhe pavarësisë së vendit të tyre.

Në shoqatën e oficerëve rezervë dhe nënoficerëve, erdhën gjithnjë e më shumë eprorë të rinj rezervë, para të cilëve u vendosën detyrime të theksuara, si për përgatitjen e tyre të mëtejshme ushtarake, ashtu edhe për kontributin konkret në ndërtimin e ONO dhe sistemi OSZ. Procesi të tilla shoqërore e aktualizuan edhe çështjen e mënyrës dhe formave të organizimit të Shoqatës së oficerëve rezervë dhe nënoficerëve. Në fillim të vitit 1969, në organet dhe organet e LL-së së atëhershme nga LNÇ, si

Organizata e Oficerëve Rezervë të Republikës së Maqedonisë së Veriut shënon jubile të rëndësishëm – 70 vjetorin e themelimit që nga viti i largët 1952. Me qëllim të njoftimit të mbarë opinionit me elementet më të rëndësishme të funksionimit dhe zhvillimit të Organizatës, në këtë dhe në numrat vijues të revistës “Mburoja” do të kemi më shumë artikuj që do të pasqyrojnë periudhën e kaluar, gjë për të cilën i shprehim mirënjohje Ministrisë së Mbrojtjes

dhe në komisionet e oficerëve rezervë dhe nënoficerëve, filloi një proces i shpalljes demokratike të anëtarësimit për nevojën e ndarjes së oficerëve rezervë dhe nënoficerët dhe filloi konstituimi i tyre në një shoqatë më vete. Është vlerësuar se kuadri i SZB-së nga NOV është shumë i ngushtë për një shprehje dhe kontribut më të plotë të stafit të eprorëve rezervë në realizimin e detyrave të shumta përgjegjëse të ONO dhe OSZ. Për këtë qëllim, në RS të Maqedonisë formohen borde iniciative në të gjitha nivelet e organizatës së atëhershme të ZROPMS-së (komunale, qytetit dhe republikës), me qëllim që të kryhen të gjitha përgatitjet e nevojshme për pavarësinë e Organizatës së oficerëve rezervë dhe nënoficerëve të komisionuar. Para së gjithash, u mbajtën kuvendet themeluese të komunave, në të cilat u zgjodhën organet dhe organet e reja në nivel komunal, duke përfshirë konferencat komunale të SRVS-së, si autoritetet më të larta dhe delegatët e Kuvendit Themelues Republikan.

Kuvendi themelues i SRVS të Qytetit të Shkupit u mbajt më 22 maj 1969, në të cilin morën pjesë delegatët e zgjedhur të kuvendeve të dhjetë organizatave themelore. Në Kuvend u zgjodh Konferenca prej 71 anëtarësh e SRVS-së të Qytetit të Shkupit, Bordi Mbikëqyrës prej pesë anëtarësh dhe 30 delegatësh për Kuvendin Themelues të SRVSM-së. Kryetar i Konferencës së SRVS të Qytetit të Shkupit u zgjodh Atanas Kardulovski-Saqa, nënkryetarë Krsto Ugurovski dhe Zhivko Trajanovski, ndërsa sekretar Petar Kostovski. Në ditën e Kuvendit Themelues të SRVS në qytetin e Shkupit, gjithsej 10.095 anëtarë iu bashkuan dhjetë organizatave themelore.

Kuventi themelues i OVSRM-së

Pas përgatitjeve të bëra nga Bordi Iniciativ, më 9 korrik 1969 në Shkup u mbajt Kuvendi themelues Republikan i Bashkimit të Eprorëve Rezervë Ushtarak të RS të Maqedonisë. Së bashku me 17 anëtarët e Bordit Iniciativ, në punimet e Kuvendit marrin pjesë 113 delegatë. Si mysafirë të Kuvendit morën pjesë përfaqësues të rangut të lartë nga Kryesia e SZB-së nga NOV e Jugosllavisë, nga Bordi Federal Iniciativ nga Sekretariati Shtetëror për Mbrojtjen Kombëtare, si dhe përfaqësues nga Bordet Iniciative Republikane nga republikat e tjera. Në Kuvend morën pjesë edhe disa bartës të pozitave përgjegjëse në SR Maqedoni. Kuvendin e hapi kryetari i Bordit nismëtar të Republikës, Naxhi Sali, ndërsa raportin për "Mbrojtja publike dhe roli i Unionit të Eprorëve Rezervë të Ushtrisë SRM" e dorëzoi Kiro Sotirovski-Strogov. Në prezantimin e tij, Kiro Sotirovski-Strogov posaçërisht theksoi nevojën që SRVS të përfshijë dhe aktivizojë të gjithë eprorët rezervë në RS të Maqedonisë, veçanërisht të pasluftës, gjegjësisht të rinjtë, të cilët ishin të përfaqësuar me 60 për qind në strukturën anëtare. Në Kuvendin Themelues të Republikës u miratuan rregullore për karakterin, detyrat dhe organizimin e SRVSM-së, si dhe Rezolutë për detyrat e radhës. Asambleja zgjodhi një Konferencë Republikane prej 75 anëtarësh të SRVSM, një Bord Mbikëqyrës prej pesë anëtarësh, delegatë në Kongresin Federal të SRVSJ dhe kandidatë për Bordin Federal të SRVSJ. Konferenca e sapozgjedhur Republikane e SRVSM-së e mbajti seancën e saj të parë më 9 korrik 1969, në të cilën kryetar u

zgjodh Kiro Sotirovski-Strogov, ndërsa nënkryetarë Boris Stojanovski, Petar Markovski dhe Petar Kalajxhiski, ndërsa sekretar u zgjodh Ico Trajanovski. Në seancën e Konferencës Republikane të SRVSM u zgjodh Bordi Ekzekutiv prej 21 anëtarësh, si dhe katër komisione. Më 25 dhjetor 1970, në Shkup u mbajt sesi i tretë i rregullt i Konferencës Republikane të SRVSM-së, ku presidenti Kiro Sotirovski-Strogov prezantoi prezantimin me temën "Bashkimi i eprorëve rezervë ushtarakë të Maqedonisë në përmbytjen e detyrave shoqërore". . Dy kontratat më të larta të punës patën një kontribut të rëndësishëm në aktivitetet duke fituar cilësi të reja përmbytjesore që ndikuan pozitivisht në përfshirjen e mëtejshme të Unionit në forcimin e aftësive mbrojtëse të shoqërisë. Është vlerësuar se gjatë kësaj periudhe Konferenca Republikane e SRVSM ka qenë plotësisht e angazhuar në zbatimin e detyrave që përmban Rezoluta dhe dokumentet tjera të miratuara në Asamblenë Kushtetuese dhe Kongresin e Pestë të SRVSJ. Situatat në organizatat bazë dhe në sindikatat komunale janë monitoruar dhe analizuar me vëmendje të madhe, në drejtim të zhvillimit të tyre organizativ dhe forcimit të personelit. Në këtë kuptim, janë arritur rezultate evidente në anëtarësimin në SRVSM, veçanërisht të eprorëve më të rinj rezervë. Në kuadër të veprimtarisë së SRVS në mbrojtjen kombëtare, theksi u vu në përpunimin e përmbytjeve me qëllim të forcimit të unitetit moral-politik të popullit, interpretimit të bazës shoqërore të konceptimit të mbrojtjes kombëtare, si dhe mbi zhvillimin e shpirtit luftarak dhe të besimit në pathyeshmëri të njerëzve që janë të vendosur të mbrojnë dhe

mbrojnë lirinë dhe pavarësinë e tyre. Gjatë kësaj periudhe, rreth 10.000 eprorë rezervë u angazhuan menjëherë në stërvitjen e njësive të mbrojtjes territoriale, në punë dhe organizata të tjera, në njësitë luftarake të të rinjve dhe në njësitë e mbrojtjes civile. Një numër prej tyre kanë marrë pjesë drejtpërdrejt në punët mobilizuese dhe në veprimtaritë e komiteteve dhe organeve në organizatat socio-politike dhe organizata të tjera. Në vitin 1970, për interpretimin e themeleve shoqërore të konceptit ONO, u mbajtën 370 leksione dhe morën pjesë 72.340 qytetarë. Për një ilustrim më të plotë të aktiviteteve të përgjithshme në trajnimin me anëtarësimin në vitin akademik 1969/70, shënojmë këto të dhëna konkrete: Janë mbajtur 882 ligjërata në të cilat kanë marrë pjesë 48.063 eprorë; në zgjidhjen e 131 detyrave taktike u angazhuan menjëherë 14752 eprorë; 18.914 eprorë morën pjesë në 24 takime taktike-teknike dhe 1.528 eprorë morën pjesë në 13 marshime me orientim taktik. Përveç kësaj, 21.000 eprorë rezervë u përfshinë menjëherë në stërvitjet ushtarake dhe gjuajtjet e drejtpërdrejta, të cilat organizoheshin nga komandat dhe repartet e APJ-së dhe shtabi i mbrojtjes territoriale. Në stërvitjet ushtarake, pjesa më e madhe e tyre u angazhuan drejtpërdrejt në rolin e komandantëve dhe komandantëve gjatë gjithë zhvillimit të stërvitjeve. Pjesëmarrja e eprorëve rezervë në trajnimet nëpër komuna është e ndryshme dhe varion nga 65 deri në 98 për qind dhe mesatarja kombëtare është 70 për qind e numrit të përgjithshëm të anëtarëve të SRVSM.

Zhivko Trajanovski

Avion në lumen Vardar

Zhvillimi i aviacionit nuk ishte dhe nuk është një ide e thjeshtë “e vizatuar dhe e llogaritur në letër” që nuk u pasua me shumë angazhime personale e kolektive, vetëmohime të veçanta dhe sakrificat njerëzore. Këto të fundit zakonisht ndodhin gjatë fluturimeve testuese të avionëve të sapo projektuar, përpara lëshimit të tyre në prodhim masiv ose gjatë përdorimit të përshpejtuar masiv. Një aksident i tillë ka ndodhur në Shkup. Pak nga qytetarët e rritur që kanë mbetur e kujtojnë se një aeroplan “ra” në lumin Vardar përballë plazhit të atëhershëm, plot me banjarë. Ndodhi më 3 gusht 1960, në orën 10:45 të mëngjesit, kur një aeroplan u rrëzua papritur pranë të ashtuquajturit të atëhershëm. plazh ushtarak, jo shumë larg restorantit të famshëm “Opatija”, në anën e majtë të bregut të lumit. Ngjarja e padëshiruar, katastrofike ka ndodhur para syve të shumë notarëve dhe akoma më shumë vizitorëve të panairit të atëhershëm të Shkupit. Tablonë jo të plotë, pa e kuptuar shumë, e kam gjurmuar me sytë e fëmijës tim, nga shpatet e Kalesë në

Që nga krijimi e deri më sot, aviacioni përfaqëson një nga sferat tekniko-teknologjike me rritje më të shpejtë. Kërkesat e larta për zhvillimin e tij të shpejtë u theksuan kryesisht gjatë luftërave botërore, rajonale dhe lokale.

Por përfitimi i përmirësimit të tij vazhdoi të zhvillohej paralelisht dhe në drejtim të nevojave civile

Shkup, ku jetoja. Më vonë, kur u “infektova” nga aktivitetet e aviacionit, pyeta, studiova dhe kuptova se ishte një avion i tipit Utva 56, i prodhuar në fabrikën jugosllave me të njëjtin emër, që ndodhet në qytetin e Pançevës, në atë kohë RS e Serbisë.

Në raportin zyrtar të fabrikës shkruhej “Para prezantimit të parë ndërkombëtar të planifikuar të këtij avioni, i planifikuar për në fund të shtatorit të vitit 1960, ishte treguar se i njëjti avion do të merrte pjesë në panairin në Shkup. Për atë rast, më 1 shtator, avioni ishte përgatitur dhe fluturoi për në aeroportin e Shkupit në ora 12:45. Piloti ishte M. Vukobradoviç dhe mekaniku i avionëve S. fluturuan me të. Çisar. Sipas planit, pa asnjë problem gjatë fluturimit, ata kanë zbritur në aeroportin e Shkupit në Petrovec, saktësisht në orën 14:17. Pas një dite pushimi për pilotin dhe përgatitjet teknike të avionit, më 3 shtator, në mëngjes, mekaniku kreu një kontroll teknik bazë të avionit, e mbushi me karburant aviacioni dhe mbushi rezervuarin qendror të avionit me 250 litra. uji, i cili duhej “spërkatur” demonstrativisht nga ajri

gjatë fluturimit. Më vonë, piloti mbërriti në aeroport dhe bëri një "test" të motorit. Rreth orës 10:45, avioni me ngarkesë të plotë fluturoi për në panairin (i vjetër) të Shkupit. Pasi fluturoi mbi vendndodhjen, piloti bëri dy "mbi fluturime" në lartësinë 80-100 m. duke treguar mundësinë e spërkatjes së lëngjeve nga ajri. Në të njëjtën kohë, në luginën e lumit Vardar, ai bëri kthesat në formën e një tetë horizontale ("8").

Pas mbikalimit të dytë, u duk se avioni ishte nisur drejt aeroportit. Por në atë moment vëzhguesit nga toka kanë dëgjuar "fryrjen" e motorit, gjatë së cilës avioni ka hyrë në një kthesë të fortë 180° dhe është nisur drejt shtratis të lumit Vardar. Në një fluturim të drejtë, me një zhytje, avioni zbriti mbi ujin e lumit dhe goditi një nga notarët me një nga rrotat e nëndheshme. Menjëherë më pas ai është përplasur në ujin e cekët të lumit bregdetar. Forca e goditjes "ka bërë" thyerjen e avionit dhe piloti është nxjerrë me forcë nga kabina. Në fillim shumica e spektatorëve të pranishëm nuk mundën të kuptonin se për çfarë bëhej fjalë, por u erdhën shpejt në vete dhe vrapuan për të shpëtuar viktimat. Qytetari-notar i plagosur nuk ka pasur rrugëdalje dhe pasi kanë nxjerrë pilotin në breg, kanë vërejtur se ai jepte shenja jete dhe është transferuar menjëherë në spitalin ushtarak më të afërt (atëherë dhe tani). Me gjithë përpjekjet mjekësore, piloti nuk mbijetoi. Por është e qartë se në momentet kritike të fluturimit ai tregoi gjakftohësi, shkathtësi dhe vetëkontroll të veçantë me të cilin zgjodhi "të keqen më të vogël". Ndoshta, nëse do të kishte zbritur në ishullin ranor të Vardarit, ai dhe shoku i tij do të kishin shpëtuar, por një numër më i madh notarësh do të kishin vuajtur. Në fund të fundit, i tillë është "çmimi" i pilotëve dhe testimi i avionëve, pra fluturimet testuese të të njëjtit, kur shfaqen mangësi teknike apo mosdije për mundësitë e avionëve të rinj.

Në raportin e fabrikës, i cili, meqë ra

fjala, nuk është dokument zyrtar për fatkeqësinë, nuk përmenden persona të tjerë të lënduar dhe të vdekur. Megjithatë, sipas gazetave maqedonase, në aksident janë lënduar edhe dy notarë të tjerë nga Shkupi, ndërsa në aeroplan ka vdekur edhe pasagjeri i pilotit, radiotekniku Trajçe Dukovski. Edhe pse ky avion tip "Utva 56" kishte regjistrim civil, raporti për "shkakun" e drejtpërdrejtë të kësaj fatkeqësie, pilot apo teknik, nuk është bërë publik. Megjithatë, dihet se ky lloj avioni është përdorur edhe për qëllime ushtarake në periudhën e mëvonshme. Meqë ra fjala, zhvillimi i të njëjtit avion filloi me emërtimin e tipit "Utva 56", por pas fatkeqësisë në Shkup me zhvillimin dhe "modifikimet" e tij të mëtejshme,

Jovan Cubrilo dhe Nikola Dimitrijevic. Janë prodhuar gjithsej 37 avionë, 1 Utva 56 (prototip) dhe 36 avion Utva 60. Një numër i vogël i tyre u përdor në Forcat Ajrore Jugosllave, dhe një numër më i madh në organizata sportive dhe biznesi. Kështu përfunduan dhe po mbarojnë provat e shumë llojeve të reja - bazë të avionëve dhe vendet e tyre i zunë tipat më të rinj, më modernë dhe teknologjikisht më të zhvilluar. Versioni tjetër i llojit të të njëjtit avion u quajt "Utva 66", por me një motor 360 kf. Ky lloj avioni ka fluturuar edhe në aero-klubet tona dhe ka qenë ndër avionët e parë që kam fluturuar në qiellin sovran të Maqedonisë, në vitin 1992. Në ditarin tim, si dhe në librin tim

emërtimi u ndryshua në "Utva 60" në prodhim serik. Në thelb, ai është një aeroplan me katër vende me një motor piston Lycoming të prodhimit amerikan me një fuqi prej 260 kf (për U-56) dhe 270 ose 290 kf (për U-60). Është bërë me konstrukcion tërësisht metalik, me krahë të vendosur dhe të mbështetur. Mbështetja është e fiksuar drejtpërdrejt në byk. Është projektuar nga inxhinierët Branislav Nikolic, Dragoslav Petkovic,

personal të fluturimeve, mbetën të regjistruara fluturimet me avionët e tipit "Utva 66", në mendimet dhe kujtimet e mia miqësitë me të ndjerin Ing. Branislav - Brana Nikolic, një nga projektuesit e saj. Prej tij mund të dëgjoja edhe të vërtetën për rrëzimin katastrofik të avionit në lumin Vardar dhe për rrugën e mëtejshme të zhvillimit të avionit në fjalë.

Gjorgji Çaçirov

Kompleksi muzeal „Patriot“

Kompleksi i muzeut "Patriot" ndodhet përgjatë lumit Cooper në qytetin Mount Pleasant (Mount Pleasant) në Karolinën e Jugut. Kompleksi muzeor përbëhet nga disa elementë, përkatesisht: aeroplanmbajtësja USS Yorktown, shkatërruesi USS Laffey, nëndetësja USS Clamagore dhe një kopje e një baze logjistike nga periudha e Luftës së Vietnamit. Shumica e segmenteve që përbëjnë kompleksin muzeor e bëjnë atë shumë tërheqës për t'u vizituar. Si rezultat, në shkurt 2017, muzeu pati vizitorin e tij të 10 milionitë. Numri i vizitave vjetore në këtë muze po rritet me shpejtësi. Muzeu u hap në vitin 1975. Muzeu ndodhet pranë marinës dhe autostradës kryesore duke e bërë atë lehtësisht të arritshëm për t'u vizituar. Elementi i parë dhe më i madh për t'u vizituar është aeroplanmbajtësja USS Yorktown. Ky transportues ka marrë pjesë në Luftën e Dytë Botërore, në Luftën e Koresë dhe në Luftën e Vietnamit. Transportuesi është përdorur edhe për grumbullimin e anëtarëve të misionit hapësinor Apollo 8. Përveç emrit zyrtar, ky transportues njihet

edhe me emrin "Battle Lady". Në vetë aeroplanmbajtësen ka rreth 28 avionë nga periudha të ndryshme. Vizita e transportuesit fillon me hangarin poshtë kuvertës, në të cilin segmenti i parë pas hyrjes është ekspozita kushtuar marrësve të Medaljes së Nderit, dekorata më e lartë ushtarake në Shtetet e Bashkuara. Menjëherë pas këtij seksioni u ekspozua një kopje e aeroplanit "B-25B Mitchell", i cili u përdor në operacionin e quajtur "Doolittle raid", ose "Tokyo Raid". Konkretisht, sulmi i parë në kontinentin e Japonisë nga forcat amerikane menjëherë pas sulmit në Pearl Harbor. Aeroplanmbajtësja, përveç qëllimit kryesor si muze, përdoret edhe për organizimin dhe realizimin e eventeve si tubime, përkujtime, konferenca etj. Vizita në anije mund të realizohet me kurator-guidë ose në mënyrë të pavarur me një turne të vetë-drejtuar. Për këdo që bën një turne të vetë-drejtuar në dyshe dhe një pjesë të mureve të transportuesit, ka shigjeta udhëzuese që ju udhëheqin nëpër labirintet e aeroplanmbajtëses. Për shkak të kompleksitetit të transportuesit,

rekomandohet t'i ndiqni ato vazhdimisht. Në pjesën më të ulët të transportuesit janë të vendosura pjesët e anijes që mundësojnë funksionimin pa probleme të një anijeje të tillë gjatë një operacioni, si: tualetet, dhomat e akomodimit (të njëjtat janë të ndara për ushtarët, nënoficerët dhe oficerët). një kuzhinë me pjesë për përpunimin e ushqimit dhe një ndarje e njëjtë, një kapelë, një burg, një lavanderi, një zyrë dentisti që funksiononte me tre mjekë dhe teknikë, një riparim, një furrë buke etj. Vetë transportuesi është rimodeluar dhe përshtatur në masë të madhe për nevojat e muzeut, në mënyrë që një pjesë e origjinalitetit të tij ka humbur për ta bërë atë më të aksesueshëm për vizitorët. Sidomos në këtë pjesë janë dioramat që vendosen në pjesën e spitalit, berberit dhe kuzhinës, ku me ndihmën e kukullave, aksesoreve të dritës dhe audios, ndjehet si ka qenë për anëtarët që kanë shërbyer në këtë. objekti është kapur. Në pjesën e poshtme të muzeut transportues, pjesa e parë që do të instalohet është simulatori i fluturimit "F-18", i ndjekur nga tetë avionë. I pari prej

tyre është "Grumman F-9 Cougar", i përdorur në periudhën nga 1951 deri në 1974. Është e mundur të hyni dhe të shikoni në kabinën e këtij avioni. I ndjekur nga "Douglas AD-4N Skyraider", "Grumman F6F-5 Hellcat", "Vought F4U Corsair", "Grumman TBF Avenger", "Grumman F4F Wildcat", "Douglas SBD Dauntless" dhe, në fund, biplani "Stearman (Boeing) Model 75". Në fund të cilësimeve poshtë kuvertës, shfaqen gjithashtu kopje të dy moduleve hapësinore: „Mercury Friendship 7“ dhe „Apollo 8“. Edhe pse këto module janë kopje të gjësë reale, aeroplanmbajtësja USS Yorktown është anija që tërhoqi ekuipazhin dhe modulën e komandës nga deti më 27 dhjetor pas një misioni të suksesshëm hapësinor. Rruga e tretë për të vizituar transportuesin është për urën e komandës dhe dhoma e parë pranë saj është dhoma e gatishmërisë për pilotët ku pilotët merrnin udhëzimet e fundit përpara se të niseshin për ekzekutimin e misionit. Dhoma e komunikimit dhe kontrolli i trafikut ajror janë të vendosura në të njëjtin nivel me kuvertën e aeroplanmbajtëses. Avioni i parë që është parë i ekspozuar në pllajë është F-18 Hornet. Në pjesën e përparme të kuvertës është avioni "McDonnell Douglas F-4 Phantom II", pranë tij është avioni i parë paralajmërues i hershëm "Grumman E-1 Tracer" i ndërtuar me qëllim, i ndjekur nga helikopteri "Sikorsky SH-3 Sea King", "Douglas A-3 Skywarrior" ose, i njohur si "balena" për faktin se është modeli më i madh dhe më i rëndë i avionit që shërben në një aeroplanmbajtëse. Më pas janë "Grumman A-6 Intruder", "Grumman S-2 Tracker" anti-nëndetëse, "Grumman F-14 Tomcat" dhe "Douglas A-4 Skyhawk" janë ekspozuar në pjesën e pasme të transportuesit, ndërsa në dalje nga në kuvertë janë vendosur: "LTV A-7 Corsair II", "Vought F-8 Crusader" dhe "Lockheed S-3 Viking". Rreth 30 avionë janë vendosur në transportues. Ju duhen mesatarisht tre orë për të vizituar vetëm aeroplanmbajtësen. Një nga aktivitetet e ofruara në kompleksin muzeor është një natë në dhomat ku dikur ishin vendosur anëtarët e ekuipazhit të anijeve. Shkatërruesi "USS Laffey" është i klasës së mesme të shkatërruesve dhe kishte deri në 300 anëtarë. Kjo anije njihet edhe si anija që nuk dëshiron të fundoset – përkatësisht gjatë Luftës së Dytë Botërore është goditur nga 6 avionë dhe raketa "kamikaze", por pavarësisht kësaj ka mbetur në det. Në vitin 1973 anija u tërhoq nga shërbimi aktiv dhe pasi u çmontua nga pajisjet e saj të ndjeshme, ajo u instalua si pjesë e ekspozitës së përhershme në këtë muze. Rruga përgjatë së cilës mund të vizitoni dhomat në anije janë shënuar me

shigjeta në dyshe dhe muret anësore. Përveç premisave, shkruhen shpjegime dhe fakte interesante për pikat specifike. Zonat që mund të merren parasysh janë: hapësira e ruajtjes së armëve 5 inç, si dhe mënyra e sjelljes së saj, ura e komandës, dhomat e akomodimit, zona e kuzhinës, dhoma e komandës luftarake e cila është e pajisur me projektion hologrami, etj. Elementi i tretë që mund të vizitohet në muze është një kopje në madhësi reale e një baze logjistike nga periudha e Luftës së Vietnamit. Kjo faqe quhet "Përvoja Vietnameze". Në hyrje të këtij lokacioni, shkronjat e alfabetit anglez janë shtypur në një tabelë informacioni prej druri dhe një numër i madh pllakash identifikimi janë ngjitur nën secilën shkronjë. Simbolik për këtë është numri i madh i jetëve të të rinjve të humbur gjatë luftës. Vetë seksioni "Përvoja e Vietnamit" është i ndarë në dy pjesë. Në pjesën e parë menjëherë në anën e djathtë është vendosur helikopteri "Bell AH-1G Cobra" dhe "Bell UH-1 Iroquois", ikona e Luftës së Vietnamit. Kjo pasohet nga një hangar metalik gjysmërrethor, në të cilin zhvillimi i konfliktit nga fillimi deri në fund tregohet në mënyrë kronologjike përmes fotove dhe videove. Në pjesën qendrore të këtij

nga kjo epokë, është vendosur në zonën ujore dhe në afërsi është vendosur edhe artefakti "Kaiser Jeep M725" në një variant mjekësor. Në këtë pjesë të ekspozitës së përhershme "Vietnam Experience" gjenden edhe pesë kasolle të parafabrikua të ndërtuara në stilin dhe pajisjet e asaj periudhe. Në mes të kësaj pjese të "Vietnam Experience" ndodhet kulla e rojës dhe një tjetër "Bell UH-1" në një version mjekësor, një transportues i blinduar "M 113" dhe një helikopter "UH 34 D Seahorse". Në të gjitha ekspozitat e ekspozuara, vizitorët mund të hyjnë dhe të shohin brendësinë. Kalimi nga pjesa e parë në të dytën bëhet përmes një tubi metalik me diametër 150 cm, siç janë përdorur për mbrojtje gjatë luftës. Në pjesën e dytë ekspozohen: Howitzer 105 mm "M101A1", armë vetëlëvizëse kundërajrore 40 mm "M42 Duster", "CH-46A Sea Knight". Nëndetësja USS Clamagore ka qenë e mbyllur për vizitorët për dy vitet e fundit për shkak të dëmeve të shkaktuara nga vitet e përdorimit të vazhdueshëm dhe qëndrimi në ujën e kripur të detit. Duke pasur parasysh kostot e larta të riparimit të saj, ajo është e padobishme dhe ka shumë të ngjarë që së shpejti të shkojë në udhëtimin e saj të fundit dhe të zhytet në thellësi.

hangari janë vendosur dy vitrina xhami, njëra prej të cilave me metodë krahasuese tregon armët e përdorura nga ushtarët vietnamezë ("AK 47 kallashnikov") dhe armët e përdorura nga forcat amerikane (M-16). Në vitrinën e dytë me xham gjenden tetë diorama që tregojnë faza (detyra) të ndryshme si: pozicionet statike, përgatitjet për patrullë, luftime kundër armaturës etj. Pas daljes nga hangari metalik, njeriu ndeshet në zonën e jashtme të hapur ku përdoren simulimet zanore dhe vizuale për të përafuar ndjenjën se si u zhvillua jeta në një bazë të tillë. Një varkë patrullimi, nga të paktat e mbetura

Biletat për të vizituar këtë kompleks muzeor kushtojnë 27 dollarë për të rriturit, 21 dollarë për veteranët ushtarakë dhe të parët, 19 dollarë për personelin ushtarak aktiv dhe personelin ushtarak në pension, 16 dollarë për fëmijët 6 deri në 11 vjeç. për fëmijët nën 6 vjeç dhe anëtarët aktivë të Ushtria me uniformë, hyrja është falas. Me biletën e hyrjes në muze mund të vizitoni të gjitha pikat që janë të ekspozuara në kompleksin muzeor, ndërsa përdorimi i simulatorëve paguhet shtesë.

Bllagoj Jankov-Muçeto
u vra në luftë në rrugët e
Strumicës më 4 korrik 1944.
Ai ishte komunist maqedonas,
pjesëmarrës në LNÇ, i shpallur
si hero i popullit të Jugosllavisë
nga Maqedonia më 11 tetor të
vitit 1951

Bllagoj Jankov-Muçeto

Hero i popullit të Maqedonisë

Bllagoj Jankov-Muçeto lindi më 3 qershor të vitit 1911 në Strumicë në një familje të varfër punëtore. Babai i tij ka qenë Minço Kocevi, i cili ka vdekur kur Bllagoja ka pasur katër vjet. Nëna e tij Kumjanija si e vejë me dy fëmijë është martuar për Gone Jankovin, kështu që më pas Bllagoja e ka marrë mbiemrin Jankov. Bllagoj Jankov shkollën fillore e kreu në Strumicë e më pas është regjistruar edhe në gjimnazin e Strumicës. Deri s aka qenë në shkollë fillore, shpesh herë ka qenë i dënuar, ndonjëherë edhe me të holla, sepse ka folur maqedonisht në shkollë. Por pas përfundimit të vitit të dytë ai ka ndërprerë shkollimin dhe ka filluar ta mësojë zanatin e rrobaqepësisë. Pas marrjes së zanatit, duke mos ia dalur që të gjejë punë në Strumicë, ka shkuar në kurbet në Beograd. Atje ai është puënsuar te rrobaqepësi i veshjeve për meshkuj dhe për femra, Adolf Goluber. Bllagoja gjatë ditës ka punuar në punëtori, ndërsa në orët e mbrëmjes ka lexuar letërsi socialiste dhe komuniste. Për shkak të aktiviteteve të tij, ai ka fituar besim dhe është shëndrruar në një aktivist sindikal. Ka qenë jashtëzakonisht organizator i mirë i grevave dhe protestave. Ka pasur autoritet të madh në mesin e kurbetxhinjëve maqedonas në Beograd.

Në atë kohë, te ai ka lindur idea për një Maqedoni të lirë. Në fjalimet e tij në mbledhjet e mbajtura në kuadër të organizatave sindikale, Jankov ka filluar gjithnjë e më tepër të tregohet dhe për këtë shkak i ka rënë në sy pushtetit serb. Në Beograd në aksionin sindikal të shpërndarjes së afisheve me përmbajtje marksiste, për herë të parë është arrestuar në vitin 1927, si një kryengritës i rrezikshëm anti shtetëror. Në burgun e Beogradit "Gllavinja" ka qenë i munduar dhe ndaj tij është bërë presion i hatashëm për të hequr dorë nga veprimtaria revolucionare. Nga burgu ka arritur të dal pas gjashtë muajve. Pas daljes nga burgu, ai është kthyer në Strumicë, ku është angazhuar në organizimin e klasës punëtore në disa prej sindikatave. Bllagoja ka hasur në jehonë të madhe si përgjigje ndaj thirrjeve të tij, sidomos te zejtarët, ka organizuar një grevë të suksesshme që e ka udhëhequr dhe e ka përfunduar me sukses. Përsëri bie në gjurmët e policisë, ndërsa ai përsëri shkon në Beograd, por kësaj rradhe si anëtar i PKJ-së (në vitin 1938). Me përvojën e tij të gjatë sindikale dhe greviste, Muçeto ka hyrë në këshillin grevist të Beogradit. Në njërën nga demonstratat, ai përsëri arrestohet nga ana e policisë dhe dërgohet në burg. Me të dalë nga burgu bëhet anëtar i Komitetit Rajonal të PKJ-së në Beograd.

Me veprën e tij revolucionare është afirmuar si një luftëtar i shquar komunist, ku edhe është anëtarësuar në Komitetin Krahinor të PKJ-së për Maqedoni. Në këtë rol, është dërguar me punë si instruktor në Maqedoninë Lindore. Gjithashtu, ka qenë edhe organizator i kundërshtimeve të para ndaj pushtimit okupator bullgar në Strumicë në vitin 1941. Gjithashtu ai ka marrë pjesë aktive në formimin e aradhve partizane në Radovish, Berovë dhe Vallandovë. Policia fashiste bullgare ka arritur që ta vëzhgojë punën e tij. Si ilegal ai më tepër ka lëvizur në Shtip dhe rrethinë. Ka ngritur bazën partiake në fshatin Dollani, në rolin e anëtarit të Komitetit të Qarkut të PKJ-së. Gjatë një bastisjeje, policia ka realizuar edhe sulm. Në atë moment me Bllagojën ka qenë edhe Sllavço Stojmenski i cili nga aksioni i policisë ka mbetur i vrarë, përderisa Jankov është plagosur duke mundur të largohet. Në kushte shumë të vështira ai e ka vazhduar punën revolucionare. Gjyqi ushtarak atë e ka dënuar me vdekje në mungesë dhe ka dhënë fletarrest për kapjen e tij. Në qershor të vitit 1944 okupatori bullgar e ka zbuluar strehimoren e tij, shtëpinë e Spiro Zahovit në Strumicë. Menjëherë bullgarët janë hedhur në sulm, që ka vijuar edhe nëpër rrugët e qytetit, ku Bllagoja bie heroikisht në moshën 33 vjeçare.

Emri i Blagoj Jankov-Muçeto që është edhe hero i popullit të Maqedonisë, është një udhërefyese i ndritur për gjeneratat e tashme dhe të ardhshme të maqedonasve për atë se si duhet të luftohet për lirinë e vendit.

Shtëpia përkujtimore e Blagoj Jankov-Muçeto

Në afërsi të parkut të vogël të qytetit, në rrugën "Svetozar Marković" numër 1 në Strumicë, gjendet shtëpia përkujtimore e heroit të popullit Blagoj Jankov-Muçeto. Shtëpia është njëkatëshe dhe përbëhet prej katër dhomave. Dy dhomat janë me mobilje autentike nga koha kur Blagoja ka qenë rrobaqepës në Strumicë, ndërsa dy dhomat tjera shërbejnë si ekspozitë muzeale në të cilat gjenden sendet personale, fotografitë dhe dokumentet rreth jetës dhe vepërs së revolucionarit të njohur i cili ka rënë në portat para parkut të qytetit në Strumicë, i ndjekur nga policia bullgare.

Shtëpia është ndërtuar në vitin 1921, ndërsa në vitin 2011 është restauruar për herë të parë.

Për nder të tij, biblioteka lokale në Strumicë mban emrin e tij – LB "Blagoj Jankov-Muçeto".

Libri „Dashuri prapa grilave“ nga Koço Urdin, e shkruar në vitin 1961, i është kushtuar Blagoj Jankov-Muçeto. Për këtë hero revolucionar këngë kanë kënduar Irinka Bujuklieva edhe Dimitar Zato, si dhe dueti Çukarska dhe Zetov. Blagoj Jankov-Muçeto dhe bashkëpunëtorët e tij, bashkëluftëtarët e LNÇ edhe më tutje janë dhe duhet të jenë inspirim për gjeneratat e tashme dhe të ardhshme të maqedonasve, për atë se si duhet të duam dhe se si vritesh për lirinë e atdheut të dashur.

Antoanella Dimitrievska

Heroi i popullit Liman Kaba

Liman Kaba lindi në Dibër në vitin 1924, ndërsa u vra në vendin e quajtur Banova Jagura në Sllavoni të Kroacisë më 17 prill 1945 si pjesëmarrës në LNÇ. U shpall hero i popullit të Jugosllavisë nga Maqedonia.

Liman Kaba lindi në Dibër, në një familje të varfër shumë anëtarëshe. Me të përfunduar shkollën fillore në Dibër, pas luftës së prillit më 1941, është regjistruar në gjimnazin e Prishtinës, ku ka vepruar edhe në kuadër të organizimit të rinisë antifashite, për shkak të së cilës është arrestuar dy herë gjatë vitit 1942.

Liman Kaba ka ikur nga burgu i Prishtinës dhe është kthyer në Dibër, duke vepruar si organizator i lëvizjes nacionalçlirimtare.

Shtëpia e tij ka qenë qendër e mbledhjeve ilegale partizane dhe e aktiviteteve të PKJ-së dhe pikërisht në këtë shtëpi, Kuzman Josifovski-Pitu e ka formuar

Komitetin Lokak të PKJ-së në Dibër. Për shkaqe ekonomike, në shkurt të vitit 1943 ai ka shpërngulet në Tiranë. Në maj të po atij viti inkuadrohet në aradhën partizane shqiptare "Dajti". Për një kohë të caktuar në Dibër dhe rrethinën e saj së bashku me këtë aradhë partizane, duke vepruar edhe në anën e Peshkopisë. Pas kapitullimit të Italisë (8 shtator 1943), ka mbërritur në Dibrën e lirë dhe është emëruar si zëvendës komisar politik i çetës pranë komandës së qytetit, e më pas gjatë formimit është përfshirë në brigadën partizane maqedono-shqiptare (më 26 gusht 1944). Më vonë, gjatë atij viti është pranuar si anëtar i PKJ-së. Si zëvendës komisar politik i batalionit të korpusit të 15 maqedonas të LNÇJ-së, vritet në luftë forntale nga ana e forcave çetnike në frontin e Sremit në Sllavoninë Perëndimore. Më 8 tetor 1953 është shpallur hero i popullit të Jugosllavisë. Busti përkujtimor i Liman Kabës gjendet në parkun e Dibrës, ndërsa emrin e tij me krenari e mban shkolla fillore në fshatin Luboten të Shkupit, si dhe karaula e Dibrës.

Antoanella Dimitrievska

„Jeniçerët” - aradha elite ushtarake e Perandorisë Osmane

Fillimi i shekullit XIII në Azinë e Vogël ka kaluar në shenjë të fuqizimit të shtetit turko-osman. Arritjet ushtarake të mbështetura edhe nga loja diplomatike e sulltanëve, ka sjellur deri te një zgjerim rapid të territorit të Perandorisë Osmane. Ushtria osmane ka qenë një tërësi e ndërtuar nga elemente të ndryshme, por e ndarë në disa pjesë. Një aradhë ushtarake ka qenë gjithnjë më e veçuar se aradhat tjera, një aradhë që e ka prezantuar fotografinë e fuqisë së dikurshme, por edhe që ka pasqyruar rënien e Perandorisë Osmane, aradha e „Jenicerëve”.

Krijimi i „Jeniçerëve” ka ndodhur përgjatë sundimit të sulltanit të tretë të osmanlinjëve, sundimit të Sulltan Muratit të I (1362 – 1389). Me urdhër të sulltanit, një e pesta e robërve të robëruar gjatë luftës, janë trajnuar për artin e të luftuarit.

„Jeniçerët” e kanë formuar pjesën e këmbësorisë së ushtrisë osmane. Mjete kryesore të cilat janë përdorur nga ana e jeniçerëve kanë qenë shigjeta dhe harku, por edhe shpata apo „jatagani”, që në atë kohë ka qenë simbol i aradhës së jeniçerëve. Përveç këtyre dy armëve, Jeniçerët kanë qenë ekspertë në përdorimin e pothuajse secilës armë tjetër. Në këtë mënyrë, në disa shkrime vërejmë se disa aradha të jeniçerëve kanë përdorur edhe armë tjera si sëpata dy harkore dhe helebardin

Kjo ka ndodhur për shkak të krijimit të një garde elite, ushtarë e së cilës do të jenë si truprojtë e vetë sunduesit.

Gjatë viteve të '80-ta të shekullit XIII për herë të parë hyn në fuqi sistemi „Defshirme”. Me këtë ligj, për çdo pesë vjet nga popullata jomuslimane janë marrë fëmijët meshkuj nga mosha 6 deri në 14 vjeçare. Ata u janë dhënë familjeve turke, me qëllim që të islamizohen dhe të rriten në saje të kulturës dhe gjuhës

turke. Jeta e tyre është zhvillur nën disiplinë shumë strikte, me përditshmëri të plotësuar me trajnime të përqëndruara sidomos në të mësuarit e shkathtësive luftarake. Këto luftëtarë e kanë pasur rreptësisht të ndaluar të kenë mjekër, ose të jetë të martuar dhe të krijojnë familje. Si rezultat i këtyre masave rigorozë dhe i mënyrës së jetesës, Jeniçerët janë krijuar në një aradhë elite të Perandorisë Osmane. Përpos faktit se zyrtarisht

kanë qenë robër të sulltanit, ata kanë pasur rrogë të rregullt, poashtu edhe kanë pasur të drejtën e pensionit pas shërbimit ushtarak. Në këtë mënyrë Jeniçerët, janë formuar si një klasë e veçantë sociale në kuadër të shoqërisë osmane dhe me kalimin e kohës janë shëndërruar në njërin nga klasat pushtetare të Perandorisë Osmane. Zyrtarisht "Jeniçerët" kanë qenë pjesë e klasës së "Askerëve", klasës së parë të qytetarëve të fushës ushtarake. Aktiviteti i tyre në fushën e betejës ishte i kufizuar nga madhësia e skuadrës së tyre. Si roja më elitare në Perandori, jeniçerët përfaqësonin një të dhjetën e të gjithë ushtres osmane. Pjesa tjetër e ushtres u mbush me kalorës turke dhe krahinore. Numri i "jeniçerëve" në shekullin XV ishte 6000 ushtarë, ndërsa kalorësia krahinore numëronte rreth 40000 shpirta.

„Jeniçerët“ e kanë formuar pjesën e këmbëtorisë së ushtres osmane. Mjete kryesore të cilat janë përdorur nga ana e jeniçerëve kanë qenë shigjeta dhe harku, por edhe shpata apo "jatagani", që në atë kohë ka qenë simbol i aradhes së jeniçerëve. Përveç këtyre dy armëve, Jeniçerët kanë qenë ekspertë në përdorimin e pothuajse secilës armë tjetër. Në këtë mënyrë, në disa shkrime vërejmë se disa aradha të jeniçerëve kanë përdorur edhe armë tjera si sëpata dy harkore dhe helebardin. Diku në fillim të shekullit të 16-të, ato armë janë pajisur edhe me armë zjarri, d.m.th. me musket dhe më vonë me versionet e para të granatave si dhe me topa dore. Këto të dhëna na bëjnë të ditur se jeniçerët ishin shumë fleksibël në përdorimin e armëve të ndryshme, ndaj mund të pretendojmë se roli i tyre në fushën e betejës ndryshonte vazhdimisht në varësi të nevojës.

"Jeniçerët" ishin të pranishëm në çdo fushatë ushtarake. Ata ishin ndër të parët që depërtuan në muret e Kostandinopojës gjatë rrethimit të qytetit në vitin 1453, kur ishin të pranishëm në fitoren ndaj Sulltanatit Mamluk në Kajro dhe në të gjitha luftërat me Hungarinë dhe Austrinë. Në fushën e betejës, ata ishin gjithmonë të pozicionuar pranë sulltanit, në qendër të të gjithë formacionit. Ata përfaqësonin të vetmen njësi të këmbëtorisë. Nën komandën e tyre ishin regjimente të tëra inxhinierësh dhe minatorësh, të cilët ndihmonin në ndërtimin e armëve të zjarrit etj.

Diku nga mesi i shekullit të 16-të, numri i "jeniçerëve" do të rritet ndjeshëm. Ishte e nevojshme për kontroll më të madh të territoreve të sapopushtuara të Perandorisë. Deri në vitin 1609, numri i "jeniçerëve" ishte rritur në 40.000

Gjatë shekullit XVII "Jeniçerët" kanë qenë aq të fuqishëm sa që kanë filluar të ndikojnë në vet pushtetin dhe në politikën e Perandorisë. Kryengritjet e tyre të vazhdueshme kanë kontribuar kundrejt kaoseve dhe vetëm se kanë ndihmuar në stagnimin e vetë shtetit. Keqpërdorimi i fuqisë politike dhe ushtarake nga ana e tyre i ka tejkaluar të gjitha kufijtë. Për këtë shkak, në vitin 1826, Sulltani ka kërkuar që jeniçerët të shpërndahen si aradhë, në zëvendësim të një armate moderne sipas standardeve europiane të kohës

shpirta. Me rritjen e numrit të tyre, u rrit edhe ndikimi që ata patën brenda Perandorisë.

Ata e dinin se sa të rëndësishëm ishin për Sulltanin, ndaj filluan t'i paraqesin një listë kërkesash klasës sunduese, për të përmirësuar cilësinë e jetës së tyre. Kështu, "jeniçerët" fituan të drejtën të rrisin mjekrën, të martohen dhe të kenë

fëmijët e tyre. Stërvitja pushoi së qeni rigoroz si më parë, ndaj disiplina e kësaj force ushtarake ra ndjeshëm. Goditja më e madhe për skuadrën ishte ndalimi i sistemit Devshirme në 1648. Me kaq, në fakt, çdo ushtar i thjeshtë mund të kishte shansin të bëhej "Jeniçer".

Gjatë gjithë shekullit të 17-të, jeniçerët ishin aq të fuqishëm sa që filluan të ndikojnë në vetë qeverinë dhe politikën në Perandori. Rebelimet e tyre të vazhdueshme vetëm sa kontribuan në kaos dhe kontribuan në amullinë politike të vetë vendit.

Abuzimi i tyre me pushtetin politik dhe ushtarak kaloi të gjithë kufijtë. Prandaj, në vitin 1826 Sulltani kërkoi që jeniçerët të shpërbëheshin si njësi, në këmbim të një ushtrie moderne sipas standardeve evropiane. Jeniçerët u rebeluan, por ushtria e Sulltanit arriti të djegë me artilleri kazernat e jeniçerëve, ku vdiqën mbi 4000 veta. Pjesa tjetër e "jeniçerëve" u kapën, u burgosën dhe u ekzekutuan me urdhër të Sulltanit. Ekzekutimi i jeniçerëve të fundit u krye në Selanik.

Njësia ushtarake jeniçere ishte padyshim një nga forcat ushtarake më elitare gjatë historisë. Të lavdëruar nga turq-osmanët dhe të kujtuar përgjithmonë nga armiqtë e tyre, "jeniçerët" kontribuan shumë në zgjerimin e Perandorisë Osmane. Megjithatë, ndikimi i tyre në zhvillimin e brendshëm të shtetit do të hapë një plagë dhe do të lërë një gjurmë të qëndrueshme, e cila do të jetë fillimi i fundit të tyre.

Vladimir Kuhar

Muha i gjithë sllavëve

Alfons Muha e shfaqti shumë herët talentin për të vizatuar, ndaj një tregtar vendas, i impresionuar nga puna e tij, i siguroi pa pagesë letrën, e cila në atë kohë konsiderohej një luks. Në fakt, Alphonse ishte shumë i talentuar, kishte talent edhe për muzikën, ishte këngëtar alto dhe violinist. Për të vazhduar shkollimin, mësuesi i muzikës, Pavel Krizhovski, e rekomandoi në korin e katedrales "Shën Pjetri dhe Pali", ku e

pranuan si kor dhe financuan studimet në gjimnazin në Brno. Këtu ai mori edhe arsimin e mesëm. Pasi iu thye zëri, ai hoqi dorë nga pozicioni i tij si korist, por vazhdoi të luante si violinist gjatë meshës. Koha dhe mjedisi ku ai u rrit ishte plot me nacionalizëm të fortë çek në të gjitha artet, nga muzika te letërsia dhe piktura. Dikur ai dizenoi edhe fletushka dhe postera për tubime patriotike. Në 1878 ai aplikoi në Akademinë e Arteve të Bukura në Pragë, por u refuzua dhe

u këshillua "të gjente një karrierë tjetër". Në vitin 1880, në moshën 19-vjeçare, ai udhëtoi për në Vjenë, kryeqyteti politik dhe kulturor i Perandorisë, dhe filloi një punë si piktor skenik praktik në një kompani që bënte skena për teatrot vjeneze. Gjatë asaj periudhe, ai zbulon punën e Hans Makart, një piktor shumë i shquar akademik, i cili pikturoi murale për shumë pallate dhe ndërtesa qeveritare në Vjenë dhe ishte mjeshtër i portreteve me format të madh dhe pikturave historike. Stili i tij do ta drejtonte Mucha në atë drejtim artistik dhe do të ndikojë shumë në punën e tij të mëvonshme. Ai gjithashtu filloi të eksperimentonte me fotografinë gjatë asaj periudhe, e cila u bë një mjet i rëndësishëm në punën e tij të mëvonshme. Në vitin 1881, Konti Belassi u takua dhe pa talentin e Alfonsos, kështu që ai vendosi të sillte Mucha në Mynih për trajnime formale dhe pagoi shkollimin dhe shpenzimet e tij të jetesës në Akademinë e Arteve të Bukura të Mynihut. Pra, ai u transferua atje në shtator 1885. Gjatë kësaj periudhe, Alfonso u miqësua me një numër artistësh të rëndësishëm sllavë, duke përfshirë çekët Karel Viteslav Mashek dhe Ludek Marold, dhe rusin Leonid Pasternak, babai i poetit dhe

romancierit të famshëm Boris Pasternak. Me mbështetjen financiare të Bellasy, ai vendosi në 1887 të transferohej në Paris, ku u regjistrua në Akademinë Julian dhe vitin e ardhshëm, 1889, në Akademinë Collarossi. Të dyja shkollat mësuan një larmi stileshtë ndryshme. Profesorët e tij të parë në Académie Julien ishin Gilles Lefebvre, i cili u specializua në nudot femra dhe pikturat alegorike, dhe Jean Paul Lorraine, specialisti i të cilit ishin pikturat historike dhe fetare në stile realiste dhe dramatike.

Në fund të vitit 1889, kur ai po i afrohej moshës tridhjetë vjeç, mbrojtësi i tij, Konti Bellasy, vendosi që Mucha kishte marrë arsim të mjaftueshëm dhe i kishte ndërprerë financat. Në 1890 dhe 1891, ai filloi të prodhojë ilustrime për revistën javore "La Vie populaire", e cila botonte romane në pjesë javore. Ilustrimi i tij për romanin e Gide Maupassant "Bukuria e padobishme" përfundon në kopertinën e numrit të 22 majit të 1890. Për këtë revistë ai krijon skena dramatike betejash dhe ngjarje të tjera historike, duke përfshirë një ilustrim kopertinë të skenave nga Lufta Franko-Prusiane. Ilustrimet e tij kanë filluar t'i japin të ardhura të rregullta. Gjatë asaj periudhe, ajo ishte

mike me Paul Gauguin, me të cilin ndante studion në kohën kur Gauguin u kthye nga Tahiti, në verën e vitit 1893. Katër nga ilustrimet e tij, duke përfshirë një që përshkruan vdekjen e Frederick Barbarossa, u zgjodhën për ekspozim në Sallonin e Artistëve në Paris në 1894. Ai gjithashtu merr Medaljen e Nderit, njohja e tij e parë zyrtare. Ekspozita e Parisit e vitit 1900, e njohur si ekspozita e parë e madhe e Art Nouveau, i dha mundësinë Mucha të lëvizte në një

drejtim krejtësisht tjetër, drejt pikturave të mëdha historike që kishte admiruar në Vjenë. Ai gjithashtu e lejoi atë të shprehte patriotizmin e tij çek. Në fund të vitit 1894, karriera e tij merr një kthesë dramatike dhe të papritur kur ai fillon të punojë për aktoren franceze të skenës Sarah Bernhardt, e cila është një mega yll në atë kohë, dhe i bën posterat e saj për të gjitha shfaqjet dhe turnetë e saj. Në fillim të shekullit të njëzetë, Mucha u nis për në Nju Jork, me qëllimin e tij për të gjetur financim për projektin e tij madhështor, "Epikën Sllovene", të cilin ai e konceptoi gjatë ekspozitës së vitit 1900. Ai kishte tashmë letra prezantimi nga baronesha Salomon de Rothschild. Në Nju Jork, ai u takua gjithashtu me Charles

Alfons Muha (24 korrik 1860 - 14 korrik 1939), i njohur ndërkombëtarisht si Alphonse Mucha, ishte një piktor, ilustrues dhe printer bohem dhe çek. Ai lindi në qytetin e vogël të Ivančicës në Moravinë e Jugut, atëherë një provincë e Perandorisë Austriake (tani një rajon i Republikës Çeke). Eposi sllav është projekti më ambicioz i Muhas, një seri pikturash në shkallë të gjerë që ilustronë arritjet e popujve sllavë gjatë historisë

një nacionalist sllav dhe mason e bëri atë një objekt kryesor për nazistët gjatë pushtimit të vitit 1939. Ai u arrestua, u mor në pyetje për disa ditë dhe më në fund u lirua, por duke qenë se ishte tashmë në moshë të thyer dhe tashmë në gjendje të keqe shëndetësore, u sëmur nga pneumonia dhe vdiq më 14 korrik 1939, 10 ditë para ditëlindjes së tij të 79-të, disa javë më parë. shpërthimi i Luftës së Dytë Botërore. Megjithëse tubimet publike ishin të ndaluara, varrimi i tij në monumentin Slavin në varrezat e Vyšehrad, të rezervuara për figura të rëndësishme të kulturës çeke, u ndoq nga një turmë e madhe.

Trajçe Çatmov

„Bankieri i rezistencës“

Banakieri i rezistencës“ është një dramë luftarake holandeze nga viti 2018 e cila tregon për një mashtrim të madh banker që e ka financuar rezistencën e hebrenjëve në Holandë përgjatë Luftës së Dytë Botërore. Në qendër të vëmendjes në këtë tregim është bankieri i ri Voli van Hall i cili njihet si baba i makinerisë për sigurimin dhe për distribuimin e parave në vendin e duhur – në duart e hebrenjëve të dëbuar dhe të plaçkitur. Ky film është në produksionin e streaming platformës “NETFLIX” dhe ka për narrativ një zhvillim të ngadalësuar, por me shumë tension dhe ka qenë kandidatë i Holandës për “Oskar” në vitin 2019.

Kush është Valreven van Hall?

I njohur nën pseudonimin Voli në mjediset vendore dhe në mesin e miqëve, van Hall është një bankier i respektuar holandez, ashtu si edhe vëllau i tij, të rritur në një

familje të pasur dhe me autoritet në Holandë. Por, ai nuk e ka nisur karrierën e vet profesionale si banakier, por ai paraprakisht ka qenë pjesë e marinës tregtare, deri në momentin kur pamja e tij e përkeqësuar, nuk do të jetë arsye për t'a larguar nga marina. Shumë shpejt pas kësaj, ai do t'i bashkangjitet vëllaut të tij Gisit në profesionin e bankierit dhe që të dy do të fitojnë një autoritet në shoqëri si bankier principiell, profesionistë dhe bankier të vyeshtëm, ndërsa do të gëzojnë edhe një jetë të lumtur dhe me prosperitet, me bashkëshorte dhe me fëmijë. Gjithëçka që dikush do të donte të ketë. Me okupimin e Holandës nga ana e Gjermanisë, fillon edhe kaosi në këtë vend të vogël – shumëkush nga miqtë dhe të njohurit e bankierëve do të dërgohen në kampe, apo do t'u merren të gjitha të drejtat, ose në fund do të ekzekutohen. Njerëzit thjeshtë, një ditë janë këtu,

ndërsa të nesërmen humben. Volit do të filloj t'i pengojë një gjë e tillë dhe fuqishëm në mendjen e tij do të fillojë t'i paraqiten shumë ide. Për dallim prej tij, Gisi do t'a sugjerojë që ai të qëndrojë i qetë dhe të kujdeset për mirëqenien e fëmijëve dhe bashkëshortes së tij, duke pasur frikë rreth sigurisë dhe rreth shëndive rkyengritëse të ringjallura te vëllau, shkëndija këto të cilat kërcënojnë të sjellin ndonjë gjë të keqe. Që nga momenti kur Volli do t'a gjej të vdekur kolegun e tij dhe gjithë familjen në shtëpinë e tij, viktimat të vetëvrasjes që kur u është dhënë urdhëri që t'ua shesin shtëpinë e tyre gjermanëve, bankieri do të hasë në një njeri misterioz i cili do t'a pyet se “a mendon se duhet kthyer sulmi ndaj gjermanëve”. Njeriu misterioz është pjesëtar i rezistencës, ndërsa për Vollin kjo do të thotë se ai duhet t'a jep pjesën e tij për atë që ai mendon se është e drejtë dhe kështu të

luftojë kundër padrejtësisë. Por, kjo luftë ka çmim. Jeta dhe liria e bashkëshortes dhe fëmijëve të tij mund të vihen në rrezik, kështu që ai duhet të ndahet nga ta me qëllim që ata të mbesin të mbrojtur. Vëllau më i vogël megjithatë i tejkalon këshillat e Gisit dhe vendos që të jetësojë një sistem dhe model të fondit i cili ka ekzistuar në fillim të luftës, fond i cili është dashur të sigurojë kujdes për familjet e marinerëve të rënë gjatë ndonjë fatkeqësie. Paratë e fondit të ri janë siguruar si borxh nga ana e disa njerëzve të pasur që qeveria në ekzil u ka garantuar që t'ua ktheje dhe t'ua paguaj deri në fund të luftës. Atë që bëjnë dy vëllezërit me planin e tyre mjeshëtor është në fakt një mashtrim banker. Ashtu si që rritet organizata dhe makineria sekrete për sigurimin dhe distribuimin e parave, por edhe shuma e parave, edhe sjellja por edhe aksionet e Vollit bëhen gjithnjë e më të guximshme, deri në atë shkallë sa që ai fillon t'i testojë mundësitë dhe rrezikun që të plaçkitet banka kombëtare holandeze përmes vendosjes se aksioneve të falsifikuara dhe përmes vjedhjes së aksioneve të duhura.

„Banka e rezistencës“

"Banka e Rezistencës" e paligjshme apo ilegale është themeluar nga Volli, por së shpejti i bashkohet Gisi dhe ata përdorin lidhjet dhe kontaktet e tyre në botën bankare për të marrë informacione të rëndësishme rreth lëvizjeve të parave. Rost van Toningen, drejtori i Bankës Kombëtare Holandeze do t'i besojë Gies se ata planifikojnë të tërhiqen nga kartëmonedhat me prerje të mëdha për shkak të dyshimeve për mashtrim. Këtu vëllezërit shohin mundësinë e parë për të marrë fonde dhe pas suksesit të aksionit dhe sigurimit të një shume të madhe parash. Volli dhe bashkëpunëtorët e tij synojnë Bankën Kombëtare Holandeze me një plan për të vjedhur obligacionet e

qeverisë dhe për t'i zëvendësuar ato me falsifikime. Por bërja e falsifikimeve dhe mbjellja e tyre në bankë nuk është e lehtë dhe e thjeshtë. Ndërsa Volli koordinon operacionin e madh, informacioni për "bankierin e rezistencës" van Til rrjedh në publik. Van Til është në të vërtetë pseudonimi i Vollit. Nazistët kanë

informacion për një emër, por jo për një person. Van Til është një mister, por rreth rreth tij ngushtohet ndërsa pushtuesit shpërbëjnë ngadalë rrjetin e bankës ilegale, duke arrestuar dhe ekzekutuar bashkëpunëtorë, por edhe duke i torturuar në këmbim të informacionit. Është vetëm çështje kohe para se dikush t'i përulet presionit dhe të lëshojë emrin e Vollit. Gjatë Luftës së Dytë Botërore, Volli van Hall, vëllai i tij dhe bashkëpunëtorët e tyre arrijnë të mbledhin rreth gjysmë miliardë euro nga paratë e sotme, për të financuar dhe mbështetur aktivitetet e rezistencës kundër nazizmit dhe pushtimit. Ata vetë nuk u rrezikuan kurrë nga pushtimi nazist, por çdo gjë që kishin në rrezik dhe rrezik për hir të të tjerëve.

Tregimi i panjohur

Regjisori Jarome Learsen thotë se ai kurrë nuk donte apo kishte planifikuar të bënte një film për Luftën e Dytë Botërore, sepse mendonte se të gjitha historitë ishin treguar tashmë. Por një

ditë, një statujë e një njeriu të panjohur u shfaq në vendlindjen e tij dhe ai filloi të zbulonte se kush ishte ai njeri dhe të zbulonte historinë e panjohur deri tani të këtij heroi të heshtur dhe të panjohur. Ai ka kontaktuar edhe me trashëgimtarët e dy vëllezërve për të mësuar më shumë detaje, por familja ishte e rezervuar për idenë e realizimit të një filmi, me frikën se do të kthehej në një film tipik aksion luftarak. E vërteta është se Gis dhe Volli nuk kanë pasur dhe nuk kanë përdorur kurrë armë, lufta e tyre ishte në një mënyrë tjetër dhe drejtori i bindi ata se kjo ishte pikërisht ajo që do të tregonte: së pari, marrëdhënien dhe afërsinë mes dy vëllezërve dhe së dyti, grabitja më e madhe në historinë holandeze, por e motivuar nga ndershmëria, sinqeriteti dhe drejtësia.

Siç mund ta merrni me mend, toni vizual dhe paleta e ngjyrave janë të kufizuara, me nuanca të zbehta që i përshtaten një filmi luftime. Muzika gjithashtu plotëson shumë mirë aksionin dhe thekson aksionin që është shumë i rëndësishëm për një film dyorësh të zhveshur nga aksioni tipik ushtarak. Megjithatë, regjisori mund të shihet duke mbajtur pjesën e parë të filmit me një ritëm të ngadaltë, për të përshpejtuar ndjeshëm aksionin në pjesën e dytë. Kush mund të dëshmojë se sa histori trimërie janë kapituj të harruar të një ngjarjeje aq të rëndësishme sa Lufta e Dytë Botërore? Shumë njerëz dhe ngjarje të panjohura që dhanë jetën për drejtësi, por veprat e tyre nuk u shpërndanë dhe u ruajtën siç duhet për të frymëzuar brezat e ardhshëm. Shumë nga tregimet e luftës kanë të bëjnë me forcën e shpirtit njerëzor, nderin dhe virtutin që mund t'i rezistojë shtypjes së luftës. Volli van Hall jeton përmes këtij filmi dhe statujës së ngritur në vitin 2010 në Bankën Kombëtare Holandeze për të dëshmuar për veprat e tij.

Elena Gjorgjievska

Rolet: Barry Atsma, Jacob Derëig, Pierre Bokma, Raymond Thiry, Steef de Bot, Jochum ten Haaf

Regjia: Joram Lürsen

Skenari: Marieke van der Pol, Thomas van der Ree

Montazhi: Peter Alderliesten

Kinematografia: Mark van Aller

Muzika: Merlijn Snitker

Viti: 2018

Vendi: Holandë, Belgjikë

Kohëzgjatja: 123 minuta

Kalishhta – fshati turistik me

Kalishhta është fshat që gjendet në hapësirën e Drimkollit, në një largësi katër kilometra larg qytetit të Strugës. Vetë fshati Kalishtë dhe rrethina e tij shtrihen në pjesa veriperëndimore e bregut të Liqenit të Ohrit në lindje, përgjatë luginës së Fushës së Strugës dhe në drejtim të malit Jabllanica në perëndim. Fshati është në një pozitë të rrafshët, në një lartësi mbidetare prej 696 metra.

Për shkak të vendndodhjes origjinale me bukuri të shumta natyrore në bregun e liqenit të Ohrit, turizmi është zhvilluar shumë në fshatin Kalishtë për më shumë se gjysmë shekulli dhe vetë fshati është shndërruar në një qendër të rëndësishme turistike. Pikërisht në skajin jugor të fshatit ndodhet hoteli i njohur "Biser", i cili është një nga hotelet më të mëdha, më të mira dhe më të bukura të pajisura në liqenin e Ohrit. Pikërisht pranë këtij hoteli ndodhet

manastiri i famshëm mesjetar kushtuar Shën Marisë, menjëherë pas të cilit ndodhet hoteli "Izgrev" i rinovuar së fundmi, i cili aktualisht ka plazhin dhe parkun ujqor më modern dhe të pajisur bukur (rrëshqitje, kërcime, etj.). Nga komplekset dhe resortet e mëdha hoteliere, pak mbi fshatin Kalishtë, rreth një kilometër larg rrugës për në Radozhdë, ndodhen hotelet "Makpetrol" dhe "Shkupi". Pikërisht pranë fshatit në kreshtë shkëmbore, i rrethuar nga një pyll me pisha të përhershme ndodhet vendbanimi turistik "Elen Kamen" me shtëpi të shumta fundjave dhe vila moderne.

Në afërsi të fshatit të Strugës, Kalishtës, kompleksi manastiri "Lindja e Zojës së Bekuar" magjeps me bukurinë e tij. Përbëhet nga katër tempuj, dy kisha shpellore, kushtuar Nënës së Zotit dhe Shën Athanasit të Madh dhe dy kisha të tjera, njëra "Lindja e Virgjëreshës së

Bekuar" dhe tjetra "Shën Pjetri dhe Pali". Themeli i kompleksit të manastirit është kisha e vogël shpellore, e vendosur në një shkëmb, e ndërtuar në shekullin e 14-të. Të krishterët dhe myslimanët vijnë këtu për të ndezur një qiri dhe për t'u lutur para ikonës, e cila është e rrallë në botën ortodokse dhe unike në Ballkan, është ikona e Nënës së Shenjtë të Kalishtës.

Mrekullia e ikonës qëndron në fuqinë e saj shëruese. Ajo ndihmon këdo që lutet me sinqeritet, besim dhe zemër të pastër të shërohet.

Karakteristikë e kompleksit të manastirit në Kalishtë është natyra kuruese e ujit që buron nën manastirin kushtuar apostujve të shenjtë Pjetër dhe Pal. Është një ujë kurues që ndihmon personat që vuajnë nga dhimbja e kokës ose kanë probleme me sytë.

Kristina Ilievska

bukuri natyrore

